

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KIRDAN KENTE GÖÇ SONRASI
KENTLİLİK BİLİNCİ
(Mevlana Mahallesi Örneği)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selda GEYİK

Enstitü Anabilim Dalı:Sosyoloji

Tez Danışmanı:Prof. Dr. H. Musa TAŞDELEN

HAZİRAN-2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KIRDAN KENTE GÖÇ SONRASI
KENTLİLİK BİLİNCİ
(Mevlana Mahallesi Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selda GEYİK

Enstitü Anabilim Dalı:Sosyoloji

Bu tez 16/06/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. H. Musa TAŞDELEN

Doç. Dr. Hamza AL

Yrd. Doç. İsmail HİRA

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Selda GEYİK

16/06/2010

ÖNSÖZ

Kentler var oldukları andan itibaren insan ve toplum hayatını biçimlendiren önemli olgulardan biri olmuştur. Zaman içinde kentlerin değişimi beraberinde yeni sorun ve ihtiyaçları da ortaya çıkarmıştır. Kentlerimizde eksikliği hissedilen olgulardan biri olarak kentlilik bilinci bugün sıklıkla dillendirilen kent problemleri arasında yer almaktadır. Bu problemin çözümü gerek kent ve kent sakinleri gerekse toplumun geneli için son derece önemlidir. Çünkü kent geleceğinin sağlıklı bir görünüme kavuşmasında kentlilik bilincinin varlığı anahtar bir rol oynamaktadır. Bu bilincin görünür kılınmasında da bireye, devlete, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına büyük sorumluluklar düşmektedir. Her bir öge kent geleceğinin arzu edilir düzeye ulaşmasında hiç kuşkusuz pay sahibidir. Bu nedenle yaşanan ortak mekanın ancak paylaşımcı, katılımcı ve destekleyici bir anlayışla sürdürülebilirliği mümkün olabilir.

Bu çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof.Dr. H.Musa Taşdelen'e teşekkürlerimi sunarım.Ayrıca çalışmamda emeği geçen aileme, Ozan Yıldırım'a ve Mevlana Mahallesi sakinlerine teşekkür ederim.

Selda GEYİK

16/06/2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Kent.....	4
1.2. Kentleşme.....	5
1.3. Kentlileşme.....	15
1.4. Kent Kültürü.....	18
1.5. Kentlilik Bilinci.....	26
1.5.1. Kentlilik Bilinci Oluşumuna Etki Eden Temel Faktörler.....	31
1.5.2. Kentlilik Bilinci Göstergeleri.....	38
BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	40
2.1. Araştırma Konusu ve Alanının Belirlenmesi.....	40
2.2. Araştırmanın Ön Hazırlıkları.....	44
2.3. Araştırmanın Problemi.....	44
2.4. Araştırmanın Amacı.....	45
2.5. Hipotezler.....	45
2.6. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri.....	45
2.7. Evren ve Örneklem.....	46
2.8. Araştırmanın Sınırları.....	47
2.9. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi.....	47
BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI	48
3.1. Genel Değerlendirme.....	48
3.1.1. Olgusal Durum.....	48
3.1.2. Göç Öncesi ve Sonrası Durum.....	55
3.1.3. Kente Aidiyet/Ait Olma Duygusu.....	66

3.1.4. Kenti Sahiplenme.....	72
3.1.5. Kent Kurumlarına Katılım.....	78
3.1.6. Kent Sorunlarıyla İlgilenme.....	82
3.2. Çapraz Tablolar ve Değerlendirmeler.....	88
3.2.1. Kendini İstanbullu Olarak Hissetme.....	88
3.2.2. Kenti Sahiplenme.....	97
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	107
KAYNAKÇA.....	113
EKLER.....	119
ÖZGEÇMİŞ.....	125

KISALTMALAR

- DPT** : Devlet Planlama Teşkilatı
STK : Sivil Toplum Kuruluşları
UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
ABD : Amerika Birleşik Devletleri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Cinsiyet	48
Tablo 2: Medeni Durum	48
Tablo 3: Yaş Dağılımı	49
Tablo 4: Ailedeki Kişi Sayısı	49
Tablo 5: Doğum Yeri	50
Tablo 6: Eğitim Durumu	51
Tablo 7: Meslek.....	51
Tablo 8: Aylık Gelir	52
Tablo 9: Belirtilen Aylık Gelirin Kime Ait Olduğu.....	53
Tablo 10: Mülkiyet Durumu	53
Tablo 11: Sosyal Güvence	54
Tablo 12: Göç Nedeni	55
Tablo 13: Bireylerin İstanbul’u Tercih Etme Nedeni.....	56
Tablo 14: Bireylerin İstanbul’da İkamet Etme Süreleri	57
Tablo 15: Bireylerin Göç Sonrası Hayatlarında Meydana Gelen Değişimler.....	57
Tablo 16: Bireylerin Göç Sonrası Ekonomik Durumlarında Meydana Gelen Değişiklik	58
Tablo 17: Bireylerin Göç Sonrası Aile Yaşantılarında Meydana Gelen Değişimler	59
Tablo 18: Kenti Köyden Ayıran Temel Özelliklerin Ne Olduğuna İlişkin Verilen Yanıtlar.....	60
Tablo 19: Bireylerin Köye Dönüş Eğilimleri	61
Tablo 20: Bireylerin İstanbul'da En Sık Kimlerle Görüştüklerine İlişkin Yanıtları	62
Tablo 21: Bireylerin Komşuları ve Arkadaşları için Söylenen Önermelere Verdikleri Yanıtlar.....	63
Tablo 22: Bireylerin Bazı Kavramların Önem Derecelerine İlişkin Verdikleri Yanıtlar	64
Tablo 23: Bireylerin Kendilerini İstanbullu Olarak Hissetme Durumları.....	66
Tablo 24: İstanbullu için Söylenen Önermelere Katılım Durumu	68
Tablo 25: Bireylerin Kendilerini Kentli Görme Durumları	69
Tablo 26: Kentlilik ve Kent Gelişimi Hakkında Söylenen Önermelere Katılım Durumu	69

Tablo 27: Bireylerin İstanbul'da Yaşamaktan Duydukları Mutluluk Düzeyleri	70
Tablo 28: Bireylerin Çocuklarını İstanbullu ya da Memleketleriyle Tanımlama İstekleri	71
Tablo 29: İstanbul Bir Ev Olarak Düşünüldüğünde Bireylerin Kendilerini Bu Evin Nesi Olarak Gördükleri	72
Tablo 30: İstanbul için Söylenen Bazı Önermelere Katılım Durumu	73
Tablo 31: Bireylerin İstanbul'un Tarihini,Kültürel ve Coğrafi Özelliklerini Bilme Düzeyleri	74
Tablo 32: İstanbul'un Ayırt Edici Özelliği Hakkında Bireylerin Verdikleri Yanıtlar....	74
Tablo 33: İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti Seçilmesinin Bireyler İçin Anlamı	75
Tablo 34: Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumu	78
Tablo 35: Bireylerin Belediyenin Meslek Edindirme Kurslarından Yararlanma Durumları	80
Tablo 36: Bireylerin İlçedeki Kültür Merkezine Gitme Durumları	80
Tablo 37: Tiyatro, Sinema, Konferans vb. Etkinliklere Katılım Durumu	81
Tablo 38: Gazete Okuma Sıklığı.....	82
Tablo 39: Gazete Dışında Kitap, Dergi vb. Materyallerin Okunma Sıklığı.....	82
Tablo 40: Bireylerin İstanbul ile İlgili Kentsel Projeleri Takip Etme Durumları	82
Tablo 41: Bireylerin Mahallelerinin Gelişmesine Yönelik Projelere Katılım Durumları	83
Tablo 42: Mahallenin En Önemli Problemine İlişkin Verilen Yanıtlar	84
Tablo 43: Mahalledeki Sorunlar için Belediyeye Başvuran Birey Sayısı.....	85
Tablo 44: Bireyler için Önemli Olan Dayanışma Biçimi.....	86
Tablo 45: Mahalle Dayanışmasının Olup Olmadığı Hakkında Verilen Yanıtlar.....	87
Tablo 46: Yaş Gruplarına Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri	88
Tablo 47: Cinsiyete Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri	89
Tablo 48: Medeni Duruma Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri	90
Tablo 49: Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri	91

Tablo 50: Gelir Gruplarına Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri	92
Tablo 51: Meslek Durumuna Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri	94
Tablo 52: Kentte Kalış Süresine Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri	96
Tablo 53: Yaş Gruplarına Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri	97
Tablo 54: Cinsiyete Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri	99
Tablo 55: Medeni Duruma Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri	99
Tablo 56: Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri.....	100
Tablo 57: Gelir Gruplarına Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri	102
Tablo 58: Meslek Durumuna Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri.....	104
Tablo 59: Kentte Kalış Süresine Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri.....	105

Tezin Başlığı: Kırdan Kente Göç Sonrası Kentlilik Bilinci (Mevlana Mahallesi Örneği)	
Tezin Yazarı: Selda GEYİK	Danışman: Prof.Dr. H.Musa TAŞDELEN
Kabul Tarihi: 16 Haziran 2010	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) +118 (tez) + 7 (ekler)
Anabilimdalı: Sosyoloji	
<p>Dünya nüfusunun giderek daha fazla oranda kentlerde yaşamaya başlaması ve kentlerin bir yerleşim biriminin ötesine geçip toplumsal gelişmenin etkili bir aracı konumuna gelmesi kentlerin önemini daha da arttırmıştır. Günümüzde pek çok alanda merkezi konumda bulunan kentler gerek ulusal gerekse uluslar arası arenada sahip oldukları nitelikleri ölçüsünde kendi toplumlarının yazgısını tayin etmektedirler. Bu nedenle kentlerin geleceğini inşa etmede kent sakinlerine dünden daha fazla gereksinim duyulmaktadır.</p> <p>Bugün kentlerimizin geçmişten gelen ve hala çözüme kavuşmamış bir çok sorunu mevcuttur.Bu sorunların çözümü ile birlikte özellikle kırsal göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı kentlerden biri olarak İstanbul ve benzeri kentlerimizin ihtiyaç duyduğu önemli olgulardan biri de kentlilik bilincidir. Kentlilik bilinci en genel anlamıyla bireyin kentini sahiplenmesi,kendini yaşadığı kente ait ve sorumlu hissetmesidir.</p> <p>Bu araştırmada İstanbul'un Sancaktepe ilçesinde yer alan Mevlana Mahallesi'nde ikamet eden kır kökenli bireylerin kentlilik bilinci düzeyleri ve kentlilik bilincine etki eden demografik, sosyal ve ekonomik faktörlerin etkisinin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yaş, cinsiyet, medeni durum,meslek, eğitim ve gelir düzeyi, kentte kalış süresi ile ilgili değişkenlerin kentlilik bilinci üzerindeki etkileri incelenmiştir. Mevlana Mahallesi bireylerinden seçilen 200 kişilik örneklem grubu üzerinde 45 soruluk anket formu yüzyüze görüşme tekniği ile uygulanmış ayrıca konu hakkında derinlemesine bilgi edinilmesi amacıyla yedi kişiyle mülakat yapılmıştır. Anket çalışması sonucunda elde edilen veriler SPSS istatistik programıyla değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre kırsal göçmenlerin kentlilik bilinci düzeyleri düşük çıkmıştır. Kentlilik bilinci üzerinde demografik, sosyal ve ekonomik faktörlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.</p>	
Anahtar kelimeler: Kent, Kentleşme, Kent Kültürü, Kentlilik Bilinci	

Title of the Thesis: After Migration from Rural to Urban Conscious of Urban Belonging (The sample of Mevlana district)	
Author: Selda GEYİK	Supervisor: Prof. Dr. H.Musa TAŞDELEN
Date: 16 June 2010	Nu. of pages: viii (pre text)+ 118 (main body)+7 (appendices)
Department: Sociology	
<p>Gradually growing rate of urbanized world population, and urbanization, which it becomes more a tool of social development rather than just being a simple settlement increase the importance of urban areas more than it was before. Nowadays, in many fields, centrally located urban areas depending on their own qualifications can easily determine the destiny of their own societies not only in national arena but also in international arena. In that sense, urban inhabitants become more pivotal in shaping the future of urban areas than they were before.</p> <p>Today, urban areas have many issues that were originated in the past and still need to be resolved. With the proper solution of those issues, Istanbul and other similar cities, which are densely populated with rural settlers, should emphasize the importance of conscious of urban belonging. Conscious of urban belonging can be defined as the consciousness and responsibility of an individual against the territory in which the individual dwells.</p> <p>In my research, it was aimed to find out the level of conscious of urban belonging on rural settlers, who reside at the avenue of Mevlana located in Sancaktepe, borough of Istanbul, and to learn impact of economic, demographic, and social factors on conscious of urban belonging. Variables such as age, gender, marriage status, profession, education, income level and duration of stay in urban areas and their influence on conscious of urban belonging were studied. Additionally, a survey which has forty –five questions was conducted face to face with the group of 200 people who resides at avenue of Mevlana, and several interviews were also held with seven individuals to have more ideas about their conscious of urban belonging. All data found after the study was evaluated with SPSS statistic program. Based on findings, rural settlers have low level of. conscious of urban belonging It was also found that the impact of demographic, economic and social factors on conscious of urban belonging is high.</p>	
Keywords: City, Urbanization, Urban Culture, Conscious of Urban Belonging	

GİRİŞ

Kentler insan ve toplum hayatını var olduğu ilk dönemlerden günümüze kadar içinde bulunduğu dönemin karakteristiğine göre biçimlendirmiş ve bugün toplumların yazgısını tayin edecek niteliksel bir düzeye ulaşmıştır. Uygarlığın ve kültürlerin doğup büyüdüğü ve yayıldığı alanlar olarak kentler bulunduğumuz yüzyılda önceki dönemlere göre önem derecesi, etkileme hızı ve etki alanı artmış temel olgular arasındadır. Çünkü kent salt bir yerleşim birimi olmanın ötesine geçmiştir. İkamet edilen bir alan, milyonların barındığı, sayısız konutların, iş alanlarının, modern yapıların, ekonomik bolluğun ve sosyolojik çeşitliliğin yer aldığı türünden kent algısına yeni algılamalar eklenmiştir. Kent insanı ve toplulukları kentte yalnızca barınan değil, kentin koruyuculuğunu üstlenerek onun sürdürülebilirliğini muhafaza edecek öncelikli sorumlularıdır artık. Tarihsel süreç içinde kentin fiziki yapısı, sosyal dokusu ve düşünce dünyasına etki ederek onu bugünlere taşıyan kent insanının kentin geleceğinin sigortası olduğu fikri bugün sıklıkla ve daha yüksek sesle yankılanmaktadır. Bunlarla birlikte bugünün kentleri dünden daha fazla risklerle karşı karşıyadır. Yüzyılın doğasına uygun olarak risklerin neliği, niteliği ve neticeleri de çeşitlenmiştir. Bu risklerden biri de korumacılıktan uzak kentli sayısının azımsanmayacak oranlara ulaşmış olmasıdır.

Sahipsizlik duygusu, kent aidiyeti yokluğu, sorumluluktan kaçınma, kenti araç sallaştırma, kent problemlerine duyarsızlaşma ve benzeri problematik durumlar ne yazık ki günümüzde hissedilmekten öte gözle görülür bir hale gelmişlerdir. Bu tip sorunlar kentin ekonomik, politik ve küresel niteliklerini zedelese de gözden kaçırılan en önemli sorun, bu tür eksikliklerin kentin sosyal dokusuna vereceği tahribattır. Sahiplenme, kendini yaşanılan kente ait ve sorumlu hissetme, kent sorunlarına duyarlı olma şeklinde tanımlanan kentlilik bilinci olgusunun eksikliği ya da yeterli yoğunluğa ulaşamamış olması esasında kentin sosyal dokusunda ciddi sarsıntılara yol açmaktadır. Çünkü kentlilik bilinci sosyal dayanışmanın başka bir görünümüdür. Kent yaşamını risklerden arındırma adına korumacılık ve paylaşımcılık için kentlilik bilincinin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Kenti sahiplenmemek ya da kenti sahipsizleştirmek kentsel problemler karşısında kent insanını da toplumsal birlikten ve dayanışmadan yoksun bırakmaktadır ve asıl sahipsizleştirilen de kent sakinleri ve kent topluluğu olmaktadır. Kendini kentin bir parçası olarak görmeme de kent problemleri adına çabalama uğraşını

zayıflatmaktadır. Kentsel sorunlara duyarsızlık da beraberinde insana ve sosyal yaşama duyarsızlaşmayı doğurmaktadır. Kente belli bir amaç atfetmekten uzak, onu yalnızca araçsal yanıyla yaşayan bireyler toplumsal piramidin en üst tabasında yer alsalar dahi “kentli” olmanın koşullarına tam anlamıyla layık olamayacaklardır. Çünkü, kentli kentin maddi olanaklarından geniş ölçüde yararlananlardan öte kentin tinsel niteliklerine sahip, kent değerlerini, kent kültürünün maddi yanlarıyla birlikte maneviyatını da özümsemiş olanlardır. Dolayısıyla kentlilik bilinci oluşumu başlı başına bir kültür ürünüdür, bu kültür de toplumsal kaynaktan beslenen etkili ve güçlü bir oluşumdur.

Kentlilik bilinci, her bir kent özelinde önemli bir olgu olsa da İstanbul ve benzeri kentler için varlığı olmazsa olmaz niteliktedir. Binlerce yıl öncesinden bugüne ulaşmış, çeşitli kültürlerin kendisine yaşam alanı bulduğu ve kültürlerin varlığa dönüşme, gelişme ve genişleme potansiyeline aracı olmuş, kimliksel çok yönlülüğü bulunan İstanbul, İstanbul’un tarihsel, fiziksel, sosyal ve kültürel bütün değerlerinin muhafazasında kentlilik bilincine sahip kent yurttasına daha fazla ihtiyaç duymaktadır. İstanbul, küresel çapta sıra dışı kentlerden biri olarak görülen, yoğun ilgiye sahip ve türlü değerlerin atfedilip yüceltiildiği bir kenttir de ayrıca. Kır insanı için “taşı toprağı altın”, pek çok yabancı için “ölümsüz ve eşi benzeri olmayan”, şair Nedim’in “Bir sengine yekpâre Acem mülkü fedâdır” dediği kent olan İstanbul ne yazık ki 21.yüzyılda kentlilik bilincinden yoksun yığınların kadrini bilemedikleri bir kente dönüşmüştür öte yandan bu yüzyıl aynı zamanda bu dönüşümü dönüştürmenin tam vaktidir.

Bu çalışmada, kırdan kente göç etmiş bireylerin kentlilik bilinci düzeyleri ve kentlilik bilinci üzerinde etkili olan mekanizmalar araştırılmıştır. Araştırma, tarama (survey) modeline uygun olarak yapılmıştır. Öncelikli olarak araştırmanın konusu belirlenerek literatür taramasına geçilmiş, sonrasında genel hipotezler oluşturulmuştur. Veri toplama teknikleri olarak anket, mülakat ve doğal gözlem kullanılmıştır. Ayrıca bazı kavramlar ve önermeler hakkında bireylerin tutum ve eğilimlerinin ayrıntılı analiz edilebilmesi amacıyla 5’li likert ölçeği soruları da görüşme formunda kullanılmıştır. Mevlana Mahallesi sakinlerinden oluşan 200 kişilik örneklem grubu üzerinde ikisi açık uçlu 43 tanesi kapalı uçlu olmak üzere toplam 45 soruluk anket formu yüzyüze görüşülerek

uygulanmış ve yedi kişiyle de yarı-biçimsel nitelikli mülakatlar yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS'e aktarılmış ve ortaya çıkan bulgular değerlendirilmiştir.

Araştırmanın temel amacı kırdan kente göç etmiş bireylerin kentlilik bilinci düzeylerini ve kentlilik bilinci üzerinde etkili olan faktörleri saptamaktır.

Araştırmanın önemi ise kentlilik bilinci ile ilgili çalışmalar yapan kişi ve kurumlara katkı sağlamaktır.

BÖLÜM 1: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kent

Cumhuriyet dönemi sonrasında şehir kelimesine karşılık olarak kullanılan kent kavramı köken itibariyle Türkçe olmayan ve eski bir İran dili olan soğudcadan gelen bir kelimedir. Türkçe'ye Farsça'dan geçmiş olan şehir kelimesi de, İslamiyet öncesi dönemde Türk dilinde büyük yerleşim yeri olarak tanımlanan sığınak ve kale anlamlarına gelen "balık" kavramının yerine kullanılmış bir kelimedir. İslamiyet öncesi dönemde büyük yerleşim yeri olarak adlandırılan "balık" kelimesi İslamiyet'in kabulünden sonra yerini "şehir" kelimesine, bu kavram da Cumhuriyet sonrası dönemde yerini "kent" kelimesine bırakmıştır. Günümüzde ise daha çok kent kavramı ve bu kavramdan türetilen kentli, kentlilik, kentleşme, kentleşme v.b kavramlar yaygın olarak kullanılmaktadır (<http://www.tdk.org.tr>).

Kentin tarihsel açıdan taşıdığı zenginlik benzer şekilde onun kuramsal ve kavramsal açıklamalarında da görülmektedir. Her çağın kendine özgü konumlanması, iktisadi, sosyolojik, kültürel ve siyasi yapısının farklılığı hatta aynı çağda ki coğrafyaların yapısal farklılığı bizim genel bir kent tanımı yapmamızı zorlaştırırsa da yine de kentin genel ve özel olmak üzere iki türlü tanımlaması yapılabilir. Genel anlamda kent bir yerleşim birimi, fiziki-sosyal bir mekandır. Özel anlamıyla kent tanımlaması ise farklı disiplinler açısından taşıdığı anlamlara işaret etmektedir. Demografik açıdan kent, belli bir nüfus büyüklüğüne sahip yerleşim birimidir; ekonomik açıdan kent, iktisadi faaliyetlerin yoğun olarak tarım dışı alanlarda (sanayi, ticaret ve hizmet) sürdürülmesidir; sosyolojik açıdan ise kent, türdeş olmayan bireylerden oluşmuş, kendine özgü toplumsal bir yaşamın, toplumsal ilişkilerin, grupların, toplumsal tabakalaşmanın ve hareketliliğin hakim olduğu büyük bir toplumsal gruptur.

Genel olarak başlangıcından itibaren kent, uygarlığın mallarını depolayıp nakletmek için özel olarak donatılmış, asgari olandan azami olarak yararlanılacak ölçüde yoğunlaştırılmış ama aynı zamanda giderek büyüyen bir toplumun ve ona ait toplumsal mirasın değişen ihtiyaçlarına ve karmaşıklaşan biçimlerine yaşam alanı tanıyacak yapısal genişlemeleri gerçekleştirme gücüne sahip bir yapı olarak betimlenebilir (Mumford,2007:46).

Toplumsal bir olgu olarak kent bütün toplumsal olgular da olduğu gibi çok yönlü, nitelikli ve içeriklidir. Dolayısıyla birçok disiplin tarafından araştırma nesnesi olarak ele alınmakta ve farklı bakış açılarıyla değerlendirilmektedir. Kentin neliğine ilişkin tanımlamalar nicelik olarak fazla olsa da ortak niteliklerle de karşılaşılmaktadır. Uzmanlaşma ve iş bölümü, nüfus yoğunluğu, farklı toplumsal ilişkiler, gruplar, kendine özgü bir kimlik ve kültür, heterojenlik kent tanımlamalarında sıkça rastlanan nitelendirmelerdir. Kente ilişkin bu nitelendirmeler aynı zamanda kentin genel özellikleri olarak da ifade edilebilir.

Kentsel yerleşmelerin ayırt edici temel niteliklerinden biri üretim biçimidir. Üretim faaliyetleri tarımdan ziyade sanayi, ticaret ve hizmet alanlarında yoğunlaşmıştır. Kentler, uzmanlaşma ve iş bölümünün varlığı ile çeşitli meslek gruplarına ve çalışma alanlarına sahiptir. Türdeş olmayan ve yoğun bir nüfusu bünyesinde barındırır; etnik, kültürel, bireysel, toplumsal ve ekonomik bakımdan birbirinden farklı nitelikteki bireylerden oluşan büyük bir sosyal gruptur. Bununla birlikte toplumsal farklılaşma kentlerde yoğun ve karmaşıktır, toplumsal hareketlilik fazladır. Eğitim, sağlık, ulaşım vb. olanaklar bakımından da ileri düzeydedir (Bal,2008:45).

Kent yalnızca kavramsal ve kuramsal açıdan değil işlevselliği açısından da çeşitlilik gösterir. Kent var olduğu andan itibaren, onu diğer yerleşim birimlerinden farklılaştıran yanlarıyla birlikte bireysel ve toplumsal yaşama yeni bir ortam sağlamıştır. Her şeyden önce tek tip kültürel, iktisadi, siyasi ve toplumsal yaşam kent içinde yerini çeşitliliğe bırakmış aynı zamanda bu çeşitliliğin bir arada yaşamalarına olanak tanımıştır. Sahip olduğu ve şekillendirdiği sosyal yapısı ile kent, toplumsal kurumların yapısını ve işlevlerini dönüştürmüştür. Kent hayatı ile birlikte bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar, bunların karşılanma biçimleri ve düzeyleri de kentin içinde bulunduğu çağın ve koşullarının atmosferine göre dönüşüme uğramıştır.

1.2. Kentleşme

Kent sayısı ve nüfusunun artması, kentin coğrafi açıdan genişlemesi şeklinde tanımsal açıklaması yapılan kentleşme, toplumsal yapının değişimiyle meydana gelen, etkilendiği yapıyı sahip olduğu süreçsel niteliği içinde dönüştüren, belli nedenlerle ortaya çıkıp sonrasında belli başlı neticeleri doğuran, nihayetinde kent, toplum ve insan hayatında köklü ve kalıcı değişimleri beraberinde getiren sosyal bir olgudur.

Kentleşmenin ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutlarını da hesaba katan, geniş anlamda bir tanımı belki şudur: sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir (Keleş, 2008: 25-26).

Yapısal farklılaşma neticesinde ortaya çıkan kentleşme süreci ile birlikte sosyal nitelikli pek çok unsur önceki konumundan uzaklaşarak yeni bir konuma doğru yol almaya başlar. Kentleşme, kentin sayısal ve coğrafi boyutuna etki ederken toplumsal hayat da bu etki neticesinde şekillenir. Bu evrede kentleşmenin sahip olduğu niteliklerle kentin ve toplumsal hayatın konumlanması paralellik gösterir. Kentin fiziki yapısı ve sosyal yaşamı sürecin etkisiyle farklılaşmakla birlikte süreç aynı zamanda birtakım yeniliklerin de başlangıcına neden olur. Üzerinde önemle durulması gereken husus değişimin “niçin” olduğu türünden yersiz bir soru değil, değişimin hangi yönde ve gelecekte alacağı görünümün ne olacağıdır? Bu soruyu yanıtlama girişimi aynı zamanda kent toplumunun niteliğine ve geleceğine ilişkin yanıt arama girişimidir.

Ruşen Keleş’e göre kentleşmenin kaynağında birbirine bağlı ve karşılıklı etkileşime sahip ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyo-psikolojik nedenler olmak üzere dört temel etken yer almaktadır (Keleş, 2008: 30). Makineleşme ile tarımda çalışan insan sayısının azalması, çalışma alanlarının daralması ile kırın itici, sanayinin kentsel alanlarda yoğunlaşması, iş imkanlarının çoğalması, sahip olduğu ekonomik potansiyeli ve ayrıcalıkları ile kentin çekici hale dönüşmesi kentleşmenin ekonomik kaynağını oluşturmaktadır (Keleş,2008:31). Teknolojik gelişmelerle üretim, ulaşım ve iletişimde sağlanan kolaylıklar ile siyasal faktörler olarak sıralayacağımız yönetim yapısı, hukuki ve siyasi kararlar da kentleşmeye etki eden diğer faktörlerdir (Keleş, 2008: 33). Seyahat, yerleşme ve ticaret özgürlüklerinin genişletilmesi ve bunu olumlu kararların alınıp, uygulanması da kentleşmeye etki etmektedir. Bunlarla birlikte Keleş’e göre siyasi anlaşmazlıklar ve savaş faktörü de tarihsel örnekleri düşünüldüğünde kentleşmeyi etkileyici bir nitelik taşımaktadır (Keleş, 2008: 35). Önce savaş koşullarının sonucu olarak ve sonrada siyasi nedenlerle Vietnam’da bir yandan sayısı bir milyona yaklaşan insan, çevre ülkelere göç etmek zorunda kalmış, bir yandan da Hanoi anakent bölgesinin

nüfusu hızla artarak, 1960 ve 1985 yılları arasında 650 binden 2.7 milyona yükselmiştir (Keleş, 2008: 35). Ayrıca kimi kentlere, siyasal kararlarla başkent statüsü verilmesi de yalnız kentin değil, buldukları tüm bölgenin kentleşmesini hızlandırmaktadır. 1920’de 20 bin nüfuslu bir kasaba olan Ankara, başkent olmasının bir sonucu olarak, 50 yılda 2 milyona yakın nüfuslu bir anakent(metropol) olmuştur. İç Anadolu’nun kentleşme derecesinin 1947’de %11 den 1997’de %65.6 ya çıkmış olmasında da, Ankara’nın orada bulunmasının dolayısıyla başkent yapılmasına ilişkin siyasal kararın rolü azımsanamaz (Keleş, 2008: 36).

Kentsel yaşam ile kırsal yaşam arasında ki farklılıklar,kırda yaşayanların yerleşim yeri önceliğini kentten yana kullanmaları, birçok açıdan kenti köyden üstün tutmaları, kenti daha rahat yaşanılabilir ve elverişli koşullara sahip bir mekan olarak görmeleri ve kentte yaşamayı ayrıcalıklı olarak algılamaları da kentleşmenin kaynağında yer alan sosyo-psikolojik nedenler olarak sıralanabilir.

Kentleşme genel olarak olumsuz bir nitelik taşımasa da sürecin gerçekleşme hızı, biçimi ve etkisi onun yapıcı ve yıkıcı neticelerinden hangisinin baskın çıkacağını açıkça ortaya koymaktadır. Toplumların kentleşme süreci ve neticelerinin değerlendirilmesinde sağlıklı verilere ulaşma amacıyla başarılı olabilmenin ön koşullarından biri araştırma nesnesi olarak belirlenen toplumun yapısal niteliklerinin doğru bir şekilde analiz edilmesidir. Her bir ülkenin kentleşme süreci kendi tarihselliği, bu tarihsellik içindeki gelişimi, toplumsal değişme biçimi ve yapısal sorunlarından yola çıkarak hakkında doğru yargılara varılabilir ve ancak elde edilen verilerin doğruluğu ölçüsünde sorunlar çözümlenebilir.

Kentleşme Sanayi Devrimi ile varlığını hızlıca hissettirmeye başlamış, benzer hızla toplumsal yapıya etki etmiş ve köklü değişimleri meydana getirmiştir. Devrim’in temposuna ayak uydurabilecek donanımlara sahip olan toplumlar süreli sıkıntıları yaşayıp aşarak hızlı kentleşmenin olumsuz neticelerini büyük boyutlara ulaştırmadan atlatırken donanımsal olmayan toplumlar ise henüz atlatmayı başaramamıştır. Esasında değişimin kendisi de sanayileşme ile birlikte değişime uğramıştır. Mesela 2 milyon yıl, insanlar mekanı avcılık ve toplayıcılık için kullanmışlardır. Bu çok belirli bir mekan kullanma tarzıdır. Ondan sonra tarım başlamıştır. (neolitik devre) Ortaya çıkan yerleşme tarzıyla o zamanın şehirlerinin değişip de ortaya yeni bir tür şehrin çıkma süreci sadece

10 bin yıl kadar bir vakit almıştır, 8 bin yıllarından ortalama 19. yüzyıla kadar yani 2 bin daha ekleyin, 10 bin yıl kadar insanlık tarihinde temelde yerleşme düzeni değişmemiştir. Onsan sonraki değişme, son derece hızlı ve temeldedir ve başka türlü bir değişmedir. Yani sanayi toplumu başladıktan sonraki yerleşme ve şehirleşme, daha önceki şehirlerle yapı bakımından ve yerleşme düzeni bakımından kıyaslanamaz (Kıray,2006:264). 1960'da bir milyar insan kentlerde yaşarken bu rakam 1985 yılında iki milyara, 2002'de üç milyara çıktı. 2030 yılında da beş milyarı (Dünya nüfusunun %60'ını) bulması bekleniyor (Şan,2008:1-2). Bu durum kentlerin toplumların yazgısını tayin edecek önemli unsurlar arasında yer aldığı ve alacağı temel göstergelerinden biridir. Dolayısıyla kent toplumunun geleceği bir bakıma ülkenin geleceği olmaktadır.

Kentleşme toplumsal değişim neticesinde ortaya çıkan bir süreç olarak toplumsal yapıda belli başlı değişimleri de beraberinde getirir. Kentin coğrafi ve demografik açıdan genişlemesine yol açarken kente yeni olanaklarla birlikte yeni sorunları da taşır, kentin fiziki ve sosyal yapısında farklı unsurların varlığına neden olur. Bununla birlikte toplumsal kurumlar da kentleşmenin etkisiyle dönüşüme uğrar, ekonomideki değişiklikler bu sürecin ortaya çıkışına hizmet ettiği gibi aynı zamanda sürecin etkilerine de karşılık bulmaya başlar,siyasi kurumda yapısal dönüşümler meydana gelir, hukuki yapıda yeni ekonomik ve sosyal düzenlemeler getirilir, toplumsal yaşam ve ilişkiler de niteliksel açıdan farklılaşmaya başlar. Kentleşme sahip olduğu nitelikleri ölçüsünde kentsel yerleşmelerde yalnızca ilerleme anlamında yenilikler yaratmaz, kentsel yaşamda daha önce bulunmayan bazı problematik süreçlerin de varlığına yol açabilir.

Türkiye'de iç ve dış dinamiklerin etkisiyle tarımda meydana gelen değişimler; makineleşme, düşük gelir,geçim sıkıntısı, ekilebilir toprakların azalması ve işsizlik, özetle kırsal itici faktörleri Türkiye'de kentleşmenin başlangıcı ve hızına etki etmiş, ilerleyen zamanlarda bu faktörlere kentin çekici gücünün (iş olanaklarının kırsal alanla yüksek olması, eğitim, sağlık ve hizmet alanlarındaki imkanlar) eklenmesi ile kentleşmenin hızı artarak devam etmiştir. Başka bir deyişle, kırsal alanlarda sosyal yapının değişimi ile başlayan süreç mevcut yapıda bir takım yeni oluşumlara sahne olmuş ve bu süreç içerisinde kırsal alanlarda yaşayan nüfus "göç" ile seçimini netleştirip kentlere akın ederek kentleşmeyi başlatan nedenler arasında yerini almıştır.

Pazara dönük üretime geçiş ile birlikte, büyük yatırım gereken durumda, 250 dönümden az toprağı olan köylüler, genellikle büyük borçlar altına girmişler ve bunun sonucunda %20-%25'i yirmi yıl içinde topraklarını yitirmişler, ya tarımda ücretli işçi olmuşlar ya da kentlere göç etmişlerdir (Kıray, 2007: 95-96).

Kentleşmenin temel kaynaklarından biri olan iç göçler ile kentleşmenin yapısal özellikleri arasında paralellik söz konusudur. Kentlerin nüfus artışıdaki en büyük pay hiç kuşkusuz iç göçlere aittir. Bu nedenle iç göç olgusunu ortaya çıkaran belki daha da önemlisi hızlandıran temel faktörler aynı zamanda kentleşmenin de nedenleri sayılmaktadır. İç göçlerin niceliğı, niteliğı ve neticeleri kentleşmenin yapısını belirleyen dikkate değer olgulardır. Benzer şekilde iç göçleri ortaya çıkaran yapısal değişimlerin niteliğı de göç olgusunun analizinde aynı öneme sahiptir. Bunlarla birlikte, temel problem göçün varlığında değil göçün meydana geliş biçiminde ve istenilmeyen neticeleri varlığa dönüştürmesinde yatmaktadır.

Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan, kısa sürede ve yoğun olarak kır-kent yönlü olarak gerçekleştirilen göçler, 1950'lerden sonra daha da hareketlenmiş ve günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Türkiye'de ki kentleşmenin baskın niteliğı kuşkusuz onun başlangıç, etkileme ve etkilenme hızında yatmaktadır. 1927-2000 arasında -73 yılda- toplam nüfus 5 kat artmış iken kent nüfusu 14 kat, kır nüfusu ise 2 kattan biraz fazla artış göstermiştir. Kır ve kent nüfuslarının toplam içinde ki payları kentin lehine değişmektedir. Kent nüfusu 1960'dan sonra artmaya başlamış, bu artış 1970'den sonra hızlanmıştır (Bal, 2008: 95). 1960-2000 yılları arasında ki 40 yıllık sürede kentsel nüfus, 6.9 milyondan 44 milyona çıkarak 6 kat artmıştır. (Keleş, 2008: 62) 1975 yılında 13,3 milyon olan kent nüfusunun (20.000 ve daha fazla nüfuslu yerler) toplam nüfusa oranı yüzde 32,9 iken, aradan geçen yirmi beş yılda, kırdan kente göçlerin de etkisiyle Türkiye, 1980'li yıllardan itibaren kentsel nüfusu çoğunlukta olan ülke grubuna girmiş ve 2000 yılında kent nüfusu 38,7 milyona, ülke nüfusuna oranı ise yüzde 57'ye yükselmiştir (DPT, 2008: 6). Nüfus sayımlarına göre Türkiye'de 1985 yılında toplam il ve ilçe sayısı 647'dir (67 il+580 ilçe). Bu sayı 1990 yılında 902'ye ulaşmıştır (73 il+829 ilçe). 10000 ve daha fazla nüfuslu yerler kent olarak kabul edildiğinde 1985 yılında 380 "kent" varken, bu sayı 2000 yılında 471'e ulaşmıştır (Özer, 2004: 67).

Türkiye kentleşmesinin bir diğer önemli niteliği de tek yönlü olarak gerçekleşmesi sonucu kentleşmenin belli bölgelerde hatta şehirlerde yoğunlaşmasıdır. 150 km uzunluğunda ki İstanbul metropoliten bölgesi içinde, 1980'lerin başlarına değin 33 belediye ve 156 köy vardı. 2001 yılında, köylerden çoğu belediye statüsü kazanmış, anakent sınırları içinde ki belediye sayısı 74'e yükselmiştir (Keleş, 2008: 49). 1990-2000 arasındaki on yıllık dönemde Tuzla, Kartal'ın kent nüfusları %100 üzerinde artmıştır (Keleş, 2008: 68). Keleş'in deyimiyle İstanbul vb. kentlere her yıl birer kent daha eklenir. 2007 nüfus verilerine göre Türkiye nüfusu 70.586.256 kişidir. Toplam nüfusun %70.5'i şehirlerde ve bu nüfusun %17.8'i İstanbul'da yaşamaktadır. Büyük kentlerin nüfus artış hızı ile kentin altyapı, ulaşım, barınma ve benzeri hizmetlerinin gelişim hızı arasında doğrusal olmayan bir orantının bulunuşu, sanayileşme hızı ile kentleşme hızının paralellik göstermemesi, kentleşme oranı bakımından bölgeler arasındaki farklılıklar ve kent nüfusu istihdamının tam olarak karşılanamaması Türkiye kentleşmesinin genel neticeleri olarak ifade edebilir.

Nedenleri ve neticeleri açısından çeşitlilik gösteren kentleşme, yer aldığı toplumun yapısal özellikleri paralelinde gerçekleşme biçimi, etkisi ve neticeleri farklılaşan bir süreçtir. Başka bir deyişle, var oluş biçimi ve var ettikleri bakımından toplumdaki topluma hatta aynı toplum içinde farklı yerleşmelere göre değişmektedir. Dolayısıyla, belli bir ülkenin ya da yapısal özellikleri bakımından benzer olan ülkelerin kentleşme süreci ve neticeleri diğer ülkelerin kentleşmelerinden ayrı bir analize ihtiyaç duyar. Bu konuda Karpat'ın değerlendirmeleri dikkate değerdir. Karpat'a göre gecekondü olgusu birer toplumsal sapma olarak görülürken, bu olgunun ortaya çıktığı ülkelerin yapısal farklılığı göz ardı edilmiştir (Karpat, 2003: 29). Ona göre üçüncü dünya ülkelerinin (Türkiye, Asya, Afrika ve Latin Amerika'da ki ülkeler) modernleşme ve kentleşme süreçleri diğer ülkelerin modernleşme ve kentleşme süreçlerinden farklı niteliklere sahiptir. Farklı yapısal niteliklerin mevcudiyeti beraberinde değişik unsurların varlığına neden olmuştur. Üçüncü dünya ülkelerinin kentleşme süreçleri genelleştirilmiş klasik söylemlerle değil onların yapısal özelliklerinin sağlıklı analizleriyle netlik kazanabilir ve sürecin neticeleri de yine yapısal özelliklerin ayırt edici vasıflarının farkındalığına ulaşmakla doğru değerlendirilmelere varılabilir. Gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelerin modernleşme aşamaları, çabası, uygulamaları ve mevcut kaynakları birbirinden farklıdır, bu farklılık da benzer olgunun aynı güzergahta ilerlemesine ve aynı neticeleri

doğurmasına engeldir. Dolayısıyla, kırsal göç ve kentleşme ve bunların yan ürünleri(göçmen,gecekondu ve gecekondu yerleşimleri) modernleşme olarak atıfta bulunulan daha genel yapısal değişme sürecinin ayrılmaz parçasıdır (Karpata,2003:28). Bu nedenle kentleşen ülkenin toplumsal değişiminin doğru bir yaklaşımda incelenmesi ve kentleşme sürecinin de bu tip bir anlayış içinde değerlendirilmesi gerekir.

Etkilenen ve etkileyen nitelikleri ile kentleşme olgusu iktisadi, politik, sosyal ve kültürel değişimler ile ortaya çıkarken aynı zamanda yeni iktisadi, politik, sosyal ve kültürel değişimleri de beraberinde getirir. Kentleşmenin etki alanı yalnızca kentle de sınırlı değildir, kırsal alanların yapısal nitelikleri de bu sürecin etkisiyle değişime uğrar. Kentleşme sürecinde kent nüfusunun artışı doğal nüfus artışından ziyade göç yoluyla gerçekleşen bir artış olduğu, kaynağının da kırdaki yattığı bilinen ve sıkça dillendirilen bir gerçekliktir. Dolayısıyla, kentleşme sonucu büyüyen, nüfusu çoğalan kentlere karşılık küçülen ve nüfusu azalan kırsal alanlarla karşılaşırız. Ayrıca hızlı kentleşme Türkiye’de yalnızca “kent” merkezli sorunları değil aynı zamanda kırsal alanların giderek ıssızlaşması problemini de ortaya çıkarmıştır. Karpata’nın da işaret ettiği gibi köyler ve kentler aynı sosyo-ekonomik bütünü birer parçasıdır (Karpata, 2003: 44).

Gerekli düzenleme ve uygulamalardan uzak bir kentleşme politikası, süreci kendi devingenliğinde bırakma hali ile olumlu nitelendirmelerden yoksun bir kentleşme neticesinde kentin mekansal ve sosyal yapısı ne yazık ki istenilen düzeyde olamamıştır. Bütün bu neticeler karşısında gözden kaçırılmaması gereken önemli bir sorun mevcuttur. Türkiye’de kent sayısı ve kentte yaşayan nüfus oranı artarken kentli, kentlileşmiş birey sayısı benzer oranda artabilmiş midir? Ortada mega kent sıfatına ulaşmış bir kent (İstanbul) mevcutken, mega kentin küresel çapta gelişimini sağlayacak kentli birey yeterli sayıya ulaşabilmiş midir? Temel problem nicelik ile niteliğin örtüşmemesinde saklıdır. Kentsel açıdan niceliksel artışımız hızla devam ederken niteliksel boyutumuz gittikçe cılızlaşmaktadır. Trafik, hava kirliliği, su sorunu, alt yapı, eğitim, sağlık hizmetlerin yetersizliği, güvenlik, konut sıkıntısı, yeşil alanların tahribatı ve çevre kirlenmesi önemli kentsel sorunlarımız arasındaki güncellikleri bugün dahi sürdürmektedir. Ayrıca klasikleşmiş sorunlarımızın çözüm aracı olabilecek fakat bu aracın yoğunluğundan yoksun olan kentlerimiz günümüzde daha önemli bir problemle karşı karşıya gelmiştir: o da kentlilik bilincine sahip bireylerin niceliksel ve niteliksel

artışının nasıl sağlanacağıdır. Özellikle İstanbul ve benzeri şehirlerimizde kentlilik bilincine sahip yurttaşlara gün geçtikçe daha fazla gereksinim duyulmaktadır.

İstanbul, tarihin bir çok döneminde çekim merkezi olmuş ve göç alan şehir niteliğini muhafaza etmiştir. Bu nitelik aynı zamanda İstanbul'un kentsel yaşamına, kimliğine ve kültürüne etki ederek kenti şekillendirmiştir. Öte yandan İstanbul'a yönelik göçler ve kentin kentleşme niteliği dönemselsel farklılıklar taşımakla birlikte, bu değişimler her dönemde kent üzerinde benzer etki ve neticelere yol açmamıştır. Dönemin özelliklerine göre kentin fiziki, sosyal, kültürel ve iktisadi nitelikleri de farklılaşmıştır.

Roma döneminde İstanbul, gelişme gösterdiği dönemlerde çeşitli bölgelerden gelen yeni nüfus ve yöneticilerin kentleşme faaliyetleri ile nüfusunu arttırmıştır. IV.yüzyılın sonlarında, I.Theodosius döneminde, kentin nüfusu 100.000-150.000 kadardı. Constantinus, halkı kente çekmek için yerleşme ayrıcalıkları, vergi muafiyetleri tanıdı, bedava tahıl (insanların yiyebileceği tahıllar özellikle de buğday) dağıttı ve besin sağlama sorunlarına sert çözümler getirdi. İmparator Valens (364-378) tarafından büyük bir su kemeri inşa edildi. I.Theodosius,396'da kentin kuzeyinde bulunan Belgrad ormanlarındaki suyu kente getiren su borularını ve yeni bir su kemeri yaptırdı (Mantran, 2005: 33). İmparator Constantinus'un kentleşme etkinlikleri oğlu II.Constantinus tarafından da sürdürülmüş, kente hamamlar,revaklar ve çeşmeler yaptırılmıştır. Arcadius (395-408), kenti geliştirmeye ve nüfusunu arttırmaya devam etmiş; yeni yollar açtırmış, kendi heykelini taşıyan bir sütunla süslü bir forum yaptırmıştır. II.Theodosios döneminde(408-450) de kentteki çalışmalar sürmüştür, kentin nüfusu 200.000'den 300.000'e çıkmıştır (Mantran, 2005: 41). Zaman içinde kent coğrafyası ve nüfusu genişlerken yangın ve deprem vb. doğal afetler ve salgın hastalıklar, istilalar ile zaman zaman kent nüfusunda azalmalar da olmuştur.

Batı Roma'nın 476'da yıkılmasından sonra Doğu Roma, Bizans İmparatorluğu'na dönüşmüş ve İstanbul Bizans İmparatorluğu'nun başkenti olarak tarihteki yerini almıştır. Kentin yapısında Doğulu ve Helenistik öğeler vardı: Bir din,bir felsefe ve bir de lingua franca, yani Yunan dili.Kurulmasında var olan bu öğeler sonuçta Bizans Devleti'nin Hristiyan başkentini yaratmıştır. Roma Batılı bir Ortaçağ kenti olarak yaşamını sürdürürken, Konstantinopolis Rönesans'a kadar Doğu Ortodoks Hristiyanlığı'nın merkezi olmuştur (Kuban,2000:30). Bizans İmparatorluğu'nun ve

başkentinin “altın çağı” olarak nitelendirilen I.İustinianos döneminde(527-565) kentte çeşitli yeniliklerin gerçekleştirilmiş ve nüfus artmıştır. İstanbul, dini, sosyal ve fiziki açıdan Bizans anlayışına göre yeniden şekillendirilmiş ve bu anlayışa uygun yapılar inşa edilmiştir. Geç Roma sanatı,yavaş yavaş Bizans sanatına dönüştü. Roma üslubundan, Bizans üslubuna geçiş. Artık eski üslup terk edilip yeni üslup benimsenmişti (Kuban, 2000: s:68-69). 11.yüzyılda yaklaşık yarım milyon olan nüfusun, 13.yüzyılda ekonomik, siyasi sıkıntılar ve salgın hastalıklar nedeniyle 80.000’e gerilediği belirtilir. 1437’de, yabancı bir büyükelçi kent nüfusunun ancak 40.000 kadar olduğunu tahmin ediyor. Floransalı Tetaldi 30.000-35.000 kişiden, Abdrea d’Arnoldo 50.000 kişiden söz ederken, çağdaş tarihçiler bu sayıyı 70.000’e çıkarıyorlar (Mantran,2005:180). Fetih’ten sonra İstanbul’un nüfusunun arttırılması alınan ilk önlemler arasındaydı ve bu amaçla kente yeni insanlar getirilmesi için çalışmalara başlandı. Kent sosyal ve fiziki açıdan İslam kültürü ile yeniden yapılandırılır. Camiler, medreseler, bedestenler, hamamlar ve mektepler inşa edilir. Kentin gelişmesi ile birlikte kent nüfusu yirmi beş yıl içinde iki katına çıkmıştır. Fetih’ten sonra Türk nüfusu da hızla artmıştır. 1478’de yapılan bir nüfus sayımına göre, İstanbul ve Galata’da 9.517 Müslüman ve 6.807 Müslüman olmayan (bunların 1.647’si Yahudiydi) olmak üzere 16.324 aile,dolayısıyla da başkent in tümünde yaklaşık 65.000-80.000 nüfus bulunmaktaydı.Sur içi İstanbul’u 60.000- 75.000 kişi yaşamaktaydı ve bunların çoğu (35.000-45.000) Müslüman’dı; geri kalan halksa Rumlardan (12.000-15.700) ve Yahudilerden (6.600-8.200) oluşuyordu (Mantran, 2005: 201). Bizans döneminden Türk dönemine geçişte yaşanan en köklü değişiklik kentin sur dışına doğru yayılmasıdır.Bu,Bizans dönemi İstanbul’u dönemi İstanbul’u ile Türk dönemi İstanbul’u arasındaki farklardan biridir. Türklerin sur dışında mahalleler kurmasını olanaklı kılan en önemli unsur Osmanlı topraklarının güvenli olmasıdır. 1481’de Fatih öldüğünde, Fetihden 28 yıl sonra İstanbul, İmparatorluk sarayı, cami külliyesi, birkaç yüz küçük camisi, 180 mahallesi, etkileyici yeni hamamları, tersanesi, sur dışında başlı başına bir kent gibi gelişen Eyüp semti ve yaklaşık yüz binlik nüfusu ile kapsamlı bir Türk-İslam görünümü almıştı (Kuban, 2000: 214).

İstanbul’un nüfusu II.Bayezit döneminde (1481-1512) az artarken,buna karşılık Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde İstanbul’un nüfusunda büyük değişiklik olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman, kentte önemli imar faaliyetlerinde bulunmuş, kentin sosyal ve fiziki yapısında önemli icraatlar gerçekleştirmiştir.

I.Süleyman döneminin başlangıç yıllarından kalma belgeler,İstanbul'da 46.635 Müslüman, 25.252 Hıristiyan ve 8.570 Yahudi ailenin,yani toplam olarak yaklaşık 80.000 ailenin bulunduğunu ve bunun da yaklaşık olarak 400.000 nüfusu karşıladığını belirtmektedir.1550'ye doğru, Hekim Sinan Paşa'nın (Doktor Laguna) belirttiğine göre, başkentte 104.00 ev vardı; bunların 60.000'inde Müslümanlar, 40.000'inde Hıristiyanlar, 4.000'inde Yahudiler oturmaktaydı;bu hesaba göre kentin toplam nüfusu da 500.000 dolaylarındaydı (Mantran,2005:219). 17. ve 18.yüzyıllarda İstanbul'un nüfusuna ilişkin farklı rakamlar bulunmaktadır, 17.yüzyılın sonlarına doğru 600.000-700.000 'lik bir nüfusun bulunduğu,bu oranın 18.yüzyılda da benzer oranlarda olduğu belirtilmektedir. 18.yüzyıl aynı zamanda Lale Devri olarak nitelendirilen döneme işaret eder. Bu dönemde İstanbul'da Batı dünyasından esinlenerek bazı yenilikler meydana getirilmiş ve kentte farklı yapılar inşa edilmiştir.

Belediye arşivlerindeki belgelere göre 1876'da kent nüfusu 873.565'ti. 20.yüzyılın başlarında kentte, 762.902 Müslüman, 193.152 Rum, 104.856 Ermeni, 59.253 Yahudi, 4.782 Bulgar, 3300 Katolik ve 170 Protestan yaşıyordu."Çingeneler" ve başkaları da eklenirse nüfusun 1.150.000'e ulaştığı varsayılabilir (Kuban,2000:363). 20.yüzyıl'da Balkan savaşları ve I.Dünya savaşı sonrasında ve dönemin koşullarından kaynaklı olarak çeşitli bölgelerden İstanbul'a yönelik yoğun göçlerin gerçekleştiği bilinmektedir. Hatta, araştırmacılara göre bu dönemde İstanbul'un kozmopolitliği artmış, çok kültürlü kent yapısı daha da çeşitlenmiştir.

Cumhuriyet dönemi İstanbul'unu ise 1945 öncesi ve sonrası tarihsel ayırım çerçevesinde ele almak gerekir. İstanbul, tarih boyunca,devingen ve kozmopolitan nüfusa sahip bir göç kenti olagelmiştir. Ancak,1950'lere kadar, İstanbul'da yaşayanların kozmopolitan özellikleri genel olarak "kentlilik" platformunda birleşmekteydi ve kentteki çeşitlilik, tarihsel mirasın kente taşıdığı "dinsel" mozağin farklılıklarıyla algılanmaktaydı (Erder,2006:11). Kentin savaş öncesinde bir milyonu bulan nüfusu,1923'te 720.000'e inmişti (Mantran,2005:306). 1927-1940 arasında İstanbul'un nüfusu 690.857'den 793.749'a çıkmıştı (Kuban,2000:385). 1940-1945 arasında,kentin nüfusu 793.950'den 860.550'ye yükselmişti:söz konusu artış köylülerin göçü sonucu ortaya çıkmış ve hemen önemli sonuçlar doğurmamıştı (Mantran, 2005: 314). Bu tarihlerden sonra ise İstanbul nüfusu artmaya devam etmiş, 1950'lili yıllarda milyona

ulaşmıştır.1975'te 3.900.000 olan nüfus 1980'de 4.750.000'e yükselmiştir (Mantran, 2005:320). 2000'de on milyonu bulan nüfus, son verilere göre 12.697.164 kişiye ulaşmıştır.

İkinci dünya savaşı sonrasında kır-kent yönlü göç hareketlerinin varış noktalarından biri olan İstanbul'a yönelik göç hareketliliği 1950'den sonra hızlanmış ve farklı bölgelerden gelen kır nüfusu göçüyle İstanbul önce ki evrelerden farklı bir sürece girmiştir. İstanbul kentleşmesi ne yazık ki onun kent kimliğini muhafaza edebilecek nitelikteki nüfus ile büyümemiştir. Kentin kimliğinden habersiz, onu yalnızca maddi gelişim aracı olarak algılayan milyonlar bu kente akın etmiştir. Bununla birlikte bu nüfusun kentlileşmesine yönelik işlevsel politikalar da üretilememiştir. İstanbul'u İstanbul yapan, İstanbul'u binlerce yıl öncesinden bugüne taşıyan maddi ve manevi değerler bugün ne derece idrak edilebilmiştir? İstanbul'a kimliğini kazandıran niteliklerin sürdürülebilirliği için İstanbul sakinleri ve yöneticileri payına düşen sorumlulukları kentin gerçek sahipleri olarak yerine getirebilmişler midir? Kente karşı gerekli sorumlulukların yerine getirilmesi kent kültürü ve kimliğini yaşatabilmenin yanında kent geleceğini de sağlıklı bir biçimde kurabilmek demektir. Kent geleceği de kentlinin geleceğidir, bu nedenle birey kente katkıları ve zararları ölçüsünde hem kendi hem de yeni kuşağın geleceğini biçimlendirmektedir.

1.3. Kentlileşme

Kentlileşme, kentsel yaşam tarzının teorik ve pratik görünümüne ulaşılması,kent kültürünün kazanılması, kent insanının fikirsel ve eylemsel dünyasında kentliliğe uygun vasıfların meydana gelme sürecidir. Kentsel yaşam tarzı ise kente ekonomik,sosyal ve kültürel açıdan uygunluktur. Bir ülkenin ya da bir şehrin kentleşme hızı, süreci ve neticesini çeşitli araştırmalarla ortaya koymak, kentlileşmenin boyutunu ve neticelerini ortaya koymaktan görece olarak daha kolaydır. Kentleşme toplumsal yapının niceliksel boyutuna,kentlileşme ise niteliksel boyutuna etki eder. Kartal'ın deyişiyle ülke kentleşir, nüfus kentleşir (Kartal,1983:23). Hızla kentleşmiş Türkiye ve kentleri ne yazık ki hızla kentleşmiş bir nüfusa sahip olamamıştır ya da kentli nüfus gelişimi tinsel değil daha çok maddi nitelikte olmuştur.

Kentleşme mekansal, coğrafi ve demografik değişimlerin toplamı iken kentlileşme bireysel ve toplumsal yaşamda kendini gösteren değerler sisteminin, belirli niteliklerin

ve değişimlerin toplamıdır. Kentlileşme, kentteki bireylerin kent kültürüne ve kentli sıfatına yaklaşma sürecini ifade eden bir kavram olarak kentsel yaşam biçiminin zihinsel ve eylemsel dünyasına ulaşma aşamasıdır. Kentlileşme kavramı,iç göçlerin varlığı ve hızı ile hareketlenen kentleşmenin ortaya çıkardığı bir olgudur. Tekeli'ye göre Türkiye'de kentleşme Avrupa'daki kentleşme sürecinden çok daha hızlı yaşandığı için ve süreç içinde kente göç eden kırsal nüfusun kentin kültürel formlarına uzak kalışından dolayı Türkiye'de kentleşme kavramının yanında "kentlileşme" sözcüğüne ayrıca ihtiyaç duyulmuştur (Tekeli,2008:61). Avrupa ülkelerinin kentleşmesi sırasında ise böyle ayrı bir sözcüğe genellikle gereksinme duyulmamıştır. Bu ülkelerde kentleşme sözcüğü hep kentlileşmeyi de kapsayan bir anlam içerecek biçimde kullanılmıştır (Tekeli,2008:61).

Bir sürecin kavramsallaştırılmış hali olan kentlileşme, kentli tipinin yaratılmasından sonra yerini "kentlileşmiş"e bırakır, kentlileşmiş bireyse artık kentliliğe uygun vasıfları kendinde, sosyal çevresinde, zihninde ve eylemlerinde gösterebilir.Toplumsal bir süreç olarak kentlileşme her şeyden önce yeniden sosyalleşmedir. Kentte yaşayanla kentli arasında ki ayrıma ilişkin yapılan bir çeşit vurgulama ve bunlar arasında ki farklılığın belirginleştirilmiş halidir. Kentlileşmiş birey,kent kültürünü bilen, bilmekle yetinmeyip pratiğe dökendir. Kentin normlarını bilen ve uygulayandır. Kent yaşamına yabancı olmayan, bunu düşünce biçiminde ve davranışlarında sergileyebilir. Bilgiyi sözel iletişimden ziyade kaynağından edinen,bu yolla edinmeyi ilke edinen,formel yollardan nasıl yararlanacağını bilincinde, eğitime ve politikaya duyarlı olan kişidir. Bununla birlikte kentleşme gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelerde nasıl farklı görünümle karşımıza çıkıyorsa kentlileşme içinde benzer bir durum söz konusudur.Toplumdan topluma,aynı toplum içindeki bölgelere, şehirlere hatta aynı şehrin içindeki yerleşme birimlerine göre de farklılaşmaktadır. Kentlileşmiş yani kentli birey nitelikli iş gücüne sahip,demokratik değerleri benimsemiş, demokratik anlayışı ilke edinmiş, cinsiyet ayrımcılığına teoride ve pratikte karşı durabilen, yurttaşlık kimliğinin bilincinde, hak ve sorumluluklarını bilen ve ihtiyaç duyduğunda kullanmaktan sakınmayan, bireysel farklılıklarının farkında, farklılıkları yadırgamak yerine olağan karşılayabilen, topluma, insana, tüm canlılara, yaşadığı çevreye, bilime ve sanata duyarlı olan ve bu duyarlılığı yaşamına ve kent hayatına yansıtabilen katılımcı, üretici, örgütlü, bilinçli ve duyarlı bireylerdir.

Kentleşme süreci bireylerin göç tercihi ve pratiği neticesinde kırdan kente yerleşmesiyle başlar. Kırdan kente gelen nüfus artık yeni bir yerleşim biriminde dolayısıyla yeni bir fiziki ve sosyal çevrede yaşamaktadır, bu yenilik onun toplumsal yaşamından kültürüne, davranış biçimlerinden düşüncelerine, ilişki biçimlerine kadar birçok alandaki yeniliğin de başlangıcıdır. Hayat boyu süren sosyalleşme süreci kırdan kente gelen birey için kentte devamlılığını sürdürür fakat kente geliş ile birlikte bu süreç kırdan sosyalleşme biçiminden kesin olarak ayrılır. Çünkü kent yaşamının normları, davranış kalıpları, ilişki biçimleri, mekansal niteliği kısaca kültürel niteliğinin maddi ve manevi unsurlarının tümü kır yaşamının kültürel atmosferinden farklılık gösterir. Kırdaki bireyin kente gelmesi kentleşme sürecinin başlangıcını oluştursa da bu durum bireyin kentleşmesi için gerekli ama yeterli bir koşul değildir. Çünkü kentleşme sürecinin sağlıklı olarak gerçekleşmesi ekonomik ve sosyal olmak üzere iki temel kaynağa ihtiyaç duyar (Kartal,1983). Ekonomik ve sosyal açıdan kente uygun vasıflara sahip olamayan bireyin salt kentte yaşıyor olması onun kentleşmesine olanak tanımaz. Ekonomik açıdan alt gelir grubunda yer alan,maddi olanakları çerçevesinde kentte ancak yaşamsal gereksinimlerini karşılayabilen ve mevcut koşullarının elverdiği ölçüde kent olanaklarından yararlanan birey kentleşebilmenin temel koşullarından yoksun olarak kentin sosyal gereksinimlerinden de yoksun kalacaktır. Bununla birlikte bireyin sahip olduğu olanaklar kadar kentin bireye sunduğu koşullar da oldukça önemlidir. Hüseyin Bal'ın 2001-2002 yılları arasında Isparta ve Van'ın merkez ilçelerinde kentleşmenin/kent kültürünün düzeyini ve bunu etkileyen değişkenlerin ne olduğunu araştıran saha çalışmasında Isparta'da 937 Van'da 460 denekle yaptığı görüşmelerin neticesinde tarihi, sosyal ve kültürel bakımdan birbirinden farklı özelliklere sahip bu iki kentten Isparta'nın kentleşme düzeyi Van'a göre daha yüksek bulunmuştur. Bunun nedenini Bal, Isparta'nın sanayileşme sürecinin Van'dan daha erken başlamasına, ekonomik ve sosyal açıdan daha ileri düzeyde olmasına bağlar (Bal,2008:83-88).

Kentleşme aynı zamanda süreçsel bir duruma işaret eder. Bu süreç, kentte yaşayan bireyin kente uygun düşünsel ve eylemsel boyuta ulaşmasının ifadesidir. Kent ve kentli nüfusun sağlıklı gelişimi açısından istenilen bir olgu olarak kentleşmenin varlığı kısa sürede ortaya çıkmaz ya da bu olgunun görünür kılınması için yalnızca arzu edilmesi yeterli olmaz. Uzun bir zaman dilimini kapsayan ve kolayca gerçekleşmesi mümkün olmayan kentleşme süreci belli başlı koşulların varlığına ihtiyaç duyar ve gereksinim

duyulanların giderilememesi halinde varlığına geniş ölçüde rastlanılmaz. Ayrıca Helle'nin deyişiyle "kentleşmiş insan yapılamaz, kentleşmiş insan geliştirilir" (Helle, 2009:79).

1.4. Kent Kültürü

Kültür, oldukça geniş kapsamlı, tanımsal açıdan zengin bir içeriğe sahip aynı zamanda belli özel ve özgün durumlara işaret ederek sınırlandırılabilen bir kavram olarak toplumları, aynı toplum içindeki farklı coğrafyaları, şehirleri ve aynı şehir içindeki insanları birbirinden ayıran aynı zamanda birbirlerine yakınlığa, ortak unsurlarda birleştiren maddi ve manevi öğelerin toplamıdır. Bir topluma, topluluğa ve insana ait olan, sosyalleşme süreci içinde oluşan, öğrenilen-öğretilen, yaşanılan-yaşatılan ve nesillere aktarılan birikimdir. Başka bir deyişle "kültür bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir" (Güvenç, 2005: 95).

Kent kültürü kavramı da genel ve özel olarak ikili bir anlam taşır. Birincisi, genel olarak bir kent kültürüne; ikincisi ise belli bir kentin kültürüne gönderme yapar. Genel olarak bir kent kültüründen söz etmek demek, kent niteliğine sahip sosyal varlık alanları ve yerleşim birimlerinin ve orda yaşayan bireylerin sahip oldukları ortak nitelikler, kısaca kent adlı birimlere özgü yaşam biçimleridir. Özgürlük, çoğulculuk, yeniliklere açık olma ve farklılık kent kültürünün genel özelliklerindedir. Birbirinden farklı koşullar içinde, farklı değerler sisteminde, farklı amaca yönelik faaliyetlerin sürdürülebilmesi için kaçınılmaz olan özerkleşme, tarihte ilk defa kentlerde ortaya çıkmıştır (Demirkıran, 2009: 17). Farklılıklar arasında ortak yaşam alanlarının yaratılması, bunun türdeş olmayan nüfusun bir aradalığına olanak tanınması da yine kent kültürünün temel özellikleri arasında yer almaktadır. Kent kültürü bu bağlamda toplumsal bütünleşmeyi sağlayan çimento işlevini görürken bireysel farklılıkların kent örgütlenmesinde demokrasinin mozaik taşları olarak kabul görmesini sağlamaktadır (Tatlıdil, 2009: 324).

Kentsel yaşam alanlarında oluşan-oluşturulan kent kültürü tarihsel ve toplumsal koşullar çerçevesinde şekillenmiş dinamik bir yapı özelliği taşır. Antik çağ ile Orta çağ kent kültürü ile modern zamanların kent kültürleri arasındaki farklılıklar tarihsel bilgiler ışığında rahatlıkla aydınlanabilmektedir, buna karşın yine de kentin var olduğu ilk tarihi aşamadan günümüze kadar sürdürdüğü bazı niteliklerinin olduğunu söylemek de pekala mümkündür.

Kent kültürü kentlerin bünyesinde barındırdığı insanların birbiriyle ilişki ve etkileşimlerini bir ilişki örüntüsü içinde düzenleyen sistemin tutkalı olarak görülür (Tatlídil, 2009: 326). Kent,yeni biyolojik ve kültürel kaynaşmalar için çok uygun bir gelişme alanı olmuştur. Kent, bireysel farklılıklara yalnızca hoşgörü ile bakmakla kalmadı onların gelişmesine uygun bir ortam da sağladı, yeryüzünün en uzak yerlerinden, türdeş ve aynı düşüncede olmayan farklı yapıda ki insanları birbirlerine yardımcı olabilecek biçimde bir araya getirdi (Wirth, 2002: 87). Kent hayatı ve kültürü içinde ortaya çıkan bu nitelikler de insan ve toplum yaşamını şekillendirip, insanın toplumsal varlık alanını genişletti, bireysel dünyasını farklı bireyselliklerle tanıştırap onları anlama ve anlamlandırma imkanını yarattı. Kentler yurttaşlık, özgürlük, eşitlik gibi kavramların üretildiği mekanlardır. Latince kökenli dillerde uygarlık anlamına gelen ‘‘civilization’’ kent anlamına gelen ‘‘civitas’’tan türemiştir. Bu sadece Batı kültüründe görülen bir özellik de değildi: Arap kültüründe yine uygarlık anlamına gelen ‘‘medeniyet’’ kavramının kökeni de bir kent olan ‘‘Medine’’ydi (Demirkıran, 2009: 18). Kent ile uygarlığın birbiriyle ilintili olarak vurgulanmasının gerekçesi uygarlığın kent kültürünün bir oluşumu olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Kent kültürünün en ayırt edici yanı belki de burada yatmaktadır. Uygarlığın oluşumu, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına olanak tanıyarak farklı kültürlerin temsilcilerini ortak unsurlarda buluşturarak paylaşımcı ve katılımcı bir dünyanın yaratılmasına öncülük etti. Göçebe hayattan, yerleşik hayata ve günümüz bilgi toplumuna geçişte büyük rol oynayan kentler bugünün dünyasında dünden farklı olarak ‘‘istilacı savaşıları’’ yerine teknoloji uzmanları, bilim insanları, bilgi sever, araştırmacı, sorgulayıcı insanları ile yarışıyor, sahip oldukları kent kültürünü ve kimliklerini muhafaza edebildikleri oranda dünyanın önde gelen kentleri arasında yerlerini alabiliyor, korumacı, bilinçli, duyarlılığı yüksek kentli bireyleriyle kentlerine sahip çıkıyorlar.

Kültür dinamik bir yapıya sahiptir,bu niteliği onun farklılaşan koşullara uymasını sağlarken öte yandan hassaslığını da ortaya koymaktadır. Dolayısıyla nasıl değıştiği oldukça önemlidir. Kültürü inşa eden insan kültürü yozlaştırabilir ya da yok edebilir de. Bir toplumu, kenti,bireyi diğer toplumlardan, kentlerden, bireylerden ayıran temel unsur sahip olduğu kültürel nitelikleridir. Kültür, toplumsaldır; ortak yaşamın varlığından doğmuş ortak bir ürün ve paylaşımdır. Dolayısıyla mevcut kültürün sürdürülebilirliği de insanın ve toplumun sorumluluk alanındadır.Kültür aynı zamanda tarihseldir; bugün

sahip olduğumuz kültürel değerlerimizin varlığı uzun bir zaman diliminde ortaya çıkmış ve günümüze kadar ulaşmıştır,sonraki kuşaklara aktarımı da bizler aracılığıyla olacaktır. Bir toplum bulunduğu çağın olumsuz etkilerinin kültürüne yayılmasına seyirci kalırsa, bu durum onun toplumsal yaşamının ve geleceğinin tehdit altında olduğunun da işaretlerini gösterir. Kent kültürünün silikleşmesine tepkisiz kalmak da benzer etkileri yaratır.

Kent kültürü kavramı aynı zamanda belli bir kentin kültürüne ilişkin yapılan vurgulamadır. Bu anlamda kavram, kente ait olan, o kenti diğerlerinden farklı kılan ve o kente değer katan, kente özgü unsurların oluşturduğu bir bütünü ifade etmek için kullanılmaktadır (Şan, 2008: 2). Bir kentin kültürü sahip olduğu ortak nitelikleriyle onu diğer kentlerle birleştirirken, kendisine özgü olanlarla, kentsel kimliğiyle, diğer kentlerden farklılaşır. Kent kültürü kavramının her şehir için farklı farklı tezahürleri olabilmektedir (Şan, 2008: 2). Bu bakımdan kent coğrafi konum olarak bir dağın eteğinde ya da deniz kenarında kurulmuş olabilir, diğer kentlere yakın ya da uzak olabilir, dini ya da tarihi unsurlara sahip bir kent olabilir, ya da o kentte ticaret ve ekonomi çevre kentlere göre daha fazla gelişmiş olabilir. Sözü edilen tüm bu unsurlar, kentlerin özgün kimliklerinin oluşumuna katkıda bulunurlar (<http://w3.balikesir.edu.tr/~birol/kervansaray.pdf>). Kentin kendine özgü kültürünü varlığa dönüştüren de onun taşıdığı kimliksel yapısında saklıdır. Kent kimliği kent kültürüyle oluşurken aynı zamanda varlığı ile kent kültürünün devamlılığını sağlar.

Kimlik, bir öznenin özsel niteliklerinin toplamı ve onu diğer öznelere ayırt eden tanımlayıcı bir unsurdur. Her özne bir kimliğin taşıyıcısı ve sahibidir. Özne konumunda ki insan gibi şehirler de bir kimliğin taşıyıcısıdır. Kimlik bir özneyi diğer bir öznenin ayırt eden bir unsur olarak benzer şekilde bir şehri de diğer şehirlerden ayırır, o şehrin ülke ve dünya genelinde nasıl bir konuma sahip olduğunu resmeder. Kent kimliği, bir kenti diğerlerinden ayıran ve ona özgü olan temel özelliklerin toplamıdır. Bu özellikler belli bir süreç içinde oluşur ve zamanla kimliğin bir parçası haline gelir. Ayrıca kentler tarihsel dönemlere göre birbirinden farklı kimliksel öğeleri de kazanabilir ve her bir dönem ve koşullarının kente kazandırdıkları çeşitlilik arz edebilir. Kimliğin yaratılma sürecinde merkezi öneme sahip sosyolojik unsurların yapısal nitelikleri çerçevesinde biçimlenen kent kimliği, kentin ait olduğu topluluğun sosyal atmosferi ile kimliksel

öğelerini oluşturur. Topluluğun ekonomik yaşamından politik yaşamına, dini anlayışından eğitim anlayışına ve kültürel formlarına kadar sahip olduğu her bir nitelik kent kimliğinin oluşturulma sürecinde aktif bir rol oynar. Bununla birlikte toplum tarafından yaratılmamış doğal yapılar da kent kimliğinin fiziki öğelerinden biri olarak kimliksel bütünlüğe katkı sağlar.

Kent kimliği, bütünseldir; bir kentin kendine özgü olanlarının yansıması olarak mevcut olan doğal, tarihi, fiziki, sosyal ve kültürel niteliklerinin toplamıdır. Bir kentin kimliği her şeyden önce niteliklerinin tümünün sürdürülebilirliği ölçüsünde özgünlüğünü, kimliğini, koruyabilir. Kent kimliği kentin sahip olduğu tarihi, fiziki, sosyo-kültürel ve doğal değerlerin bütünü olarak her bir unsur kimliğin kazanılmasında ayrı bir önem taşır dolayısıyla birinin zedelenmesi dahi kimlik kaybına neden olabilir. Kentin fiziksel koşullarının, ekolojik boyutunun iyileştirilmesi ne kadar önemli ise benzer şekilde sosyolojik yanı da o denli önemlidir. Yerel yönetimler kentin sokaklarını, cadde ve yollarını, alt yapıyı yaşanılabilir konuma ulaştırsalar da unutulmamalıdır ki bütün bunların sürdürülebilirliği orada yaşayan bireylerle gerçekleşmekte bu da sahip olunan kültür düzeyiyle paralellik göstermektedir. Kentli birey aynı zamanda kentine sahip çıkan, yaşamını sürdürdüğü mekanın fiziksel ve sosyal yanının gelişmesine katkıda bulunan, kent kimliğini kayba uğratacak uygulamalara karşı durabilecek gücü ve bilinci kendinde bulan, geçmişin farkındalığına sahip ve geleceğin sorumluluğunu taşıyandır. Bu niteliklere sahip birey sayısının artışı ile kent kimliksel ayrıcalığını koruyabilecektir. Benzer şekilde kent idaresinde yer alanlar da kenti tahrip edici boyutlarda olmayan politikalarla yol aldıkları müddetçe kent kimliği muhafaza edilebilecektir. 1980 yılında İstanbul'da otoyol yapımı sırasında 100 kadar tarihi yapının yıkılmasında tereddüt gösterilmemiş, aksine gelen tepkiler üzerine dönemin belediye başkanınca "2500 yıllık geçmişe sahip İstanbul'da 3000'in üzerinde tarihi-kültürel değere sahip yapı varken, uluslar arası ticaretin gelişmesine katkı koyacak bu tür önemli otoyol projelerinin gerçekleşmesi için gerektiği kadar binanın yıkılmasının"ne önemi var !" gibi bir görüş ileri sürülebilmiştir (Keleş'ten aktaran Kiper, 2004: 16-17).

Kentler toplumsal hayatı, toplumsal varlık nitelikli insanı, onun bireysel ve sosyal yaşamını etkileyici ve dönüştürücü vasfını dünden bugüne sürdürmektedir. Kentin mevcut iktisadi yapısı, fiziksel ve demografik nitelikleri yanında üzerinde önemle

durulması gereken bir ‘‘sosyal’’yanı ve bu sosyalliğin içinde bulunan, buradan doğan çeşitli unsurların hesaba katılması zaruri bir durumdur. Kentin var oluşu da bu sosyallikte aranmalıdır. Kent ,toplumsal ilişkilerin, insan dayanışmasının, ortak iradenin, bir aradalığın, yardımlaşmanın, bilinçliliğin ve duyarlılığın bir ürünüdür aslında. Sosyal nitelikli unsurlar etrafında şekillenen kent, tarih boyunca topluma, insana ve insan düşüncesine etki etmiş büyük bir sosyal mekandır. Yoğun ve kültürel açıdan türdeş olmayan bir nüfusa, modern iş merkezlerine, yollara, ulaşım araçlarına, çok katlı apartmanlara sahip olmak bir kenti ‘‘modern kent’’ yapmaz, bunlarla birlikte kent sakinlerinin niteliksel konumları da bir o kadar önem taşımaktadır. Kentin niceliksel ile niteliksel boyutu arasında ki uçurum kenti birçok açıdan riske sokmaktadır. Çünkü kent niteliksel boyutların etkisiyle daha kolay şekillenir. Ayrıca niceliksel olanlar da niteliksel olanlardan doğar, gelişir ve sürdürülür ya da yok edilir.

Türkiye özelinde ya da dünya genelinde hemen, hemen her kentin sahip olduğu niteliklerin toplamı göz önüne alındığında buradan her kentte mevcut olan belli başlı niteliklerle karşılaşılabilir fakat bir kenti özel kılan, ona kimliğini kazandıran, diğer kentlerden ayıran nitelik o kente özgü olanlarda saklıdır ve bu özgünlüğü yaşatma, koruma da orda yaşayan bireylere aittir. Bu teorik sorumluluğun somutluğu ne ölçüde gerçekleşmekte, elbette tartışmaya açıktır. Kentler kentin ortak niteliklerine sahip olma oranında var olsalar da, kimliklerini kendi özel niteliklerinden alırlar. Kent adını almak başka, kent kimliğine sahip olmak ve bu kimliği kimiksizleştirmeden, sahipsizliğe mahkum etmeden onu vareden tüm değerleriyle birlikte yaşatabilmekse başkadır. Yeryüzünde ki her kentin İstanbul gibi bir kent kimliğine sahip olduğu söylenebilir mi? Ya kent sakinlerinin tümünün yaşadıkları kentin kimliğinin farkındalığına sahip olduğu? Elbette, yanıt hiç tereddütsüz hayır olacaktır.

İstanbul, kentsel kimliğiyle yalnızca ülke çapında değil dünya genelinde de birçok kentin sahip olmadığı nitelikleri bünyesinde taşıyan bir kenttir. ‘‘Dünyanın en uzun ömürlü kenti’’olarak tanımlanan İstanbul,bu ve benzeri nitelendirmeleri kuşkusuz tarihine ve tarihsel süreç içindeki var oluşunu sürdürebilmesine borçludur. Binlerce yıl öncesine dayanan kentsel hayatı çeşitli kültürlerin mekansal ve toplumsal yaşam alanları olmuş, bulunduğu döneme ve o dönemdeki kent topluluğunun mevcut kültürel formlarına göre fiziki ve sosyal nitelikleri çoğunlukla farklılaşmış öte yandan bu

değişkenliğe rağmen yine de bazı tarihi zenginlikleri günümüze kadar ulaşabilmiştir. İstanbul'un kent kimliğini oluşturan temel nitelikleri tarihi, sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziki nitelikler olarak dört başlık altında sıralayabiliriz.

İstanbul'un kentsel kimliğinin temel bileşenlerinden biri hiç kuşkusuz onun uzun soluklu tarihidir. İstanbul'da ilk yerleşim alanının (Bizantion'un) M.Ö 695'te kurulmuş olması onun tarihsel kimliğinin önemli bir göstergesidir. M.S 196'da Roma İmparatorluğu tarafından yıkılan Bizantion, çeşitli topluluklar tarafından ele geçirilmiş, sonrasında ise Roma imparatoru Constantinus tarafından M.S 330'da fethedilerek Roma İmparatorluğu'nun ikinci başkenti (Konstantinopolis) olarak yeniden kurulmuştur. 29 Mayıs 1453'te de Bizans başkenti Konstantinopolis, Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilerek yerini Osmanlı başkenti İstanbul'una bırakmıştır. Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentliğini yapan İstanbul başkentlik özelliğini 1923'de Ankara'ya devreder. İstanbul 5.ve 6.yüzyıllarda, 11.ve 12.yüzyıllarda ve 17.yüzyılda Avrupa'nın ve Ortadoğu'nun en büyük kentlerinden biriydi. Ona dünya kenti statüsünü sağlayan bu tarihsel sürekliliktir (Kuban,2000:3). Ayrıca kentsel kimliğin temel niteliklerinin kaynağı da yine bu tarihsellikte yatmaktadır.

İstanbul'un kent kimliğini oluşturan bir diğer temel bileşen ise sosyo-kültürel niteliklerdir. Uzun soluklu tarihi içinde farklı toplulukların yerleşim alanı olan kent, farklı kültürlerin maddi ve manevi öğelerinin barındığı ve bu unsurlar çerçevesinde şekillendirilmiş bir karaktere sahiptir. Fetih sonrası "İstanbul'u bir anlamda tüm geçmişin mirasını -yani,o zamana dek gelen tüm tarihi-devraldı. Dinlerin birbirine saygısı, kültür birlikteliğini de etkiledi. Yoğun bir mimari birikim ve anıtsal zenginlik, İstanbul'u değişik kültürlerin elverdiğince bir arada barış içinde yaşadığı evrensel bir kent yaptı (Kökden, 2009: 41). İstanbul coğrafyasında yer almış her bir toplum bu coğrafyaya kültürel değerlerini yansıtan sosyal ve fiziksel mekanları ile hem buldukları dönemde dünyanın önde gelen kentleri arasında yer almış hem de sonraki topluluklara kültürel miraslarını devretmişlerdir. Bizans dönemi İstanbul'u Hıristiyanlık'ın, Osmanlı dönemi İstanbul'u ise İslam'ın önemli ve önde gelen şehirlerinden biri olmuştur. Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde Bizans ve Osmanlı dönemlerinden kalma yüzlerce yıllık yapılar hala varlıklarını sürdürmektedir. Bu var oluş kuşkusuz İstanbul'un kent kimliğinin önemli unsurlarından biridir.

İstanbul'un kent kimliğinin bileşenlerinden biri olarak ekonomik nitelikler, esasında kent tarihinin ilk dönemlerinden itibaren mevcuttur. Uluslar arası bir ticaret yolunun üzerinde kurulmuş küçük bir kent olan Bizantion, güvenli limanlara ve Yunan kentleri ile ticari bağlara sahipti (Kuban, 2000: 3). İstanbul, liman ve ticaret şehri olma niteliğini tarihsel süreklilik içerisinde sürdürmüştür. Kentin ekonomisine ve iş yaşamına kısaca bakacak olursak, bugün İstanbul'un Türkiye GSMH' sindeki payı yaklaşık yüzde 23 düzeyinde. İstanbul'un her yıl devlet bütçesine katkısı yüzde 40, buna karşılık devlet harcamalarından aldığı pay yüzde 7-8 dolayındadır. Özel bankaların hepsinin genel müdürlükleri ve Türkiye'deki toplam banka şubelerinin yüzde 21'i İstanbul'da bulunuyor. İstanbul hem iç hem de dış ticarete merkezi bir öneme sahip. İstanbul'da ticaret sektöründe yaratılan katma değer, il toplam katma değerinin yüzde 26.5'ine ulaşıyor ve ticaret sanayiden sonra İstanbul'un en önemli sektörü durumunda. Türkiye genelinde ticaret sektöründe yaratılan katma değerinin yüzde 27'si İstanbul'a ait. İstanbul, aynı zamanda Türkiye'nin en önemli ihracat ve ithalat kapısı konumunda (<http://www.ibb.gov.tr>). turizm açısından da önemli bir kent olan İstanbul, bu yönüyle her yıl binlerce yabancıyı ağırlamakta ve ülke ekonomisine kazanç sağlamaktadır.

Coğrafi içeriği, mimarisi, tarihi yapıları ise İstanbul'un kent kimliğinin fiziki nitelikli bileşenleridir. Haliç'in kıyılarında Eski İstanbul ve Galata, Boğazın iki yakasında, eskiden her biri ayrı köyler olan, artık birleşmiş yerleşim alanları yer alırlar. Dünyanın en küçük denizi olan Marmara Denizi kıyıları boyunca uzanan meskun yerler, şehrin ulaştığı boyutların büyüklüğünü gösterir. Eski Şehir 22 km surların çevrelediği üçgen bir yarımadanın 7 tepesi üzerine yayılmıştır. Asya ile Avrupa Kıtaları'nın dar bir deniz geçidi ile ayrıldığı yerde, iki kıta üzerinde kurulu ve dünya üzerinde içinden deniz geçen tek şehirdir. 2500 yılı aşan bir tarihe sahip olan İstanbul, deniz ve karaların kucaklaştığı bu stratejik bölgede kuruluşunu takiben önemli bir ticaret merkezi olmuştu. Tarihi İstanbul şehri üç tarafını Marmara Denizi, Boğaziçi ve Haliç'in sardığı bir yarım ada üzerinde yer alır (<http://www.ibb.gov.tr>). İstanbul'un benzeri olmayan bir şehir niteliğini kazanmasında şehrin iki kıta üzerine kurulu olmasının da önemli bir payı bulunmaktadır.

Ayrıca her yönüyle sanatın nesnesi olmuş bir kenttir İstanbul. Onu yaratıcı öznelerin nesnesi konumuna ulaştıran da yine onun ayırt edici nitelikleridir. Tarihi, kültürü,

yaşam biçimi,sosyolojik karakteri, dönemseller özellikleri ve koşulları ile romanlara, hikayelere, şiirlere, şarkılara, sinemaya, tiyatroya ve resme işlenmiş bir kent olan İstanbul, hiç kuşkusuz bu yönüyle de birçok kentten ayrılmaktadır. Kent kimliğinin bileşenleri sanatsal etkinliklere yansarak estetik değerler kazanırken aynı zamanda bu etkinlikler aracılığıyla kent her yönüyle kitlelere tanıtılmıştır.

Binlerce yıllık tarihi ve bu tarihsellik içinde oluşmuş kültürel mirası, dünden bugüne ulaşmayı başarabilmiş benzersiz yapıları, mimarisi, estetiği, coğrafi konumu ile İstanbul ülke özelinde ve dünya genelinde önemi ve değeri tartışmasız kabul edilen bir şehirdir. Ayasofya, Anadolu ve Rumeli Hisarları, Sultanahmet camii, Dolmabahçe Sarayı, Boğazı, Galata Kulesi, Kapalı Çarşı, Kız Kulesi ve Mısır çarşısı İstanbul 'un kimlikseller niteliklerini oluşturan ve onu diğer şehirlerden ayıran belli başlı yapılarıdır. Bu yapılar İstanbul'u İstanbul yapan tarihi,kültürel ve kimlikseller değerlerdir. Dikkat edilmesi gereken en önemli husus, kent kimliğinin yalnızca fiziki yapıların mevcudiyeti ile değil,sosyal yapının nitelikleriyle birlikte var olup ve gelişeceğidir. Öte yandan bunların varlığını sürdürmelerini sağlayacak olan da kentlilik bilincine sahip kentli bireylerdir. Kentler demografik artış ile genişleyip yoğunluk kazanırken sahip olduğu kentli nüfusun niceliği ve niteliği ölçüsünde kentin kültürünü, kimliğini muhafaza eder ve geleceğini kurar.

Kentler kültürüyle, kimliğiyle ve bunlara sahip çıkan, sorumluluk alabilen yurttaşlarıyla yaşar. Kentin var oluşunu gerçekleştirecek unsurlar, bu ihtiyaçlarına yanıt veren bireyler ve onların örgütlenmesi ile mümkün oldu. Sürdürülebilirliği de yine bireyler tarafından gerçekleştirilecektir. Bugün kentlerimizin mevcut olan problemleriyle birlikte kimlikseller açıdan da karşı karşıya kaldığı riskler sıkça dillendirilen dikkate değer ve acil çözüm bekleyen problemlerdir. Ayrıca bu sorunların kaynağında yalnızca ülke özelinde yer alanlar değil aynı zamanda dış faktör olarak nitelendirilen küreselleşmenin de yıkıcı etkileri yer almaktadır. Kentler bugün geçmişten çok daha fazla önemli bir konuma bulunmaktadır. Ülke ve dünya nüfusunun büyük çoğunluğu kentlerde ikamet etmektedir, dolayısıyla kent insanının nitelikleri bir bakıma toplumsal yapı ve yaşamımızın nitelikleri ve geleceği anlamına gelmektedir.

Bunlarla birlikte İstanbul birçok şehirden farklı olarak dünya ölçeğinde de kent kimliğinin nitelikleri kavranılabilmiş ve bu niteliklere karşı hayranlık uyandırabilmiş bir

şehirdir. Birçok dünya vatandaşının gezip gördüğü, tarihi yaşadığı, andığı ve değer atfettiği bir kent olarak küresel çapta bir ilgiye sahiptir. UNESCO Bildirisi'nde de "dünyada ki tüm eski kentler, yalnız o ulusun malı değil insanlığın ortak malıdır; bu nedenle korunması gerekir" denmiyor mu? Üstelik, aynı UNESCO''İstanbul'u Avrupa'da eşi bulunmayan bir 'mimari miras' olarak kabul edip tanımlıyor" (Kökden,2009:38). Küresel nitelikteki ilginin sürdürülebilmesi ve artırılması da yerellik bilinci ile sağlanabilir.

1.5. Kentlilik Bilinci

Kentlilik bilinci, bireyin kendini yaşadığı kentin bir parçası olarak algılaması, kente karşı duyarlılık göstermesi ve sorumluluk hissedebilmesidir. Aynı zamanda kentsel yaşama uygun bilgisel ve eylemsel bir duruşu sergileyebilmesi, aktif bir birey olarak kent yaşamına katılması, katılımı da araçsallıktan amaçlılığa dönüştürebilmesidir.

Kentlilik bilinci, kentli olduğunun, kentte yaşadığının ve bu niteliksel durumların gerektirdiği ölçülerde hareket etmenin bilincine ulaşmış olmaya işaret eder. Kentli birey ise kentsel kuruluşlara duyarlı, sorumluluk bilinci yüksek, katılımcı, aktif, kentsel haklarını bilen, isteyen, kentsel hizmetlerden yararlanan ve kente karşı duyarlı olandır. Kentli birey olabilmenin ön koşulu kentte yaşıyor olmak olsa da yalnızca kentte yaşamak kentli birey olmaya yetmeyecektir. Bir kentin mensubu olmak o kenti sahiplenmekle başlar (Şan, 2008: 3). Kent içinde ikamet eden milyonların her birinin kentli olduğunu ifade etmek "kentli olmayı" basit bir durum olarak algılamaktan başka bir şey değildir. Oysa bu algılayış biçimi kentin doğasına aykırıdır. Çünkü kentlerin uygarlığın beşiği olarak anılması gerçeğinin arkasında kentli bireyin düşünce biçimi ve pratikleri yatmaktadır.

Bir kent ne kadar uzun bir geçmişe, çok sayıda tarihi esere, doğal güzelliklere, modern cadde ve sokaklara, ulaşım olanaklarına, altyapıya, gelişmiş resmi kurumlara, ülke ve dünya genelinde önemli bir konuma sahip olursa olsun bütün bu unsurların sürekliliği bunların var oluşunu sağlayan "insan" lar ile mümkün olabilir. Doğal yapılar insan elinden çıkmamış olsa da bunların değerlerinden hiçbir şey kaybetmeden korunabilmesi yine insan ve toplum aracılığıyla olmaktadır. Kentte ikamet etmek bu durumun pratiğe dönüşmesi için yeterli değildir, kentte yaşıyor olmanın yanında nasıl yaşadığının, kente

ne gibi katkılarda ya da zararlar da bulunduğunun bilincine varmakla, kentle olan aidiyetsel bağın güçlülüğü ve bu aidiyete uygun vasıfları sergilemekle mümkün olabilir.

Graeme Shaukland ‘‘Tarihi Değeri olan Kentlere Neden El Atmalıyız’’adlı makalesinde hayret uyandıracak koşullarda bulunan birçok ülkenin tarihi değerlerinin korumada ki tutumlarını somut örneklerle sunuyor. Polonya’nın başkentinde mağaralarda yaşamlarını sürdüren pek çok yurttaşın Sigmund’un heykelini yeniden diktiklerine önemle işaret ediyor. Sidney’de devlet karayolları projelerinin tehditi altında ki ondokuzuncu yüzyıl teras evlerinin tahribinin yine halkın desteği ile önlendiğinin, İngiltere’de binlerce yerel derneğin kendi mahallelerinde istemedikleri değişiklikler yapılmasına itiraz ettiklerinin altını çiziyor (Shaukland ,2009:24-26). 1826’da York’ta bir grup kentlinin kurduğu bir koruma grubu belediye meclisinin yıkmayı planladığı Ortaçağa tarihlenen kent surunun yıktırılmasını önleyecek kamuoyunu oluşturmuş ve suru York’lulardan para toplayarak onartmıştır (M.Middleton’dan aktaran: Aygen, 2009: 46). Kent kimliğinin korunabilmesi ve kent geleceğinin sağlıklı bir şekilde kurulabilmesi açısından önemli bir konum ihtiva eden kentlilik bilinci,kent toplumunda yeterli düzeye eriştiği taktirde kent, bilinç düzeyi düşük yöneticiler tarafından idare edilse bile kentlilik bilincine sahip bireylerin varlığı yöneticilerin aldığı yanlış kararlara karşı durabilmede etkili olabilmektedir. Öte yandan kentlilik bilincinden yoksun bir kent toplumunda ise kent hakkında yanlış kararlara rahatlıkla imza atılıp, uygulanabilir.

Kentlilik bilinci yaşadığımız kenti sahiplenmek, bu yaşadığımız kentin dışında bir geleceğimizin olmadığını, geleceğimizin ancak birlikte kurulabileceğinin bilincinde olmaktır (şan, 2008: 3). Bu bilinç düzeyine ulaşıldığı taktirde, kentte ikamet eden bireyler kent geleceğinin kendi gelecekleri olduğu algısına rahatlıkla ulaşabileceklerdir. Aksi taktirde kentin fiziki ve sosyal tahribatının ağır faturası kentte yaşayanlara kesilecektir.

Katılımcı korumanın güçlü olduğu ülkelerin başında gelen Hollanda’da kentsel sorunlara duyarlı 3000 civarında katılım grubu bulunmaktadır. Bu örgütler içinde en etkili olanı 1911’den beri varlığını sürdüren De Bond Heemschut’dur. Merkezi Amsterdam’da olmak üzere 11 adet bölge komisyonu ile tüm ülkeye yayılmıştır. Teknik ve hukuki danışmanlığı ücretsiz olarak yapar. Bunun uygulamada anlamı şudur: bir vatandaş belediyenin tarihi bir eseri ya da dokuyu tahrip edecek bir plan hazırladığını

düşündüğünde Heemschut'a başvurursa kuruluşun gönüllü teknik personeli ve avukatları araştırma yapıp gerekiyorsa resmi soruşturmayı başlatır (Aygen,2009:48). Bu tür uygulamalar, kentli bireyin kenti savunmasında yalnız bırakılmamasının, ona destek olacak kuruluşların var olmasının kentlilik bilincinin pratiğe dökülebilmesinde ve yaygınlaştırılmasında ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Hollanda'da katılımcı koruma anlayışını en iyi sergileyen kentlerden biri Rotterdam'dır. 13.yy'da kurulmuş olan bu liman kenti 16.-17.yy'da ticaret hacminin artmasıyla büyümüş, 19.yy'da sanayileşme ve yeni demiryolu bağlantılarının yapılmasıyla da patlama yapmıştır. İkinci dünya savaşı sırasında en fazla hasar gören kentlerden biri olan Rotterdam bombardımanlarda tarihi kent çekirdeğinin 260 hektarlık bölümünü yitirmiş, 28.000 konut ve binlerce tarihi dükkan tahrip edilmiştir. Bunu izleyen dönemde 50'lerin politikası uyarınca kent dışında yeni konutlar inşa edilmiş, fakat tarihi bölgelerde oturanlar bölgelerine sahip çıktıklarından buralara taşınmaya ikna edilememişlerdir. Bu bölgelerde oluşan kullanıcı tepkileri sonucunda Rotterdam'da yalnız Hollanda'nın değil tüm Avrupa'nın ilk katılımcı kentsel koruma örneklerinden biri uygulanmıştır (Aygen, 2009: 50). Rotterdam Projesi'nin en ilginç yönlerinden biri de katılımcıların çoğunun göçmen ya da yabancı işçilerden oluşmasıdır (Aygen, 2009: 50). Öyleyse, kentlilik bilincine erişmiş bir birey, bu bilincin gerektirdiği sorumlulukları yalnızca kendi ülkesinde, doğup büyüdüğü bir şehirde değil yaşamını sürdürdüğü her kentte, yabancı bir ülkede ya da şehirde de olsa rahatlıkla yerine getirebilmektedir. Bu duruma ülkemiz açısından yaklaştığımızda kentlerimize sahip çıkma oranlarının yeterli düzeyde olmadığını gösterecek bir çok somut durumlarla karşılaşabiliriz. Ne yazık ki bugün büyük kentler de yaşayan bireylerin bir çoğu kenti tamamen araçsallaştırdıkları için tek gaye hedeflenene ulaşabilmektir. Bu hedef kimi için bir ev sahibi olabilmek, kimi için bir iş tutturabilmek ya da daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmektir. Bu duruma ilişkin sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için yalnızca bireylerin değil aynı zamanda ülkenin sosyo-ekonomik koşullarının, yöneticilerin kent insanına sunduğu olanakların ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin de hesaba katılması gerekir.

ABD gibi ülkemizle mukayese dahi edemeyeceğimiz, bin yıllık kentlere sahip olmayan bir ülkede bile tarihi kentleri koruma da ciddi çalışmalar yürütülmektedir. National Trust öncülüğünde başlatılan "Main street" projesi kentsel sorunların çözümünü kolaylaştıracak yükümlülükleri taşır. Restorasyon giderlerini karşılamada yetersiz kalan

yerel yönetimler ve ticaret odalarına fonlardan yararlanmalarına ve düşük faizli kredi almalarında yardımcı olmaktadır. 1987 yılı sonunda Main street projesine yapılan toplam yatırım 1 milyar (milyon değil) dolar tutarındadır, bunun sonucunda 16.000 adet iş olanağı doğmuş, 7.000 yeni iş yeri açılmış ve 10.000 'i aşkın tarihi yapı onarılmıştır. Oluşturulan festivaller, özel günler, kutlamalar ek gelir getirerek tarihi çarşının kent dışında ki büyük alışveriş merkezleriyle rekabetini kolaylaştırmaktadır. Örneğin Michigan 'da ki Holland kasabasının dört gün süren Lale festivali'ne her yıl 500.000-700.000 ziyaretçi gelmektedir (K.Keister'dan aktaran Aygen, 2009: 57). Aygen'in de belirttiği gibi koruma ile gelir elde edilebileceği gerçeği kentliler için bir motivasyon kaynağı oluşturmaktadır. Bizi bugün kent hakkında ciddi anlamda düşünmeye davet eden temel husus onun gelecekte ne kadarlık bir nüfus oranına sahip olacağı konusunda tahminlerde bulunmak değil, araçsallaştırılmış kentlerin kimliklerini muhafaza edecek kentli birey, bilinçli, ortak yaşam alanının farkındalığına sahip yurttaşların niteliksel ve niceliksel artışının nasıl sağlanacağıdır? Bu durum bir günde yapılan gecekonduların, birkaç ayda tamamlanabilen plazaların, neredeyse her sokak başında karşımıza çıkan alışveriş merkezlerinin, her boşluğu vakit kaybetmeksizin dolduran yapıların kısaca canlının (insanın) cansız nesnelere kolayca var edişine benzemez, varlığa dönüşmesi beklenen insanın insanı, toplumun toplulukları, bireyleri, bilinçlilerin bilince henüz ulaşmamışları uyandırma, farkındalığa ulaştırma çabası ve mücadelesidir ki bu çabanın gösterilebilmesi bile başlı başına belli bir bilinç düzeyini gerektirir.

Araçsallaştırılmış kent, kentte yaşayanların yalnızca maddi çıkar amacıyla orada bulunmaları, çıkarlarına yanıt alamadıkları, kentten faydalanamadıkları müddetçe kenti bir yabancı gibi algılamaları ve amaçlarına ulaşmada kenti amaçlarının bir parçası değil de yalnızca araç olarak görmeleri ve bu doğrultuda eylemde bulunmalarıdır. Kentin araçsallaşmasına yol açan temel etken yalnızca bireyin kendisi değildir, içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar ve üst düzey kurumların faaliyetleri de bu durumu yaratan etkenler arasındadır. Gelişmiş büyük bir kente rahatça iş bulabilirim düşüncesiyle göçe karar verip ailece kente yerleşen bireyin belli bir müddet sonra iş bulamayışı ya da bulduğu işten aldığı ücret ile tatmin olmayışı onu kentte karşı kayıtsız kalacağına ilk işaretleri olacaktır. Kentte yaşamak kırdan göç eden bir çok birey için hayatının ciddi dönüşümlere sahne olacağı, kırdaki yaşantısının kat ve kat üstünde, kentin tüm olanaklarından yararlanabileceği bir durum olarak algılanır. Teoride böyle

olması planlanan durumun pratiğe dönmeyişi bireyi önce mutsuzluğa ve çaresizliğe sonrasında da boş vermişliğe iter. Peki, yalnızca yeterli sosyo-ekonomik koşullara sahip olamayan bireyler mi kenti araçsallaştıran? Kuşkusuz, hayır. Sosyo-ekonomik koşulları elverişli konumda olan bireyler de eksik eğitilmeleri, yanlış yönlendirilmeleri neticesinde ne yazık ki bu duruma ulaşmıştır.

Ülkemizde eski eserlerin korunması için çıkartılmış olan 1869 tarihli ‘‘Asar-ı Atika Nizamnamesi’’yalnızca İyonya ve benzeri antik uygarlıklarla Roma dönemi eserlerin korunmasına yöneliktir. Türk anıtlarının korunması ise ancak 1906’da yapılan 3.revizyon sırasında eklenmiştir. 1970’lere kadar ise tarihi kentlerin ve anıtın çevresinde ki tarihi dokunun korunmasına ilişkin ne bir yasa ne de herhangi bir sivil toplum girişimi söz konusudur. Buna karşın ülkemizde kentler 1950’lere değin gerek geleneğin sürdürülmesi, gerekse kırdan kente göç olgusu ve ani nüfus patlamaları olmadığı için herhangi bir yaptırım ya da denetleme olmadan korunmuştur (Aygen, 2009: 55). Benzer bir korunma durumunun bundan sonraki aşamalarda da gerçekleşebileceğini düşünmek kentlerimizi bilinçli bir şekilde tehlike içine sokmak,büyük risklerle karşı karşıya bırakmak ve bile bile kentlerimizi dünya kentleriyle yarışabilir konumdan uzaklaştırmak anlamına gelir. Türkiye’nin büyük kentlerinin 1950 öncesi ve sonrası durumundaki büyük farklılık açık-seçik olarak görünür bir hal almıştır. 50’lili yıllardan sonra ivme kazanmış iç göçlerle hızlıca ve kısa sürede gerçekleşen kentleşmenin düzeyine karşılık benzer hızda artmış kentli birey sayısına ne yazık ki ulaşamamıştır.

Kente karşı kayıtsız olma durumu problematik bir sürecin varlığını gösterir, buna felsefi bir anlayışla aynı zamanda sosyolojik bir bakış açısıyla bakabilen bireyler bu problemin yol açacağı neticeleri rahatlıkla fark edecektir. Felsefi anlayışla bir olguyu anlama ve tanımlama onun yüzeyselliğine değil derinliğine ilişkin bir yorumlamayla, sosyolojik bakış açısı ise onun bütünlüklü (etkileyen-etkilediği tüm unsurlarıyla) olarak ele alınıp toplumsalla olan bağına, etkileşimine ve yansımalarına bakılarak yapılmaktadır.

Araçsallaştırılan her şey belirlenen hedeflere ulaşma ile silikleşmeye mahkumdur, çünkü hedeflenene ulaşıldığında artık ona gereksinim duyulmayacaktır. O, yalnızca ihtiyaç duyulduğunda zihinde varlığını bulacaktır. Pragmatist / faydacı anlayışın merkezinde ‘‘ işe yarar’’ olma durumu yatar. İşe yarar olduğu ve fayda sunduğu takdirde iyidir, güzeldir, doğrudur, gerçektir düşüncesi hakimdir. Büyük kentler,

bireyleri bireyci anlayışla yol almalarına olanak tanımışsa da, bu anlayış yanlış yorumlanıp ve uygulanmaktan öteye varamamıştır. Bireysellik, ben merkezci, pragmatist yaklaşım tarzını benimsemiş olarak algılanarak olması gerekeni yolundan saptırmıştır. Tamamen araçsallaştırılmış olan her şey amaçtan yoksundur. Kent maddi değişimin köprüsü olarak görülürken kentin sosyal hayatı ve bilinçler üzerinde ki etkisi arka planda bırakılmış ve kentin doğası algılanma noktasında kesintiye uğramıştır.

1.5.1. Kentlilik Bilinci Oluşumuna Etki Eden Temel Faktörler

Bireysel Faktörler: Yaş, doğum yeri ve meslek kentlilik bilinci oluşumuna etki eden bireysel faktörlerdir. Genç bireylerde kentlilik bilinci yetişkin, orta ve orta yaş üstü bireylere göre daha kolay oluşturulabilir. Bu durumun meydana gelmesinde çeşitli faktörlerin etkisi olmakla birlikte en önemli faktör hiç kuşkusuz bireylerin buldukları yaş düzeylerinin eğitilmelerine, farkındalık duygusunun yaratılmasına geniş ölçüde olanak tanınmasıdır. Ülke nüfusumuzun çoğunluğunun genç olması kentlilik bilinci oluşumunun temelden kazanılması için büyük bir avantaj sağlamaktadır. Dolayısıyla, büyük kentlerimizde bu avantajı olumlu yönde kullanma ve okuma çağında olan gençlere kentlilik bilincini kazandırma da eğitim kurumlarına büyük sorumluluklar düşmektedir. Özellikle sosyo-ekonomik açıdan alt gelir grubunda bulunan, kısıtlı bir sosyal çevrede yaşamlarını sürdüren genç bireylerimizin bu eksikliklerini tamamlama görevi yine okullara aittir. Kısıtlı bir sosyal çevre içinde bulunan birey kentlilik bilincine ilişkin gerek teorik gerekse pratik anlamda mevcut olan bütün eksikliklerini ancak bir diğer sosyal çevre(okul) ile tamamlayabilecektir. Diğer yaş grubunda bulunan bireylerin kentlilik bilinci oluşumlarında ise yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına büyük sorumluluklar düşmektedir.

Bir diğer bireysel faktör olan doğum yeri ise bireyin kentlilik bilinci oluşumu üzerinde ciddi anlamda etkisi olan bir faktördür. Toplumumuzda bireylerin çoğunluğu kendilerini yaşadıkları yere değil doğdukları topraklara ait hissetmekte ve bu durum onların buldukları yerleşim birimiyle aidiyet kurmalarına engel oluşturmaktadır. Kentlilik bilinci oluşumunun sağlıklı işleyişi açısından öncelikle bu tür bir algılayış biçiminin değişmesi gerekmektedir. Bu dönüşüm yaratılmadığı müddetçe her türlü imkanlar elverişli hale ulaşsa dahi kentlilik bilincinin temel taşlarından biri olan “kendini

yaşanılan kente ait hissetme” olgusunun eksikliği beraberinde eksik bir kentlilik bilincini getirecektir.

Kentlilik bilinci oluşumunu etkileyen faktörlerden bir diğeri de bireyin mesleğidir. Esasında burada sözü edilen meslekten kasıt bireyin belli başlı meslek grubunda yer almasının onun kentlilik bilinci oluşumunun daha etkin ve hızlı olacağı değildir. Kastedilen temel husus bireyin çalışma hayatında olup olmadığı ve çalışma koşullarının onun kent yaşamının sosyo-kültürel imkanlarını gerçekleştirmesine olanak tanıyıp tanınamasıdır. Kırsal göçmenlerin birçoğunda kadın çalışma hayatından uzaktır. Erkeklerse yoğun çalışma hayatı içinde kentsel olanaklardan yararlanamamaktadırlar. Kadınlar buldukları yerleşim birimleri dışına zorunlu hallerde çıkmaktadırlar ve kentsel aktivitelere katılımları da düşük düzeydedir. Yaşadıkları kentin pek çok yerinden bihaberdirler. Buna neden olan sosyo-ekonomik çeşitli faktörlerin etkisi söz konusudur. Kenti tanımayan, kentteki doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerle hiç karşılaşmamış bireyin kente değer atfetmesi ne kadar mümkün olabilir? Yaşadığı kenti değerli bulması için öncelikle onu tanıması gerekmektedir. Çalışma koşulları kadar bireyin iş sahibi olup olmaması da kentlilik bilinci oluşumuna etki etmektedir. Ekonomik bağımsızlığı olmayan bireylerin kentle entegrasyonları daha güç olmaktadır hatta bu grupta yer alan bireylerin kendilerini kente yabancı olarak algılamaları daha yüksek oranlarda çıkmaktadır.

Sosyal Faktörler: Bireyin eğitim durumu, boş zaman değerlendirme biçimi ve içinde bulunduğu sosyal çevre kentlilik bilinci oluşumunda etkili olan diğer mekanizmalardır. Toplumun temel ihtiyaçlarından biri de eğitimidir. Eğitim kurumu toplumsal değişimden etkilenen ve toplumsal değişime etki eden bir kurum olarak toplumsal gelişmenin itici gücüdür. Eğitim gerek sosyal bir varlık olan insanın sosyal yaşama uyumun da, gerekse mevcut yapının şekillenmesin de önemli bir rol oynar. Bir toplumsal kurum olarak eğitim, diğer toplumsal kurumları dolayısıyla toplumsal yapıyı da etkiler. Öte yandan, yapının bir “etkileşim örüntüsü” olduğu düşünüldüğünde, diğer toplumsal kurumlar ve toplumsal yapıda meydana gelen değişimler de eğitim kurumunu etkiler ve bu kurumun değişimine aracı olurlar. Eğitim kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmaya açık bir kavramdır. Eğitime ilişkin yapılan tanımlamalar çeşitlilik arz etse de yine de bir çoğunda ortak olan söylemlere rastlamak mümkündür. Eğitim en genel anlamıyla bir

sosyalleşme sürecidir.Yani toplumsal bir varlık olan bireyin içinde yaşadığı toplumun değerlerini, normlarını, kısacası kültürünü içselleştirmesidir. Bu yönüyle eğitim mevcut kültürün muhafaza edilmesinde, temel değerlerin korunması ve sürdürülmesinde temel bir rol oynar. Toplumun kendine özgü anlamlar dünyasının, değerlerinin, davranış biçimlerinin kısaca maddi ve manevi sahip olduğu bütün niteliklerinin sürdürülmesi ise kuşkusuz nesilden nesile aktarımı ile gerçekleşmektedir. Yeni nesillere mevcut kültürün aktarımı da eğitim aracılığıyla olmaktadır .Eğitimin dar anlamı ise, bireyin kişisel ilgi ve yeteneklerinin ortaya çıkmasına yardımcı olan, kendi yaşamını sürdürmesine aracı olacak mesleki gelişimi ve bu gelişimin tamamlanmasını sağlayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu yönüyle eğitim,daha çok birey merkezli bir süreci ifade eder. Eğitimin toplumsal, siyasal, ekonomik ve bireyi geliştirme gibi dört temel açık işlevi vardır (Uras, 2005: 191). Eğitimin toplumsal işlevi, bireylere toplumun kültürünü aktarma ve toplumun olumlu yönde değişimine aracı olmasını sağlamaktadır. Bireyleri mevcut siyasi düzene bağlı, bu düzene uyum sağlayacak yurttaşlar olarak yetiştirmek ve siyasal bilinç kazandırmak ise eğitimin siyasal işlevidir. Ekonomik işlevi ise hem üretici hem bilinçli tüketici bireylerin nicel ve nitel artışı sağlamaktır. Son olarak eğitimin bireyi geliştirme işlevi ise bireylerin kişisel ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğrenimlerini sağlayıp kendini gerçekleştirmelerine olanak tanımaktır. Türkiye’de eğitim dendiğinde tıpkı siyaset ya da devlete atfedilen anlamlara benzer anlamları ifade eden cümleler kullanılır, bu alanların büyük sorunların ve çıkmazların mevcut olduğu alanlar olarak görüldüğü sıkça dillendirilir. Hatta ülkenin kurtuluş reçetelerinin bu alanlarda yapılacak düzenlemelerle mümkün olduğuna her fırsatta dikkat çekilir. İşin belki de en ilginç tarafı, eğitimi alan bireylerden eğitimi sunanlara, eğitim politikalarını hazırlayanlardan uygulayanlara kadar hemen hemen herkesin şikayet ettiği bir alandır eğitim. İşin ilginçlik boyutu bununla da sınırlı kalmaz, çünkü mevcut problem nedense hep “öteki”ne atfedilir. Öğrenci öğretmene, öğretmen öğrenciye, yöneticiler öğrencilere ve öğretmenlere, zaman, zaman da her üç grup sisteme karşı eleştirel bir tavır alır ve nedense hep kendileri dışında sorunlu bir alan arayışına girilir ve şiddetli sorgulamalar yapılır. Bu sorgulamalarda kendine de az da olsa bir pay çıkaranlar oldukça sınırlıdır. Halbuki mevcut problemin tek nedenli olarak görülmesi büyük bir hatadır, çünkü eleştirilen-şikayet edilen alan(eğitim) geniş bir alandır. Bu alanda yapılacak ufak bir hatanın neticesi de dar bir alanla sınırlı kalmayıp zincirleme olarak yayılan, devam eden

bir sürece dönüşmektedir. Problem dediğimiz şey de tam da bu noktada kendini açığa çıkarmaktadır; çünkü sorunun çözüme kavuşturulmamasının yanı sıra bu sorun gittikçe büyümekte ve daha büyük sorunların oluşmasına neden olmaktadır.

Eğitim, toplumsal ve kentsel gelişmeyi sağlayan önemli bir yatırım aracıdır. Bu aracı yaratanlar en az eğitimden yararlananlar kadar önemlidir. Bireyin nasıl bir eğitimden geçtiği, onun eğitim düzeyinden çok daha önemlidir. Bizim en büyük sorunlarımızdan biri de bu noktada saklıdır. Bireyin eğitim düzeyi yükseldikçe her türlü olumlu niteliğinde bu düzeye göre yükseldiğini söylemek bugün artık çok kolay olmamaktadır. Onun eğitim süreci içinde nasıl yetiştirildiğine bakmak gerekir. Eğitici pozisyonundaki bireylerin de bu amaçları hayata geçirecek niteliklere sahip olmaları gerekmektedir. Tıpkı kentlilik bilincini aşılacak eğitimcilerin de bu bilince sahip olmaları gerektiği gibi. Hiç kuşkusuz eğitim anlayışımız ve kurumlarımızdaki sorunlarımız çözüme kavuşmadığı müddetçe gerek kentlilik bilincini gerekse olması istenilen diğer durumları yaratmayı tam anlamıyla başaramayacağımız aşıkardır.

Boş zaman değerlendirme hiç kuşkusuz bireyin eğitim durumu, mesleği, gelir düzeyine yani bulunduğu sosyal tabakaya göre farklılaşmaktadır. Ev hanımı ile çalışan bir bayanın ya da iş sahibi bireylerle işsiz olan bireylerin boş zaman değerlendirmeleri onların kentlilik bilinci oluşumlarına da etki etmektedir. Kentte yaşayanların kentlilik bilinci geliştirebilmeleri için öncelikle kentsel yaşam kültürünün oluşturulmasına, bireylerin sosyal ve kültürel anlamda eğitilmelerine, kent kültürü edinmelerine gerek vardır (http://w3.balikesir.edu.tr/~birol/kentlilik_bilinci.pdf). Kent kültürü ile uyumun sağlanamayışı kentlilik bilinci oluşumunu engelleyici bir faktördür. Kısıtlı bir sosyal çevrede yaşayanla geniş olanaklara sahip bir sosyal çevre içinde yaşayanların yine kentlilik bilinci düzeyleri farklılık gösterecektir. Kentsel etkinliklere katılım sıklığı kuşkusuz kentlilik bilinci oluşumunda olumlu bir etki yaratmaktadır. Dolayısıyla boş zaman değerlendirmede bireyin ne tür aktivitelerde bulunduğu büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu tür aktiviteler bireyin yaşadığı kenti tanımasına aracı olan önemli vasıtalarlardır.

Birey kişiliğini doğuştan ve sonradan edindiği niteliklerle kazanır, doğuştan getirdikleri onun mizacını, sonradan edindikleriyle karakterini şekillendirir. Kentlilik bilinci bireyin karakter yapısının sahip olduğu niteliklerden yalnızca biridir. Bu niteliğin oluşumu

iç(bireysel) ve dış(sosyal) faktörlerin etkileşimiyle sağlanır. Dış faktör konumundaki sosyal çevrenin bireyi sağlıklı bir sosyalleşme süreci içinde doğru yönlendirmeleri oldukça önemlidir. Sosyalleşmenin neticesi sosyal çevreden bireye aktarılan, birey tarafından alınanlar ve uygulananlarda görünümSELLİK kazanır. Dolayısıyla bireye sosyal çevre tarafından nelerin ve hangi yöntemlerle, ne şekilde aktarıldığına dikkat edilmesi gerekir. Bilinç ya da farkında olma hali ya da farkındalık duygusu, bu öğelerin tümü sosyal çevrenin bireye eğitim aracılığıyla aktardıkları, kazandırdıkları ve benimsettikleri niteliklerdir. Kentlilik bilinci öncelikle küçük toplumsal gruplarda başlar sonrasında büyük olanlara doğru yayılmaya başlar. Aile, apartman, sokak, okul ve mahalle de ortaya çıkmamış kentlilik bilincinin şehre yayılması mümkün değildir. Başka bir deyişle kentlilik bilinci oluşumu temelden başlatılabilir. Bilinçlilik sağlıklı bir şekilde bireye aşılmadığı takdirde bilinçliliğin yokluğu duyarsızlaşma ile doldurulur. Bilincin varlığı ise duyarlı olabilmenin ön koşullarını yaratır. Kentlilik bilinci bireyin kent kültürüne olan mesafesi ile yakından ilgilidir. Kent kültüründen yoksun olan bireyin kentlilik bilincinden söz edilemez zaten. Sosyal çevre kentin kültürel değerlerinin aktarılmasında etkin bir öğedir. Kentlilik bilinci de kent kültürünün bilinmesi ve içselleştirilmesiyle geliştirilebilir. Kültürün aktarımı da yine sosyalleşme sürecinde edinilen değerler olarak sosyal çevre aracılığıyla hayat bulur.

Ekonomik Faktörler: Kırsal göçmenin zaman içerisinde kentin kültürel değerlerini içselleştirip, pratikte görünür kılınması isteniyor ve hatta kente sahip çıkması bekleniyor ise ona bu bilinçliliği aşılacak ekonomik ve sosyal şartlarında sağlanmış olması gerekir. Aksi takdirde kentlilik bilinci söyleminin sıkça dillendirilmesi, medyatikleştirilmesi ya da konunun güncel tutulması bu bilincin oluşmasında yeterli olamaz. Üstelik kenti bir umut kapısı olarak görüp kente gelen köylünün zaman içinde kentin umudu olacağı fikri de gerçeklikten uzaktır. Kırsal göçmen gerekli sosyo-ekonomik şartlardan yoksun oldukça kentlilikten, kentlilik bilincinden de yoksun kalmaya mahkumdur. Bu sosyal realitenin açık-seçikliği 1950'lerden beri kentlerimizde özellikle de İstanbul'da fazlasıyla ortadadır. Bu tarihten itibaren kente akan nüfusun çoğunluğu kırsal yoksul, eğitimsiz ve vasıfsız bireyleridir. Her ne kadar bu kuşağın ikincileri ilklerden daha farklı vasıfları edinmiş,görelili olarak daha iyi bir konuma ulaşmış olsalar da ikinci kuşağın tam anlamıyla kentlileştiği, kentli, kentlilik bilinci yüksek, duyarlı,katılımcı bireyler oldukları rahatlıkla ifade edebilir mi? Her ne kadar

kent bireylere geniş imkanlar tanısa da kentte yaşayan her bireyin bu olanaklardan eşit derecede yararlanmadığı bilinen bir gerçektir. Kentteki yaşam koşullarının nasıl olacağını bireyin sosyo-ekonomik koşulları belirler. Ayrıca kentin olanaklarından üst düzeyde yararlanabilen bireylerin varlığı da yararlanamayan bireylerin kente yabancılaşmasına neden olacaktır. Kente yabancılaşan bireyse kente karşı ilgisizleşir, sevme, sorumluluk alma, sahiplenme duygusundan yoksunlaşır ve kentle aidiyetini sağlıklı bir şekilde kuramaz.

Kent gibi birbirinden farklı sosyal ortamları bir arada bulduran ve bu çeşitliliği vaktinin çoğunu bu ortamlarda geçiren bireye sunan büyük yerleşim yerlerinde sosyal mekanların nitelikleri büyük önem taşımaktadır. Bu noktada kentte yaşayan milyonlarca kırsal göçmenin varlığını da hesaba katarak bu grubun sosyal çevre koşullarına değinmek gerekir. Kırdan kente gelerek köylülükten kentliliğe dönüşümünü başlatan, kente geliş ile birlikte yıllar sonra ancak “geçiş insanı”(kentlileşen insan) olabilen kırsal göçmenin çıkış noktası ve çıkış noktasındaki mevcut şartlarından dolayı kente varışta kentin hangi bölgesinde konulanacağı, hangi sosyal tabaka içinde yer alacağı aşıkardır. Kısaca, sosyal çevre şartları ve sunduğu imkanlar bireyin bulunduğu tabakayla doğrusal bir orantı içindedir. İkinci durum ise bireyin kent olanaklarından yararlanmasında ortaya çıkmaktadır. Sosyo-ekonomik açıdan alt gelir grubunda yer alan bireylerin çalışma şartları onların kişisel, kültürel ve sosyal gelişimlerine büyük olanaklar tanımamaktadır. Gelir ve eğitim düzeyinin düşük olması onların kısıtlı bir sosyal çevre içinde barınmalarına neden olmaktadır. Özellikle büyük şehirlerimizde bu konuma sahip bireylerin sayısı azımsanmayacak oranlardadır. Dolayısıyla çeşitli imkanlardan yoksun sosyal çevreye ve bu tür sosyal çevrelerde yetişen bireye kentliliğin, kentlilik bilincinin aşılması sorumluluğu eğitim kurumlarına ve yerel yönetimlere düşmektedir. Bu sorumluluk doğru bir şekilde yerine getirildiği takdirde geniş olanaklardan yoksun kırsal göçmenin sosyal çevresine alternatif olanaklar yaratma ve bunlardan yararlanma fırsatı tanınmış olur.

Kentlilik bilincinin yaygınlaşması bireyler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Bireyleri içinde yer aldıkları tabakalara göre, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarını ise faaliyetlerine göre ayırabiliriz. İçinde yer alınan toplumsal tabakanın konumu bireye geniş olanaklar da yaratabilir, dar bir alan da

bırakabilir. Alt gelir grubunda yer alan bireylerin çalışma alanları, işin niteliği, işten kazandıkları ücret onların kentin olanaklarını özellikle de sosyal ve kültürel etkinliklerini kısıtlayıcı düzeydedir. Bu alanlara katılımlarını sağlama da aracı özne yerel yönetim çalışanlarıdır. Bununla birlikte kentlilik bilinci çalışmaları da devlet tarafından teşvik edici olmalı ve bu konudaki mevcut çalışmalar da desteklenmelidir. Sosyo-ekonomik açıdan dar gelirlere ücretsiz kent turları düzenlenmeli, ilçelerinde yer alan kültür merkezlerindeki sanatsal-kültürel etkinliklere katılımlarını arttırıcı projeler yaratılmalı, onlara kentte yaşadıkları hissini uyandıracak çevre düzenlemeleri de bir an önce hayata geçirilmelidir.

Unutulmamalıdır ki kentleşme kentleşme kadar kısa sürede ve hızlıca gerçekleşen bir olgu değildir, aksine bu sürecin tamamlanabilmesi uzun bir zaman dilimine ve belli sosyo-ekonomik şartların varlığına ihtiyaç duyar. Ayrıca kırsal nüfusun temel nitelikleri göz önünde bulundurularak projeler geliştirilmelidir. Kırsal insanı girişimci bir ruha sahip değildir, aktif katılımcılıktan uzaktır ve radikal değişimlere kapalıdır. Geleneksel değerlerini muhafaza etmede ısrarlıdır ve eski alışkanlıkları kolayca terk edememek de zaten yalnızca kırsal insanına değil genel olarak bütün insanlara ait bir özelliktir. Yerel yönetimlerin kentlilik bilincini kırsal göçmenlere kazandırmada gösterecekleri çabalar yalnızca bireylerin bu bilince sahip olmalarıyla sonuçlanmayacaktır, aynı zamanda yerel yönetimler kent geleceğini inşa etmede kendilerine destek olacak kitleyi de yaratmaktadırlar. Aksi takdirde bugün geldiğimiz noktada ve ilerleyen zamanlarda katılımcılığın olmayacağı alanlar güçlü bir konuma ulaşabilmekte ciddi sıkıntılar yaşayacaklardır. Kenti böyle bir risk ile karşı karşıya bırakmak yalnızca kentin sosyo-ekonomik konumunu sarsmaz, kent sakinleri ve yöneticileri, ülke ekonomisi de ne yazık ki zarar görecektir.

Fiziki Faktörler: Kentlilik bilincini etkileyen bir diğer faktör ise fiziki nitelikli unsurlardır. Bireyler buldukları sosyal tabakalara göre şehrin belli birimlerine yerleşme imkanına sahip olmaktadır. Özellikle kırsal göçmelerin yaşadıkları belli başlı bölgelerde yerleşim biriminin niteliği oranın bir kentin parçası olduğu algısını ciddi anlamda etkilemektedir. Bu durum onların kenti algılayış biçimleri ve kentlilik bilinci oluşumları kadar kentleşme süreçlerini de sekteye uğratmaktadır. Alt yapı eksikliği, park ve yeşil alan yokluğu, sağlık ve benzeri kurumların yeterli sayıda olmayışı kırsal

göçmelere zaman zaman köyde yaşadıkları hissini uyandırmaktadır. Dolayısıyla bu tür yerleşim birimlerinde gerekli çevresel düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu tür eksiklikler çözüme kavuşmadıkça kentlilik bilinci oluşumu yine tam anlamıyla sağlanamamış olacaktır.

1.5.2. Kentlilik Bilinci Göstergeleri

Kente Aidiyet/Ait olma Duygusu: Kentlilik bilincinin önemli göstergelerinden biri olarak kente aidiyet ya da kente ait olma duygusu bireyin kendisini yaşadığı mekana ait hissetmesi, kendini kentli olarak görmesi, onun bir parçası olduğunun farkına varması ve bu ait oluş hissini kent içi pratiklerinde sergileyebilmesidir. Kentsel aidiyet kentini ve kendini özdeş kabul etme manasına gelir (GENAR, 2006: 141). Bir yere ya da bir şeye ait olma duygusunun varlığa dönüşmesi de sosyalleşme süreci içinde gerçekleşir. Sosyalleşme süreci de bulunulan mekanın nitelikleri çerçevesinde bireyin algılamalarında etkili olur.

Kenti Sahiplenme: Sahiplenme, sahip olunan nesne/öznenin korunmasıdır. Kenti sahiplenme de bireyin kentini koruması, onu risk altına sokabilecek durumları ve onun gelişimini engelleyecek unsurların varlığını ortadan kaldırma uğraşdır. Sahiplenme duygusu ile kente aidiyet birbirleriyle oldukça ilişkilidir. Sahiplenmenin oluşabilmesi için öncelikle aidiyetin sağlıklı bir biçimde gelişmiş olması gerekmektedir. Kente aidiyet için en önemli şey kenti kendi evi gibi görmektir (GENAR, 2006: 130). Kentte yaşayan bireylerin kent ile olan duygusal bağları zayıf ise onların kenti sahiplenme düzeyleri de düşük olacaktır. Kenti sahiplenilen bireyler kentin koruyucu mekanizmalarından biri olmanın yanında aynı zamanda yaşadıkları kent hakkında bilgisel donanıma da sahip olurlar. Yani, birey niçin sahiplenmesi gerektiğinin de bilincindedir. Ve kentin tarihi bilincine vakıf olanlar onu sahiplenme de daha fazla duyarlılık sergileyecektir.

Sahiplenme, size ait olduğuna inandığınız şeylere ilişkindir. Size ait olanlar üzerinde etkilisinizdir ve ona müdahale etme hakkını kendinizde görürsünüz. Dolayısıyla kent sakinlerine kentin onlara ait olduğunu, kent kararlarında katılımcı olma ve etkileme haklarının bulunduğunu gösterecek politikalar bireylerin kenti sahiplenmelerini kolaylaştıracaktır.

Kent Kurumlarına Katılım: Kentsel mekanların ayırt edici özelliklerinden biri de onu diğer yerleşim birimlerinden farklılaştıran yanlarında saklıdır. Kent kurumları kentin doğasına göre şekillenmiştir. Aile, eğitim, siyaset, ekonomi, boş zaman değerlendirme ve diğer kurumların tümü kent içinde kentin doğasına uygun nitelikler taşımaktadır. Bu kurumlar kentte yaşayan bireyin kentleşmesinde etkin bir konumda bulunurlar. Birey kentin kurumlarıyla olan sağlıklı ilişkileri sayesinde hem kent doğasını kavrayabilir hem de kente uygun bir yaşam felsefesini benimseyebilir. Sivil toplum kuruluşları, sanat ve kültür merkezleri, mesleki eğitim sunan kurslar vb. alanlar kentsel mekanlarda mevcut olan ve bireye geniş ölçüde gelişme imkanı sunan faaliyet alanlarıdır. Bunlar özellikle kırdan gelen bireylerin kent yaşamına uyumu açısından son derece önem taşımaktadırlar.

Kent Sorunlarıyla İlgilenme: Bireye geniş olanaklar sunan kentler aynı zamanda pek çok sorunun da mevcut olduğu alanlardır. Sorunların kaynağı çeşitlilik gösterse de çözüm yolunun adresi kentte yaşayanlardır. Kentsel sorunların varlığını tümünden ve kısa sürede ortadan kaldırmak zordur ama sorunları en aza indirmek mümkündür. Bu da kentte yaşayan bireylerin duyarlılıklarına bağlı bir durumdur. Kent sorunlarına duyarsız bir birey kentlilik bilincinden de yoksun demektir. Kentlilik bilinci oluşumunda paylaşımcı ve katılımcı birey sayısını çoğaltacak faaliyet alanlarının genişletilmesi gerekmektedir. Yalnız bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus bulunmaktadır, o da paylaşımcılığın ve katılımcılığın meyvelerini toplayabilmek. Örgütsel bağı güçlendiren olgulardan biri de örgütlü olmanın işe yararlığını sezebilmektir. Aksi takdirde boşa kürek çekildiği duygusu uyanacaktır. Mahallede oluşturulan örgütlülük mahallenin problemini çözmede etkin olamazsa, bu örgütlenme içine giren bireyler şehrin problemine çözüm aracı olmaktan sakınacaklardır. Örgütlenmelerine etken olan sorunun bir nebze de olsa çözüm bulduğuna dair bir ışığın belirmesi katılımcılık oranını ve bireylerin kararlılığını arttıracaktır. Bu nedenle belediyeler bireylerin ya da mahallenin sorunlarına ilgisiz kaldıkça onlardan kente ilgiyi beklmeleri anlamsız olacaktır.

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırma Konusu ve Alanının Belirlenmesi

Toplumsal yaşam içinde karşılaşılan problemlerin neliğine, nedenlerine ve neticelerine ilişkin yanıt arama uğraşı bir sosyal bilimcinin sahip olduğu ya da sosyal bilimcide olması gereken önemli niteliklerinden birisidir. Sıradan bir insan için önemsiz sayılan bir olgu sosyal bilimci için pek çok problemin çözüm anahtarı olabilir ya da o, bu olguyu analiz edip değerlendirmeye değer bulabilir. Toplumsallık niteliği taşıyan her olgu çok yönlü, içerikli ve nedenlidir. Bir toplumsal soruna yanıt arama girişimi onun bu niteliklerinin ayrıntılı olarak incelenmesinden geçer. Bir toplumsal sorunun yanıtını bulmak ya da çözümünü kolaylaştıracak ipuçlarını yakalamaksa sosyal bilimcinin amaçladıklarına bir adım daha yaklaşmasını sağlar.

“Kentlilik Bilinci” her ne kadar kentli bireyin niteliklerinden yalnızca biri olsa da, günümüz kentlerinde özellikle de ülkemizin pek çok kentinde bu olgu ne yazık ki olan değil olması gereken konumundadır. Yani, bu bilinç tam olarak görünür kılınamamıştır, öte yandan olması gerektiği konusunda ise geniş ölçüde mutabık kalınmıştır. Bu çalışmamızda her şeyden önce kentin gelişimine ve geleceğine duyulan kaygıları artırıcı olgusal durumların kentlerimizde açık-seçik olarak görünür hale geldiğini vurgulayan çalışmalara katkıda bulunmayı amaç edindik. Kentteki mevcut problemlerden birinin sosyolojik açıdan incelenmesi kentsel yaşama katkı sağlayacak girişimlerden yalnızca biridir. Hiç kuşkusuz bugün kentlerimizde yokluğunu rahatlıkla hissettiğimiz güncel bir kent problemimiz bulunmaktadır, aslında bu olgu (kentlilik bilinci) yaklaşık olarak 65 yıldan beri tam olarak var olmayı başaramamış ve yokluğu tam anlamıyla ancak 2000’li yıllarda fark edilebilmiş ve gündeme taşınabilmiş bir olgudur. Bu noktada ciddi bir gecikmenin olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. Sahiplenme, sorumluluk alma, ait olma hissi ve duyarlılık bunların bir yerleşim birimi, özellikle de kent sakinlerinde var olması demek kent için başlı başına bir zenginlik demektir. Ve bugünün kentleri yalnızca devletin, yerel yönetimlerin gücü oranında değil kentli bireylerin niceliği ve niteliği ölçüsünde dünya kentleriyle yarışabilecek konuma ulaşabilen kentlerdir. Ayrıca bugünün kentlileri düne oranla daha fazla söz hakkını elinde bulundurarak yerel yönetim faaliyetlerini yönlendirebiliyor, yanlış politikalara karşı seslerini yükseltebiliyorlar. Fakat burada önemli bir noktaya temas etmek de yarar

var: o da yanlışlığına karar verdiği uygulamaların değerlendirmesini yapabilecek düzeye gelmiş kentlilerin varlığıdır. Yani, mevcut uygulamanın yanlış olduğuna kanaat getirmek de başlı başına belli bir bilinç düzeyini gerektirir. Bu hususta kentlilerin siyasi bilinçlerine eklenmesi gereken “çoğulculuk” kavramının ya da fikirlerinden çıkarılması gereken “biz ve öteki” ayrıştırımcılığı, üzerinde durulması gereken önemli ayrıntılardır. Maalesef, bilgi çağı nitelendirmesine layık görülmuş bir çağın kentlerinde yaşayan bireyler bugün dahi ötekileştirmenin yanlışlığına varamamışlardır. Bunu yaptığımız saha çalışmamızda rahatlıkla görebildik. Kişiler taraftarı oldukları siyasi düşüncenin dışında yer alanların fikirlerini ve uygulamalarını sorgusuz-sualsiz ötekileştirmişlerdir. ”Biz ve öteki” anlayışını rahatlıkla benimseyerek, ”biz”in yaptıkları ya da düşündükleri doğru, hakiki, gerçek; öteki ise yanlış ve gerçek dışı olarak anlamlandırılmıştır. Bu durum daha en başından kentin yazgısını hak etmediği bir şekilde biçimlendirmenin temsili görünümüdür. Dolayısıyla, kentlilik bilinci yalnızca kente karşı sorumluluk, duyarlılık, ona ait olma duygusu yaratmaz aynı zamanda kente ait olan diğer kentlilerin varlığını ötekileştirmeden uyumlu bir birlikteliğin, ortak anlayış ve uygulamaların yaratılmasına da olanak tanır. Kentlilik bilinci, kentlerin geleceğini, ülke özelinde ve dünya genelinde nasıl konumlanacağını belirleyecek, kentin sosyo-ekonomik zenginliğini arttıracak, kentlilerin dayanışmacı ve katılımcı olmalarını genişletecek bir olgunun varlığına işaret eder. Gerek günümüzün gerekse geleceğin sağlıklı kentlerini yaratma da ve sürdürülebilirliğini sağlama da kentlilik bilincinin sahip olduğu konum, kentlilik bilincinin bu çalışmanın konusu olarak seçilmesinin en büyük nedenlerinden biridir.

Araştırmanın konusu netleştikten sonra sıra bu olgunun sınanacağı alanın seçimini belirlemektir. Alan seçimi yapılırken özellikle araştırma nesnesi yapılmış birimler en baştan seçim dışında bırakılmıştır. Amaç hem daha önce araştırma nesnesi yapılmamış bir alan hem de çalışmadan en yüksek verim elde edilebilecek niteliklere sahip bir alanı bulmaktır. Bu amaçla gerek literatür gerekse İstanbul genelinde çalışmanın yapılabileceği alanlar araştırılmaya başlanmıştır. Araştırmacının Anadolu yakasında ikamet etmesinden dolayı çalışma bölgesinin neresi olacağına ilişkin arayış Anadolu yakası ile sınırlandırılarak yapılmıştır.

İstanbul, yapısı itibariyle iç göçler yoluyla Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinden nüfusu bünyesinde barındıran bir şehir konumunda. Hem kırsal kökenli hem de farklı köylerden gelen yoğun bir nüfusa sahip olduğundan araştırmanın yapılacak bölgenin İstanbul'un bu niteliklerine paralel olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Yani, seçilen yerleşim biriminde Türkiye'nin her bölgesinden gelen, farklı kırsal alanlardan buralara yerleşen, ayrıca uzun zamandır İstanbul'da yaşayan bir nüfusun da bulunduğu yerleşim yeri olması araştırmanın amacına ulaşmasında katkıda bulunacak temel unsurlardı ve bunlar dikkate alınarak bu niteliklere uygun olduğu düşünülen yerleşim birimi olarak İstanbul'un Sancaktepe ilçesinde yer alan Yenidoğan'ın "Mevlana Mahallesi" tercih edilmiştir.

Sema Erder'in "İstanbul'a Bir Kent Kondu: Ümraniye" adlı çalışmasından öğrendiğimiz kadarıyla Yenidoğan 1990 yılında Ümraniye ilçesine bağlı bir köy statüsündedir. 1940'ta Üsküdar'a bağlı bir köy konumunda olan Ümraniye'nin nüfusunun 501 olduğu bilinmektedir. 1955 yılında da köy konumundadır ve nüfusu 1.781 olmuştur. 1963 yılında "belediye" olan Ümraniye'nin nüfusu 1965'te 14 bin 800'e yükselmiştir. Nüfusu 1970 yılında 22 bin 963'e, 1975 yılında ise 38 bin 730'a ulaşan Ümraniye belediyesi, nüfusunun 71 bin 954'e ulaştığı 1980 yılında askeri yönetim tarafından "ilga" edilmiş ve Üsküdar Belediye'sine bağlanmıştır. 1989 yılında ise Ümraniye tekrar bağımsız belediye statüsüne kavuştuğu gibi, "kimlik" değiştirerek, ilçe merkezi konumuna gelmiştir. 1990 yılı sayımına göre, Ümraniye Belediye sınırları içinde ki nüfus 242 bin 091, yeni kurulan ilçenin toplam nüfusu ise 301 bin 257'dir (Erder, 2006: 40-41).

Ümraniye'ye bağlı bir köy konumunda olan Yenidoğan 1990'lardan itibaren "köy" olma niteliğini hızla yitirmeye başlamıştır. Erder, çalışması için yaptığı sınıflandırma da "Çevre I" adlı alanlar içine kattığı Yenidoğan'ın ve diğer yerleşimlerin (Çekmeköy, Sarıgazi, Sultançiftliği, Alemdağ) esas olarak Ömerli ve Elmalı Barajlarının su toplama havzası içinde yer aldığını, buradaki yerleşmelerin Nazım Plan'ın kesin yapı yasağının bulunduğu alanlar olmalarına rağmen oluştuklarını ve uzun süre kamuoyunu ve yerel yönetimleri meşgul ettiğini belirtir. Dönemin Belediye yönetimi yapı yasağını kaldırmış ve ıslah-imar planları yaparak bu bölgede ki yerleşmelerin yasallaşması yönünde kararlar almıştır (Erder, 2006: 46).

Erder'in çalışmasında muhtarın kendi tuttuğu kayıtlara göre Yenidoğan'ın 1990 yılında ki nüfusu 5.500,1990 DİE sonucuna göre ise 4.798'dir,bölgenin son beş yılda artan nüfus sayısı da 2.500 olarak belirtilmiştir. Bu dönemin kayıtlarına göre burada yaşayanların kökeni Karadeniz ve Erzincan'lılardan oluşmaktadır. Yine Erder'in muhtardan edindiği bilgilere göre Yenidoğan'da o dönemde ki iş yerleri küçük sanayi ve fabrikalardan oluşmaktadır. Buralarda çalışan mahalleli oranının az olduğu ve mahallede ki en yaygın mesleğinde küçük memurluk ve işçilik olduğu belirtilmiş. Yenidoğan, devlet kanalıyla köy olmadan önce Sarıgazi'nin bir mahallesi idi. Sarıgazi eski adıyla Sarıkadı, muhtarlığı 1923'te açılmıştır. Bulgar göçmenlerin yaşadığı Sarıgazi'ye 1947'den sonra doğudan göçler başlamış ve sonra ki yıllarda Bulgar göçmenler buralardan taşınmıştır. Yenidoğan köyünde ise eskiden Arnavutlar yaşamış, onlar da sonra ki yıllar da taşınmışlar.Önceden ormanlık bir alan olan sonra köye dönüşen Yenidoğan'da muhtarlık 1963'te açılmıştır. 1992'de de belediye statüsü kazanmıştır. 90'lı yıllarda Yenidoğan köyünde kiracı oranı çok azdır ve mülkiyet türü çoğunlukla tabusuz evlerden oluşur (Erder, 2006: 50-60).

Sancaktepe İlçesi, 22 Mart 2008 tarih ve 26824 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5747 sayılı Kanun ile, Ümraniye İlçesine bağlı Sarıgazi ve Yenidoğan beldeleriyle, Kartal ilçesine bağlı Samandıra beldesinin birleştirilerek tüzel kişiliklerinin kaldırılması ile kurulmuştur. Yüzölçümü, 61.90 km²dir ve sınırları dâhilinde toplam 18 mahalle ve 1 köy vardır. Sancaktepe İlçesi İstanbulun Anadolu yakasında yer almaktadır. Kuzeyinde Çekmeköy, güneyinde Kartal ve Maltepe, doğusunda Sultanbeyli ve Pendik, batısında ise Ümraniye ve Ataşehir ilçeleri bulunmaktadır. 2007 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre Sancaktepe'nin nüfusu 221.035 'tir (<http://www.sancaktepe.bel.tr>).

Mevlana mahallesi Yenidoğan'ın en fazla nüfusuna sahip mahallesidir. Ekim ayı içinde muhtarlıktan edinilen bilgilere göre toplam nüfus 11.730 'dur. Nüfus geldikleri yerler açısından karma niteliktedir.Arsa fiyatlarının görece ucuzluğu bu bölgeye yerleşimi kolaylaştırmış ve nüfusun oranı özellikle 2000'li yıllardan sonra hızla artmıştır. Genellikle işçi kesiminin yoğun olarak yaşadığı mahallenin yakın çevresinde fabrikalar (Demir-çelik, Gıda,Giyim üzerine) bulunmaktadır. Belediyenin merkez otobüs duraklarına oldukça yakın bir konumda olan mahallede birçok küçük işletme, beş tane

süpermarket ve iki tane eczane yer almaktadır. Mahallede işlevi olmayan ve niteliksiz iki adet park bulunmaktadır, fakat yeni imarlarda yeşil alanlara ayrılmış yeni park planları olduğu bilgisi edinilmiştir..Araştırmamıza başladığımız ilk aylarda sağlık ocağı bulunmamaktaydı fakat sonraki aylarda Sefa mahallesi ile Mevlana mahallesi arasında bir adet sağlık ocağının açıldığı,fakat tıbbi ön müdahalenin tam anlamıyla etkinleştirilemmediği ve geçici doktorun bulunduğu alınan diğer bilgiler arasındadır. Mahallede bir ilkokul (Mevlana İlköğretim Okulu) bulunmaktadır. Ayrıca mahallede aktif çalışmaları pek bulunmayan üç tane de hemşehri derneği mevcuttur.

2.2. Araştırmanın Ön Hazırlıkları

Araştırmanın çerçevesi genel olarak oluşturulduktan sonra araştırma bölgesi muhtarı Merdan Karakaya ile bağlantı kurulup, kendisine araştırma hakkında bilgi verilmiş ve çalışmanın yapılmasına ilişkin kendisinden onay ve destek alınmıştır. Mahallenin genel yapısı hakkında muhtarlardan gerekli bilgiler toplanarak çalışmanın teknik boyutuyla ilgili çalışmalara başlanmıştır. Bu bilgiler yanında araştırmacı çalışma yapılacak bölgeyi genel olarak gözlemlemiş, anket sorularının oluşturulmasında katkıda bulunacağı düşüncesiyle çalışma öncesinde mahalle sakinleri ile genel görüşmeler gerçekleştirmiştir.

2.3. Araştırmanın Problemi

Bulduğumuz yüzyılda kentlerin sahip olduğu nitelikler toplumsal gelişme açısından son derece önemlidir.Bu gelişmeyi sağlayacak temel taşlar ise kentli bireylerdir. Bireylerin kentte ikamet etmeleri onların kentliliğe uygun vasıfları edinmeleri için yeterli olmamaktadır. Kentsel yaşama uyumu kolaylaştıracak sosyo-ekonomik şartların kısıtlı olması bireylerin kentlileşmelerini, kentli birey niteliklerinden uzak oluşları da kentlilik bilinci oluşumunu geciktirmektedir. Bu gecikme ise yalnızca kenti, kent insanını değil toplumun tümünü etkilemektedir.

Kentlerimizde kentlilik bilincine sahip bireylerin niteliksel ve niceliksel artışı istenilen düzeyde değildir. Öyle ki bu sıkıntı bugün mevcut kentsel problemlerimiz ve eksikliklerimiz arasında yerini almış ve çözümlenmeyi beklemektedir.

2.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı kırdan kente göç etmiş bireylerin kentlilik bilinci düzeylerini ve kentlilik bilinci oluşumuna etki eden değişkenleri tespit etmek ve İstanbul'da ikamet eden kır kökenli bireylerin İstanbul algıları, kenti sahiplenme duyguları, katılımcı olma eğilimleri, dayanışma biçimleri, kentsel etkinliklere katılım düzeyleri, kentliyi ve İstanbul'u tanımlama biçimleri gibi konulara ilişkin görüşleri hakkında bilgi toplamaktır.

2.5. Hipotezler

Kentlilik bilinci düzeyinin demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlere bağlı olarak farklılaştığı araştırmamızın temel hipotezidir. Bu doğrultuda araştırmada bağımsız değişkenler olarak yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve gelir düzeyi, meslek, kentte yaşama süresinin kentlilik bilinci (bağımlı değişken) üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ayrıca aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu varsayılan diğer hipotezler de sırasıyla şunlardır:

- Kentte yaşama süresi arttıkça kendini İstanbullu hissetme düzeyi artmaktadır.
- Kentte yaşama süresi arttıkça kenti sahiplenme düzeyi artmaktadır.
- Gelir düzeyi arttıkça kendini İstanbullu hissetme düzeyi artmaktadır.
- Gelir düzeyi arttıkça kenti sahiplenme düzeyi artmaktadır.
- Eğitim düzeyi arttıkça kentlilik bilinci düzeyi artmaktadır.
- Genç nüfusta kendini İstanbullu hissetme düzeyi diğer yaş gruplarına oranla daha yüksektir.
- Genç nüfusta kenti sahiplenme düzeyi diğer yaş gruplarına oranla daha yüksektir.

2.6. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Araştırma, tarama(survey) modeline uygun olarak yapılmıştır. Öncelikli olarak araştırmanın konusu belirlenerek literatür taramasına geçilmiş, sonrasında genel hipotezler oluşturulup anket, mülakat ve doğal gözlem türü veri toplama teknikleri

kullanılarak saha çalışması tamamlanmıştır. Araştırmaya 2009 Eylül ayı içinde başlanılmış, uygulamalı kısmı ise 2009 Ekim-2010 Şubat tarihleri arasında tamamlanabilmiştir. Anket formunun oluşturulmasında kentlilik bilincine ilişkin yapılan çalışmaların soru formlarından yararlanılmakla birlikte farklı nitelikli sorulara da yer vererek, 2 tanesi açık uçlu, 43 tane kapalı uçlu olmak üzere toplam 45 soruluk görüşme formu hazırlanmıştır. Mülakatlar için ayrı bir soru formu kullanmak yerine ankette yer alan sorulardan faydalanılmış ve anket formları yüzyüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Bazı kavramlar ve önermeler hakkında bireylerin düşüncelerinin, tutumlarının ve eğilimlerinin ayrıntılı analiz edilebilmesi amacıyla 5'li likert ölçeği soruları da görüşme formunda kullanılmıştır. Hazırlanan görüşme formunun geçerliliğini denetlemek amacıyla küçük bir grup üzerinde pilot çalışma yapılmış, anlaşılakta zorlanılan sorular düzeltilmiş bazı sorular ankette çıkarılmıştır ve eksik olduğu düşünülen sorular yeniden düzenlenmiştir.

2.7. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Mevlana Mahallesi'nde ikamet eden kır kökenli bireylerdir. Mevlana mahallesinin toplam nüfusu 11.730'dur. Örneklem sayısı 200 kişi ile sınırlandırılmış ve evreni temsil edebilecek düzeyde olduğu varsayılmıştır. Karşılaştırma amacı ile kırdan kente göç etmiş ebeveynlerin çocuklarından İstanbul doğumlu olan 15 kişi de örnekleme dahil edilmiştir. Mahalledeki toplam sokak sayısı 156'dır, tesadüfi yöntem ile her sokaktan bir ya da iki kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bazı sokaklarda katılımcı sağlanamadığından örneklem sayısına ulaşabilmek amacıyla eksik sayı diğer sokaklarda ikamet eden bireyler aracılığıyla tamamlanabilmiştir. Eşit sayıda ve cinsiyette bireylerin olmasına özellikle dikkat edilmiş ayrıca karşılaştırma yapmak amacıyla bekar olan 50 kişi de örnekleme yer almış, 100 kadın 100 erkek toplam 200 kişiye görüşme formları uygulanmıştır. Örneklem için bireylerin seçiminde her iki cinsiyetin de dengeli bir dağılım göstermesi için, sayıları eşit gelecek biçimde muhtarlıktaki kayıtlardan tesadüfi seçim yapılmıştır. Bu sayede cinsiyete bağlı farklı eğilimlerin de ortaya çıkarılması amaç edinilmiştir. Mülakat aşamasında toplam yedi kişi ile ankette yer alan sorulardan yola çıkarak bazı konularda derinlemesine bilgi edinilmiştir.

2.8. Araştırmanın Sınırları

Araştırma Sancaktepe'nin Mevlana Mahallesiinde ikamet eden kırdan kente göç etmiş bireyler üzerinde uygulanmıştır. Mahallede ikamet eden nüfusun çoğunluğunun kır kökenli olmaları ve genel nitelikler açısından benzerlik taşımalarından dolayı örneklem sayısının yeterli olacağı varsayılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, Mevlana Mahallesi'nde mukim olan kent göçmenlerini temsil etmektedir. Ancak, İstanbul'un tamamında yaşayan kent göçmenleri açısından genel anlamda fikir verici olduğu kanaatini taşıtmaktayız.

2.9. Verilerin İşlenmesi ve çözümlenmesi

Çalışmanın uygulamalı kısmının tamamlanmasının ardından ankette yer alan açık uçlu sorulara verilen yanıtlar da şıklandırılarak 200 kişilik cevaplayıcıdan elde edilen veriler SPSS(13.0)'e işlenmiş, veri girişi tamamlandıktan sonra frekans ve yüzdelikler alınmış, Ki-Kare Bağımsızlık testiyle çapraz tablolar oluşturulmuş ve verilerin değerlendirilmesine geçilmiştir.

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Genel Değerlendirme

3.1.1. Olgusal Durum

Tablo 1: Cinsiyet

1) Cinsiyetiniz?	Sayı	Yüzde
Kadın	100	50,0
Erkek	100	50,0
Toplam	200	100,0

Örneklem grubumuzun %50'si kadınlardan %50'si erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmamızda sağlıklı sonuçlara ve karşılaştırmalara ulaşabilmek amacıyla eşit sayıda ve cinsiyette bireyin bulunmasına dikkat edilmiştir.

Tablo 2: Medeni Durum

Medeni durumunuz?	Sayı	Yüzde
Evli	150	75,0
Bekar	50	25,0
Toplam	200	100,0

Araştırmaya katılanların %75'i evli,%25'i bekar bireylerden oluşmaktadır. Bu oran hem genç nüfus ile diğer yaş grubundaki bireylerin karşılaştırılmasında hem de medeni durum değişkeninin soruların yanıtlanmasında herhangi bir farklılık yaratıp yaratmadığını tespit etmemize olanak tanımaktadır.

Tablo 3: Yaş Dağılımı

Yaşınız?	Sayı	Yüzde
18-24	33	16,5
25-29	34	17,0
30-34	44	22,0
35-39	22	11,0
40-44	25	12,5
45-49	27	13,5
50-54	4	2,0
55-59	8	4,0
60+	3	1,5
Toplam	200	100,0

Örneklem grubumuzun, %22'si 30-34, %17'si 25-29, %16.5'i 18-24, %13.5'i 45-49, %12.5'i 40-44, %11'i 35-39, %4'ü 55-59, %2'si 50-54, %1.5'i de 60 ve üstü yaş grubundadır.

Tablo 4: Ailedeki Kişi Sayısı

Ailedeki kişi sayısı	Sayı	Yüzde
1-2	13	6,5
3-4	79	39,5
5-6	70	35,0
7-8	29	14,5
9-10	7	3,5
11 kişi ve daha fazla	2	1,0
Toplam	200	100,0

Örneklem grubumuzun çoğunluğu çekirdek ailelerden oluşmaktadır. %39.5'i 3-4 kişilik, %35'i 5-6 kişilik, %14.5'i 7-8 kişilik, %6.5'i 1-2 kişilik, %3.5'i 9-10 kişilik, %1'i ise 11 kişi ve daha fazla bireylerden oluşan ailelerdir.

Göç sonrası kır ailesinin yapısal özellikleri de dönüşüme uğrar, kırdaki geniş aile yapısı kentte zaman içinde yerini çekirdek aileye bırakır. Köyde evlenen çocuklar genellikle erkeğin ailesi ile birlikte aynı çatı altında yaşarken bu durum kente geliş ile birlikte değişmektedir. Kentlerde evlenen çocuklar genellikle ayrı bir eve geçmektedir.

Tablo 5: Doğum Yeri

Doğum yeriniz?	Sayı	Yüzde
Doğu Anadolu Bölgesi	53	26,5
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	36	18,0
Karadeniz Bölgesi	49	24,5
İç Anadolu Bölgesi	31	15,5
Akdeniz Bölgesi	10	5,0
Ege Bölgesi	3	1,5
Marmara Bölgesi	18	9,0
Toplam	200	100,0

Kırdan kente ya da az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere, doğudan batıya doğru olan göç akımları yalnızca Türkiye’de değil dünyanın birçok bölgesinde sıkça karşılaşılan bir durumdur ve dünyanın birçok ülkesinde Türkiye’de olduğu gibi kentlerin nüfusu doğal nüfus artışı ile değil kentleşme ile artmıştır. Türkiye’de büyük kentlerin nüfusu kır yönlü göçlerle yoğunluk kazanmış ve göçler özellikle batı kentlerine doğru yayılma eğilimi göstermişlerdir.

Örneklem grubumuzun %26.5’i Doğu Anadolu, %24.5’i Karadeniz, %18’i Güneydoğu Anadolu, %15.5’i İç Anadolu, %9’u Marmara,%5’i Akdeniz, %1.5’i de Ege Bölgesinden göç etmiş nüfustan oluşmaktadır. Örneklemin toplam %44.5’ini Doğu ve Güneydoğu Anadolu’dan gelenler oluşturmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri Türkiye’nin sosyo-ekonomik açıdan az gelişmiş ve en fazla göç veren bölgeleridir.Yalnızca İstanbul’da değil Türkiye’nin birçok bölgesinde bu bölgelerden göç eden nüfus ile karşılaşılmaktadır.

Tablo 6: Eğitim Durumu

Eğitim durumunuz?	Sayı	Yüzde
Okur yazar değil	15	7,5
Sadece okur yazar	3	1,5
İlk okul mezunu	77	38,5
Orta okul mezunu	30	15,0
Lise mezunu	53	26,5
Üniversite mezunu	21	10,5
Diğer	1	0,5
Toplam	200	100,0

Eğitim durumunda en yüksek payı %38.5 ile ilkokul mezunları oluşturmakta, sırayı %26.5 ile lise mezunları, %15 ile ortaokul mezunları, %10.5 ile üniversite mezunları, %7.5 ile okuryazar olmayanlar, %1.5 ile yalnızca okuma yazma bilenler ve %0.5 ile diğer grubu oluşturmaktadır. İlkokul mezun sayısının fazla oluşu örnekleme yer alan bireylerin birçoğunun kırsal göçmen olmalarından kaynaklanmaktadır. Eğitimli nüfusun oranı köy ile kent yaşamı arasındaki temel farklılıklardan birisidir. Okuryazar olmayan grubun büyük çoğunluğu da kadınlardan oluşmaktadır. Eğitim düzeyi düşük olan bireylerin bu soruyu yanıtlarken “köyün imkanları kısıtlıydı” yada kadın cevaplayıcıların “köyde kızların okutulması pek önemsenmezdi” vb. cümleler sıkça dillendirilmiştir.

Tablo 7: Meslek

Mesleğiniz?	Sayı	Yüzde
İşçi	56	28,0
Esnaf	9	4,5
Ev hanımı	70	35,0
Geçici işçi	15	7,5
Öğrenci	3	1,5
Emekli	7	3,5
Memur	4	2,0
İşsiz	17	8,5
Profesyonel meslek	10	5,0
Diğer	9	4,5
Toplam	200	100,0

Kentsel yaşamın ayırt edici niteliklerinden biri de kadınların çalışma hayatına katılım oranlarının yüksek olmasıdır. Yukarıdaki tabloda örneklem grubumuzda yer alan kadınların büyük çoğunluğunun kırsal yaşamdaki statülerini muhafaza ettikleri, iş gücüne katılım oranlarının oldukça düşük olduğu gözlenmektedir. Hatta görüşmeler esnasında kadınların birçoğu köyde daha aktif olduklarını, kentte birçok şeyi hazır olarak aldıklarından köyde yapılan birçok işin şehir yaşamında kaybolduğunu ifade etmişlerdir. Örneklem grubumuzun %35'i ev hanımı, % 28'i işçi, %8,5 işsiz, %7,5 geçici işçi, %5'i profesyonel meslek, %4,5'i diğer, %4,5'i esnaf, %3,5'i emekli, %2'si memur, %1,5'i ise öğrencilerden oluşmaktadır. İşçilerin bir kısmı Yenidoğan'da ve İmes-sanayi bölgesinde bulunan fabrikalarda çalışmaktadır. Bir kısmı da inşaat işçisidir. Mesleki durumlarını geçici işçi olarak tanımlayanlar ise yine fabrikada, inşaat ve tekstilde dönemlik çalışan kişilerden oluşmaktadır. Örneklemdeki işsiz olanların sayısı da oldukça fazladır ve bu grubun içinde her yaşta birey bulunmaktadır.

Tablo 8: Aylık Gelir

Aylık geliriniz?	Sayı	Yüzde
500 TL' den az	52	26,0
500-750 TL	56	28,0
800-1000 TL	46	23,0
1050-1300 TL	18	9,0
1350-1500 TL	13	6,5
1550-1800 TL	11	5,5
1800 TL üzeri	4	2,0
Toplam	200	100,0

*İşsiz olanlar aile bireylerinin kazançlarını belirtmişlerdir.

Aylık gelirden en yüksek payı %28 ile 500-750 TL gelire sahip olanlar oluşturmaktadır. Bu grupta yer alanların çoğunluğu asgari ücrette çalışan işçilerden oluşmaktadır. % 26'sı 500 TL' den az, %23'ü 800-1000 TL, %9'u 1050-1300 TL, %6.5'i 1350-1500 TL, %5.5'i 1550-1800 TL, %2'si 1800 TL üzeri aylık gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Aylık geliri yüksek olan ailelerde çalışan birey sayısı daha fazladır.

Tablo 9: Belirtilen Aylık Gelirin Kime Ait Olduğu

Belirttiğiniz aylık gelir kime ait?	Sayı	Yüzde
Kendi gelirim	86	43,0
Eşimin geliri	70	35,0
Babamın geliri	13	6,5
Aile bireylerinin geliri	31	15,5
Toplam	200	100,0

Aylık gelir durumunu yanıtlayan bireylerin %43'ü kendi gelirleri, %35'i eşinin geliri, %15.5'i de aile bireylerinin ve %6.5'i de babasının geliri olduğunu ifade etmişlerdir. Örneklem grubumuzun %35'ini oluşturan ev hanımları aylık gelir olarak eşlerinin; bekar ve öğrenci olanlar babalarının; işsiz olan bireylerin de bir kısmı babalarının, bir kısmı da çalışan aile bireylerinin gelirlerini belirtmişlerdir. Ailede çalışan birey sayısı hane sayısı az olanlarda çoğunlukla bir kişidir, hane sayısı daha kalabalık olanlarda ise birden fazla çalışan kişi bulunmaktadır.

Tablo 10: Mülkiyet Durumu

Evinizin mülkiyet durumu?	Sayı	Yüzde
Kendi evimiz	124	62,0
Kiracıyım	70	35,0
Tanıdıklarımın evi kira vermiyorum	6	3,0
Toplam	200	100,0

Örneklem grubumuzun %62'si konut sahibidir, %35'i kiracı konumundadır, %3'ü de tanıdıklarının evinde oturduklarını ve kira ödemediklerini belirtmişlerdir. Konut sahipliği kentte kalış süresine göre değişmektedir, kentte kalış süresi uzun olan bireylerde ev sahibi olma oranlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Mevlana mahallesinde gecekondu tipi evler bulunmakla beraber konutların bir kısmı da tek katlı gecekondudan çok katlı hale dönüştürülmüş evlerden oluşmaktadır. ve bu tür evlerde genellikle evlenen erkek çocuklar ya da yakın akrabalar bulunmaktadır. Bazı

konutların iç ve dış yapısı oldukça plansızdır. Mahallede son yıllarda apartman tipi yeni konutlar inşa edilmeye başlanmıştır.

Tablo 11: Sosyal Güvence

Sosyal güvenceniz var mı?	Sayı	Yüzde
Yok	77	38,5
SGK	95	47,5
Bağ-kur	11	5,5
Yeşil Kart	15	7,5
Emekli sandığı	2	1,0
Toplam	200	100,0

Araştırmamıza katılan bireylerin %47,5'inin SGK, %7,5'inin yeşil kart, % 5,5'inin bağ-kur, %1'inin ise emekli sandığı bulunmaktadır. %38,5'inin ise hiçbir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Çalışmamız esnasında dikkatimizi çeken bir husus da sosyal güvencesi bulunmayan bireylerin bir kısmının çalışan nüfustan oluşmasıdır, yani çalışma hayatında bulunmalarına rağmen sosyal güvenceleri bulunmamaktadır. Yeşil kart sahibi olan bireylerde işsiz olan gruplardan oluşmaktadır, bu grubun içinde kırdan yeni göçenler olduğu gibi uzun zamandır İstanbul'da ikamet edenler de bulunmaktadır, kömür, gıda vb. ihtiyaçları belediye tarafından karşılanmaktadır. Bireylerin sosyal güvenceye sahip olmama oranları oldukça fazladır. Bu durum bireyin ekonomik yükünü arttırmakta ve kentsel yaşama uyumunu sekteye uğratmaktadır. Bununla birlikte sosyal güvenceye sahip olmayan bireyin kentin güvencesi olabileceği de kuşkuludur.

3.1.2. Göç Öncesi ve Sonrası Durum

Tablo 12: Göç Nedeni

Göç etmenizdeki en önemli neden hangisi?	Sayı	Yüzde
İşsizlik	77	38,5
Terör ve güvenlik	7	3,5
Daha iyi yaşam koşulları (eğitim, sağlık, vd.)	73	36,5
Daha önce akraba ve hemşehrilerimin göç etmesi	11	5,5
Evlilik	12	6,0
Geçim sıkıntısı	15	7,5
Diğer	5	2,5
Toplam	200	100,0

*İstanbul doğumlu olan ve erken yaşta göç eden bireyler bu soruya ailelerinin yanıtını vermişlerdir. (Frekans;27 Yüzde:13,5)

Göçün meydana gelmesinde birçok faktörün etkisi söz konusudur. Ekolojik faktörler (Deprem, kuraklık, salgın hastalık vb.), siyasi faktörler (Savaş, İstila, vb.), demografik faktörler (Aşırı nüfus artışı vb.), ekonomik faktörler (işsizlik vb.), ailevi faktörler ve bireysel faktörlerden herhangi biri ya da birkaçı göçe neden olabilmektedir. Türkiye’de iç göçlerin yoğunlaştığı savaş sonrası yıllarında özellikle de 1950’den sonra Karadeniz ve İç Anadolu illerinin iç göçlere katıldıkları görülmektedir. 1960 yılından sonra iç göçler Doğu Anadolu’ya yayılmış ve bu bölgelerdeki iller de göç veren iller arasında yer almışlar, yerleşim alanları hızla nüfus kaybetmeye başlamıştır (Akgür, 1997: 52). 1960 ve 1970’lerde kırdan kente göç başat iken 1970’lilerin sonundan itibaren kentten kente göç öne çıkmıştır. 1980’li ve 1990’lı yıllarda da yeni bir fenomen olarak zorunlu göç ortaya çıkmıştır (Türk Sosyal Bilimler Derneği, 2002: 280). Türkiye’de kır-kent yönlü yoğun göçlere neden olan egemen unsur ise ekonomik gerekçelerdir. Örneklem grubumuzun göç nedenlerine ilişkin verilerine baktığımızda Türkiye’de iç göç olgusunun nitelikleriyle paralel bir durumla karşılaşmaktayız. Bireylerin %38.5’i işsizlik, %36.5’i daha iyi yaşam koşulları, % 7.5’i geçim sıkıntısı, %6’sı evlilik, % 5.5’i daha önce akraba ve hemşehrilerinin göç etmesi, %3.5’i terör ve güvenlik, %2.5’i diğer nedenler (deprem vb.) ile göç ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 13: Bireylerin İstanbul’u Tercih Etme Nedeni

İstanbul’u tercih etmeniz en önemli nedeni hangisi?	Sayı	Yüzde
Akrabalarımın burada olması	49	24,5
Hemşehrilerimin burada olması	2	1,0
İş olanaklarının çokluğu	96	48,0
Büyük ve gelişmiş bir kent olması	39	19,5
Diğer	14	7,0
Toplam	200	100,0

*İstanbul doğumlu olan ve erken yaşta göç eden bireyler bu soruya ailelerinin yanıtını vermişlerdir. (Frekans;27 Yüzde:13,5)

Türkiye’de kırdan kente yönelik göç hareketlerinin varış noktalarından biri olan İstanbul, Türkiye’nin en kalabalık nüfusuna sahip ilidir. Türkiye İstatistik Kurumu’ nun son verilerine göre 31 Aralık 2008 tarihi itibarıyla Türkiye nüfusu 71.517.100 kişidir. Ülke nüfusunun % 75’i il ve ilçe merkezlerinde yaşamaktadır. Ülke nüfusunun % 17,8’i de (12.697.164 kişi) İstanbul’da ikamet etmektedir. İstanbul nüfusunun bu oranlara ulaşması da göç faktörü ile açıklık kazanmaktadır. Örneklem grubumuzun %48’i iş olanaklarının fazla olması, %24.5’i akrabalarının burada olması, %19.5’i büyük ve gelişmiş bir kent olması, %7’si diğer (daha önce iş bulması, evlilik), %1’i hemşehrilerinin burada olması nedeniyle İstanbul’u tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. İstanbul’un tercihi hususunda en önemli gerekçe iş olanaklarının çokluğu olarak belirtilmiştir, bu oran nüfusun göç nedenleri ile de örtüşmektedir.

Tablo 14: Bireylerin İstanbul'da İkamet Etme Süreleri

Kaç yıldır İstanbul'da oturuyorsunuz?	Sayı	Yüzde
Bir yıldan az	5	2,5
1-3 yıl	6	3,0
4-6 yıl	19	9,5
7-10 yıl	32	16,0
11-15 yıl	40	20,0
16-20 yıl	52	26,0
21-25 yıl	27	13,5
25 yıldan fazla	19	9,5
Toplam	200	100,0

Örneklem grubumuzun %26'sı 16-20 yıl, %20'si 11-15 yıl, %16'sı 7-10 yıl, %13.5'i 21-25 yıl, %9.5'i 25 yıldan fazla, %9.5'i 4-6 yıl, %3'ü 1-3 yıl, %2.5'i bir yıldan daha az süre İstanbul'da ikamet ettiklerini belirtmişlerdir. Nüfusun çoğunluğu uzun zamandır İstanbul'da yaşamaktadır. Yeni gelen kır göçmenlerinin oranı ise daha azdır.

Tablo 15: Bireylerin Göç Sonrası Hayatlarında Meydana Gelen Değişimler

İstanbul'a geldikten sonra hayatınızda nasıl bir değişim yaşandı?	Sayı	Yüzde
Hiçbir değişiklik olmadı	31	15,5
Hayat tarzım değişti	63	31,5
Konuşmam-şivem değişti	60	30,0
Değer yargılarım değişti	55	27,5
Siyasi görüşüm değişti	14	7,0
Maddi durumum değişti	135	67,5
Sosyal çevrem değişti	143	71,5

*İstanbul doğumlu olanlar ve erken yaşta göç eden bireyler bu soruya ailelerinin yanıtını vermişlerdir. (Frekans; 27 Yüzde: 13, 5)

**Birden fazla sık işaretlenmiştir.

Bireylerin %15.5'i göç sonrası hayatında hiçbir değişiklik olmadığını ifade etmiştir. Bu grup çoğunlukla kentte kalış süresi uzun olmayan, kente yeni gelenlerden oluşmaktadır. Bireylerin %71.5'i sosyal çevresinin, %67.5'i maddi durumunun, %31.5'i hayat tarzının, %30'u konuşma biçiminin, %27.5'i değer yargılarının, %7'si de siyasi görüşünün değiştiğini belirtmişlerdir.

Tablo 16: Bireylerin Göç Sonrası Ekonomik Durumlarında Meydana Gelen Değişiklik

İstanbul'a geldikten sonra ekonomik durumunuzda nasıl bir değişim oldu?	Sayı	Yüzde
Olumlu yönde değişti.	148	74,0
Olumsuz yönde değişti.	14	7,0
Herhangi bir değişiklik olmadı.	38	19,0
Toplam	200	100,0

*İstanbul doğumlu olanlar ve erken yaşta göç eden bireyler bu soruya ailelerinin yanıtını vermişlerdir. (Frekans; 27 Yüzde: 13, 5)

Örneklem grubunun %74'ü göç sonrası ekonomik durumunun olumlu yönde değiştiğini, %19'u herhangi bir değişikliğin olmadığını, %7'si de olumsuz yönde değiştiğini belirtmişlerdir. Ekonomik durumun niteliği yine kentte kalış süresine göre değişmekle beraber, bu durum kente göç edenlerin ikinci kuşağında daha da belirginleşmektedir. Gerek eğitim düzeyinde gerekse ekonomik düzeyde önceki kuşağa oranla belirgin bir farklılaşma meydana gelmektedir. Örneklem grubumuzda yer alan bireylerin çocukları ile aralarındaki farklılıklar net olarak gözlemlenmiştir. Ev hanımı olan birçok bayanın kız çocuklarının çalışma hayatında yer aldığı, vasıfsız işgücünde bulunan birçok ebeveynin çocuklarının da profesyonel meslek sahibi olduğu araştırma esnasındaki belli başlı tespitlerden birkaçıdır.

Tablo 17: Bireylerin Göç Sonrası Aile Yaşantılarında Meydana Gelen Değişimler

İstanbul'a geldikten sonra aile hayatınızda nasıl bir değişim yaşandı?	Sayı	Yüzde
Aile bireyleri vaktinin çoğunu aile dışında geçirmeye başladı.	100	50,0
Aile bireylerinin çoğu iş hayatına katıldı.	120	60,0
Aile bireylerinin eğitim düzeyi yükseldi.	130	65,0
Ailenin gelir düzeyi yükseldi.	70	35,0
Aile içi iletişimde demokratik eğilimler oluşmaya başladı.	54	27,0
Hiçbir değişiklik olmadı.	20	10,0
Diğer	35	17,5

*İstanbul doğumlu olanlar ve erken yaşta göç eden bireyler bu soruya ailelerinin yanıtını vermişlerdir. (Sayı; 27 Yüzde: 13, 5)

**Birden fazla sık işaretlenmiştir.

İstanbul'a geldikten sonra aile yaşantılarında meydana gelen değişikliklerin neler olduğuna ilişkin bireylerin %65'i aile bireylerinin eğitim düzeyinin yükseldiğini, %60'ı aile bireylerinin çoğunun iş hayatına katıldığını, %50'si aile bireylerinin vaktinin çoğunu aile dışında geçirmeye başladığını, %35'i ailenin gelir düzeyinin yükseldiğini, %27'si aile içi iletişimde demokratik eğilimlerin oluşmaya başladığını, %10'u hiçbir değişiklik olmadığını, %17,5'i ise diğer durumları (hane sayısının azaldığını, ailenin değer yargılarının değiştiğini, hane içindeki kadınların konumunun farklılaştığını, giyim-kuşamlarının ve eğlence anlayışlarının değiştiğini) belirtmişlerdir. Bu veriler kırdan kente geliş ile birlikte bireylerin kentsel yaşamın niteliklerini edinmeye başladığı, kıra oranla bireylerin yaşam standartlarının görece olarak yükseldiğini ve imkanlarının genişlediğini görmekteyiz. Bu durum yine kentte kalış süresiyle paralellik göstermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus bulunmaktadır; o da bu niteliklerin kırdaki yaşam ile mukayese edilerek verilmesidir.

Tablo 18: Kenti Köyden Ayıran Temel Özelliklerin Ne Olduğuna İlişkin Verilen Yanıtlar

Sizce kenti köyden ayıran temel özellik hangisi?	Sayı	Yüzde
İş imkanlarının fazla olması	79	39,5
Yaşam biçimi	28	14,0
Eğitim, sağlık olanakları	25	12,5
Kalabalık ve büyük oluşu	22	11,0
Gelişmişlik düzeyi	38	19,0
Diğer	8	4,0
Toplam	200	100,0

Kent ile köy arasındaki farklılıkların neler olduğuna ilişkin bireylerin %39.5'i iş imkanlarının fazla olmasını, %19'u gelişmişlik düzeyini, %14'ü yaşam biçimini, %12.5'i eğitim ve sağlık olanaklarını, %11'i ise kalabalık ve büyük olmasını belirtmişlerdir. Genel olarak bireylerin köy-kent ayrımındaki baskın görüşleri maddi niteliklere ilişkindir. Her ne kadar yaşam biçimine ilişkin ifadelerde kültüre ilişkin söylemler dillendirilmiş olsa da yine de özellikle kentin kültürel atmosferinin bireyler tarafından çok iyi bilinmediğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Hatta bazı bireylerin kent kültürü hakkındaki ifadeleri bu konudaki bilinç eksikliğini ortaya koymaktadır. Diğer yanıtını veren %4'lük kesim ise köy ve kent arasında hiçbir farklılığın bulunmadığını, köyün birçok bakımdan kentten daha üstün olduğunu, köydeki insanların daha sıcak ve yardımsever olduğunu kentte ise bu tür ilişkilerin bulunmadığını belirtmişlerdir.

Kentler her ne kadar bireylere iş vb. maddi olanaklar bakımından geniş fırsatlar tanıyan bir mekan olsa da, ekonomik bakımdan gelişmiş bir yer olarak algılansa da kentin kültürel açıdan da geniş imkanlar sunan, yalnızca ekonomik açıdan değil sosyal açıdan da gelişmiş bir mekan olduğu da gözden kaçmamalıdır. Kırdan kente gelen birey iş sahibi olmakla, ekonomik kazanç elde etmekle kentli yaşam tarzına sahip olmaz. Kentlilik algısının sağlıklı bir biçimde oluşmasına aracı olacak temel unsur kentin sosyo-kültürel yaşamıyla kurulacak ilişkinin yoğunluğunda saklıdır.

Tablo 19: Bireylerin Köye Dönüş Eğilimleri

Köyünüze geri dönmek istiyor musunuz?	Sayı	Yüzde
Evet	34	17,0
Hayır	135	67,5
Bazen	31	15,5
Toplam	200	100,0

Köye dönme isteğine bireylerin %67.5'i hayır, %17'si evet yanıtını, 15.5'i de bazen bu tür bir isteğin belirttiğini ifade etmişlerdir. Hayır diyen grubun çoğunluğu uzun zamandır kentte yaşayanlardan ve genç nüfustan oluşmaktadır, şehir hayatına alıştıklarını, köylerinde yaşayan kimsenin kalmadığını, kendilerinin de köylerde herhangi bir mülkiyetinin olmadığını, belli başlı alışkanlıklarının değişmesinden dolayı köy yaşamına ayak uydurabilmenin güçlüğünden ve tatmin edici boyutlarda olmasa bile kentteki iş, eğitim sağlık vb. imkanlarının köyle kıyaslanamaz düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Erkek cevaplayıcılarda köye dönüş eğiliminin kadınlara oranla daha fazla olduğu gözlenmiştir. Bu durum erkeğin kadınlardan daha fazla ev dışında yer alması, kent ile olan ilişkinin kadınlara oranla daha yoğun yaşanmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin; trafik sıkıntısı ve otobüs yolculukları özellikle erkek cevaplayıcılar tarafından sıkça vurgulanmış, kent yaşamının hareketliliğinden yakınılmıştır. Dolayısıyla köye dönüş eğiliminin nedenleri arasında yalnızca maddi beklentilerin karşılanmamış olması değil, köy yaşamının sakinliğine duyulan bir özlem de söz konusudur.

Mülakat yaptığımız kişilerden 55 yaşındaki bir birey köye dönüş fikri ile ilgili şunları dile getirmiştir: “Köyde ne var ne yok sattık, buralara geldik, keşke gelmeseydik. Köyümüzde hiç olmazsa aç kalmazdık, hayvanımızı keserdik, bahçemize bir şeyler ekerdik yerdik. Burada çalışmayan adam açlıktan ölür. Hastalanırsa da ölür, parası yoksa da. Evimizi satmasaydık bugün dönerdim köyüme. Şehirli değilim ben, köylü sayılırım hem köylü adam daha sıcak, merhametlidir, şehirli bencil, acımasızdır, halden anlamaz. Köyde dayanışma var, burada herkes kendi derdinde, kimse kimseye el uzatmaz. Köyde bir ev yapsan herkes toplanır, yardım eder, burada sokakta düş kimse

gelip kaldırmaz seni. Şehir hayatı zor, parası olan yaşıyor, olmayan sürünüyor. Bizim gibi işte...”

Tablo 20: Bireylerin İstanbul'da En Sık Kimlerle Görüştüklerine İlişkin Yanıtları

İstanbul'da en sık kimlerle görüşürsünüz?	Sayı	Yüzde
Akrabalarımla	33	16,5
Hemşehrilerimle	4	2,0
Mahalle arkadaşlarımla	17	8,5
Komşularımla	15	7,5
Arkadaşlarımla	28	14,0
Akrabalarım ve komşularımla	57	28,5
Akrabalarım ve hemşehrilerimle	17	8,5
Hepsiyle aynı sıklıkta	29	14,5
Toplam	200	100,0

Bireylerin %28.5'i akraba ve komşularımla, %16.5'i akrabalarımla, %14.5'i hepsiyle aynı sıklıkta, %14'ü iş arkadaşlarımla, %8.5'i mahalle arkadaşlarımla, %8.5'i akraba ve hemşehrilerimle, %7.5'i komşularımla, %2'si ise hemşehrilerimle daha sık görüştiklerini ifade etmişlerdir. Genel olarak akraba ve komşularla görüşme oranları diğerlerine göre daha fazladır. Wirth'in kentsel yaşam biçiminin temel özelliklerinden biri olarak sözünü ettiği akrabalık bağlarının zayıflaması ve komşuluğun kaybolmaya başlaması Mevlana Mahallesi sakinlerinde gözlemlenmemiştir. Çünkü mahalle sakinlerinin kırsal kökenli olma durumları onların bu ortak payda etrafında yakınlaşmalarına ve paylaşımlarının artmasına olanak tanımıştır. Kısıtlı bir sosyal çevre içinde bulunmaları bireylerin sosyal ilişkilerini akraba ve komşularla sınırlandırmıştır. Bununla birlikte kentte yaşayan her bir bireyin komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin zayıf olacağı fikri her toplum için geçerli olabilir mi? Wirth'in kuramı temelde Amerikan şehirleriyle ilgili gözlemlere dayanmakta ama buna rağmen genel olarak kentlilik üzerine konuşmaktadır. Kentlilik her yerde ve her zaman aynı değildir (Giddens, 2008: 949).

Tablo 21: Bireylerin Komşuları ve Arkadaşları için Söylenen Önermelere Verdikleri Yanıtlar

Komşularınız ve arkadaşlarınız için aşağıdaki ifadelerden hangisi size daha uygun düşmektedir?	Sayı	Yüzde
Komşularım ve arkadaşlarım genellikle akrabalarımın oluşur.	65	32,5
Komşularım ve arkadaşlarım genellikle hemşehrilerimden oluşur.	18	9,0
Komşularım ve arkadaşlarım içinde akraba ve hemşehrim olanların sayısı az.	117	58,5
Toplam	200	100,0

Bireylerin kente geliş ile birlikte değişen niteliklerinden biri de sosyal çevredir. Göç sonrası sosyal çevrenin niteliği ve niceliği de farklılaşmaktadır. Bu durum Mevlana Mahallesi sakinlerinde de tespit edilmiştir. Örnekte yer alan bireylerin %58.5'i komşularının akraba ve hemşehrileri dışındaki gruplardan oluştuklarını ifade etmişlerdir. Yine de %32.5'lik bir kesim komşularının akrabalarından oluştuklarını belirtmişlerdir. Bu durum ağ teorisinde öne sürülen argümanlar ile örtüşmektedir. Ağ teorisine göre öncü göçmenler(ilk göç eden grup) göç ettikleri yerle bir önceki yerleşim yerleri arasında bir bağ kurarlar, bu bağ sonraki göçmenlere kolaylık sağlayan, onların göç etme fikirlerini harekete geçiren-eyleme dönüştüren ve göç sürecinde yaşayacakları zorlukları kısmen azaltan bir bağdır ve bu bağ göçü hızlandırmaktadır. Ayrıca, bu teoriye göre göçmen ağları bilinçsiz bir şekilde işlemez aksine akrabalık ve hemşerilik ilişkileri bu ağları kuvvetlendiren önemli faktörlerdir (Yalçın, 2004: 50-51). Örnekte yer alan bireylerde özellikle akrabalık ilişkilerinin yoğun olarak kent hayatında da sürdüğü hatta aynı sokakta ya da apartmanda oturdukları tespit edilmiştir.

Tablo 22: Bireylerin Bazı Kavramların Önem Derecelerine İlişkin Verdikleri Yanıtlar

Aşağıdaki kavramların sizin için önem derecesi hangisi?	1 Sayı yüzde	2 Sayı yüzde	3 Sayı yüzde	4 Sayı yüzde	5 Sayı yüzde	Toplam
Akrabalık	4 2,0	4 2,0	18 9,0	84 42,0	90 45,0	200 100,0
Komşuluk	1 0,5	0 0	13 6,5	74 37,0	112 56,0	200 100,0
Hemşehrilik	11 5,5	34 17,0	69 34,5	64 32,0	22 11,0	200 100,0
Arkadaşlık	4 2,0	3 1,5	7 3,5	115 57,5	71 35,5	200 100,0
Zenginlik	15 7,5	28 14,0	58 29,0	72 36,0	27 13,5	200 100,0
Başarı	0 0	1 0,5	13 6,5	97 48,5	89 44,5	200 100,0
Kaanatkarlık	3 1,5	6 3,0	22 11,0	99 49,5	70 35,0	200 100,0
Yardımlaşma	0 0	0 0	5 2,5	91 45,5	104 52,0	200 100,0
Haline şükretme	4 2,0	4 2,0	15 7,5	88 44,0	89 44,5	200 100,0
Şehirlilik	13 6,5	60 30,0	72 36,0	42 21,0	13 6,5	200 100,0
Köyle bağıını devam ettirme	31 15,5	27 13,5	67 33,5	41 20,5	34 17,0	200 100,0

1. Hiç önemi yok 2. Önemsiz 3. Fark etmez 4. Önemli 5. Çok önemli

Verilere göre önemli olarak görülen kavramların başında yardımlaşma sonrasında ise komşuluk ve arkadaşlık gelmektedir. Bireylerin %97.5'i yardımlaşmanın, %93'ü komşuluğun, arkadaşlığın ve başarının, %87'si de akrabalığın önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Komşuluk, akrabalık ve arkadaşlık yardımlaşmanın yoğun olarak yaşandığı

alanlardır. Oranlarının birbirine yakın düzeylerde çıkmasının kaynağı da bu olabilir. %93'nün başarıyı önemli olarak görmesi bireylerin kentliliğe geçişleri açısından dikkate değer bir durum olduğu söylenebilir. Netice de başarı kavramı kentli bireylerin önem atfettikleri kavramlardan biridir.

Verilerimizde göze çarpan önemli bulgulardan biri de hemşehriliğe ilişkin ifade edilen önem derecesinin beklenenin ötesinde olduğudur. Hemşehrilik, bireylerin % 43'ü tarafından önemli olarak görülmüştür. %22.5'i de önemli olmadığını ifade etmişlerdir. % 34.5'i içinse bu kavramın önemine ilişkin net bir kanaat dillendirilmemiştir. Hemşehrilerle olan görüşmeler akraba ve komşularla yapılan sıklıkta değildir. Bireylerin çoğunluğu yakın çevrelerinde bulunanlarla daha fazla paylaşım içine girmektedirler. (İkamet ettikleri yerde aynı sokakta oturdukları kişiler ya akrabalarıdır ya da farklı memleketlerden olan komşularıdır, gözlemler esnasında yoğun bir hemşehrilik ilişkisine ya da bağına rastlanılmamıştır.)

Zenginlik kavramı başarı kavramı gibi kent yaşamında önem derecesi artan bir kavramdır. Örneklemimiz başarıya atfettikleri önemi zenginlik için belirtmemişlerdir. Yine de çoğunluk tarafından önemli bir kavram olarak görülmektedir. Köyle bağına devam ettirme bireylerin yalnızca %37.5'i tarafından önemli görülmüştür, %29'u ise önemli olmadığını belirtmiştir. Bu durum bireylerin kent yaşamına alışmaları neticesinde köyleriyle olan alış-verişin yavaş yavaş kaybolmaya başlamasından kaynaklanmaktadır. Görüşmeler esnasında bazı bireyler köylerinde mevcut olan tüm mülkiyetlerini sattıklarını ve köylerinde yaşayan hane sayısının azaldığını belirtmişlerdir. Bu faktörlerde hiç kuşkusuz bireylerin köyleriyle olan bağı kurabilmelerinde ve bunu kurma isteklerindeki engellerden biridir.

Yardımlaşma, haline şükretme ve kanaatkarlığın bireylerin çoğunluğu tarafından önemli olarak görülmesi Türk toplum yapısının genel bir özelliğidir. Kentsel mekanlarda bu tür değerlerin önem derecesinin muhafaza ediliyor olmasının aslında bir bakıma olumlu bir yanı bulunmaktadır. Yardımlaşma, mahalle ya da kent dayanışması ya da benzer dayanışmalar için önemlidir. Bireylerde bu tür bir eğilimin var olması mahalle kültürünün yaratılmasına geniş ölçüde olanak tanıyacaktır. Fakat bu eğilimin var olması kafi değildir, bunu oluşturacak mekanizmalara da ihtiyaç vardır. Haline şükretme ve kanaatkarlığın ise bireyin kendisini kentin toplumsal piramidinin üst katmanlarında yer

alan bireylerle mukayese etmesi sonucunda hissedeceği yabancılik duygusunu azaltmada etkili olabileceği söylenebilir.

Verilerimizde düşündürücü olan sonuçlardan biri de hiç kuşkusuz “şehirlilik” kavramına ilişkin eğilimlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde önemsiz olarak görülen kavramların başında gelmektedir. Bireylerin %36.5’i bu kavramın kendileri için önemsiz olduğunu ifade etmişlerdir.Yalnızca %27’lik bir kesim önemli olduğunu belirtmiştir. Bu durum kentlilik bilinci oluşumu açısından oldukça karamsar bir tablo çizmektedir. Bireyler için kentlilik önemli olmaktan ziyade önemsiz olarak algılanmaktadır. Yine de %36’ının ara bir değer ifade etmeleri eğilimlerinin değişebileceğinin işaretleri olarak görülebilir.

3.1.3. Kente Aidiyet/Ait Olma Duygusu

Tablo 23: Bireylerin Kendilerini İstanbullu Olarak Hissetme Durumları

Kendinizi İstanbullu olarak hissediyor musunuz?	Sayı	Yüzde
Evet	15	7,5
Hayır	162	81,0
Kısmen	23	11,5
Toplam	200	100,0

“Kendinizi İstanbullu olarak hissediyor musunuz?” sorusuna karşılık bireylerin %81’i hayır, %11.5’i kısmen, %7.5’i evet yanıtını vermişlerdir. Kendini İstanbullu hissetme oranı oldukça düşük çıkmıştır. Soruya verdikleri “hayır” yanıtına karşılık “neden” sorusunu yönelttiğimiz bireylerin çoğunluğu burada doğmamış olmalarını ya da aile bireylerinin farklı memleketlerden İstanbul’a gelmiş olmalarını gerekçe olarak belirtmişlerdir. Kısaca İstanbullu olabilmenin ön şartı geçmiş kuşakların ve bireyin İstanbul’da doğup büyümesine, uzun yıllar burada yaşamasına bağlanmıştır. Güçlü’nün Antalya’da ve GENAR’ın Konya’da ve Bursa’da kentlilik bilincine ilişkin yaptıkları çalışmalarda bireylerin kendilerini Antalyalı, Konyalı ve Bursalı görme oranları oldukça yüksektir. Güçlü’nün çalışmasında örneklemin %70.37’si kendilerini Antalyalı olarak gördüklerini, GENAR’ın çalışmasında aslen Konyalı olmayan bireylerin %61.6’sı

kendilerini Konyalı olarak hissettiklerini, aslen Bursalı olmayan bireylerin de %68.7'si, Bursalı olanların da % 89.6'sı kendilerini Bursalı olarak gördükleri belirtmiştir. Araştırmamızın bulgularının diğer çalışmaların bulguları ile örtüşmemesinin temel nedenlerinden biri araştırmamıza katılan bireylerin çoğunluğunun İstanbul dışında doğmaları ve kırdan göç etmiş bireyler olmalarıdır. Güçlü'nün çalışmasında örneklemin %36.57'sinin doğum yeri Antalya merkez ve Antalya ilçe ve köyleridir. Genel olarak Akdeniz çevresi doğumlarının oranları da fazladır. Bir diğer neden ise Antalya ve Konya'ya olan göç niteliğinin İstanbul'dan farklı olmasıdır. Bu illere yapılan göçlerde yakın bölgelerin göçü ağırlıklıdır, İstanbul'a ise Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinden göç akımları gerçekleşmiştir. Bursa da göç süreci bakımından İstanbul'a benzer bir niteliğe sahiptir fakat Bursa'da çalışmanın yapıldığı bölgenin sosyo-ekonomik yapısı bizim araştırmamızın yapıldığı birimin yapısından farklıdır. GENAR tarafından Bursa'da yapılan çalışma kentin merkez ilçelerinde yapılmıştır. ve örnekleme katılanların %51.5'i orta gelir, %13.1'i de üst gelir grubundan oluşmaktadır. Bizim araştırmamızı yaptığımız birimse ilçe statüsüne 2008 yılında kavuşmuş, tam anlamıyla merkezi bir yerleşim yeri diyemeyeceğimiz ve son yıllarda gelişmeye başlamış ve çoğunlukla alt gelir grubundan oluşmaktadır.

Mülakatlar sırasında İstanbullu hissetme durumuna ilişkin bireyler “Uzun yıllardır burada yaşadığım için kendimi kısmen İstanbullu olarak görüyorum, gerçek İstanbullu olmak için babanızın, dedenizin de burada yaşamış olması gerekiyor.” “İstanbullu da İstanbul'da doğandır.” “İstanbul'da oturmakla İstanbullu olmak çok farklı Hissetmekle de İstanbullu olunmaz” ifadelerini sıkça dile getirmişlerdir.

Tablo 24: İstanbullu İçin Söylenen Önermelere Katılım Durumu

Aşağıdaki ifadeler ne derece katılıyorsunuz?	1 Sayı yüzde	2 Sayı yüzde	3 Sayı yüzde	4 Sayı yüzde	5 Sayı yüzde	Topla m
İstanbul, İstanbul'da doğup büyüyenlerdir.	33 16,5	28 14,0	6 3,0	95 47,5	38 19,0	200 100,0
İstanbul'da yaşayan herkes İstanbulludur.	70 35,0	89 44,5	7 3,5	15 7,5	19 9,5	200 100,0
Kendini İstanbullu olarak hisseden herkesdir.	72 36,0	58 29,0	26 13,0	15 7,5	29 14,5	200 100,0
Birkaç nesildir İstanbul'da yaşayanlardır.	8 4,0	27 13,5	8 4,0	87 43,5	70 35,0	200 100,0

1. Hiç katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Tamamen katılıyorum

Örnekleminizin İstanbullu için ifade edilen önermelere verdikleri yanıtlar onların İstanbullu kimlerdir? sorusu hakkındaki tutumlarını aydınlatmaktadır. Araştırmamıza katılan bireylerin %81'i kendilerini İstanbullu olarak görmediklerini belirtmişlerdi. Örnekleminizin %78.5'i için İstanbullu, birkaç nesli İstanbul'da yaşayanlardır. %66.5'i de İstanbullunun, İstanbul'da doğup büyüyenler oldukları fikrine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Örneklemin %79.5'i için İstanbul'da yaşamamanın, %65'i içinse kendini İstanbullu olarak hissetmenin İstanbullu olmak için yeterli olmadığı gözlenmektedir. İstanbullu olma kriterinin, doğuma ve geçmiş kuşakların İstanbul'da yaşamalarına bağlanmış olması kırsal kökenli bireylerde kentlilik bilinci oluşumunu hızlandırmanın ön koşulunun İstanbullu olma algısının dönüşümünde yattığını göstermektedir. Bu algısal gerçeklik değişmediği müddetçe kentlilik bilinci oluşumunun istenilen düzeye erişemeyeceği aşıkardır.

Tablo 25: Bireylerin Kendilerini Kentli Görme Durumları

Kendinizi kentli olarak görüyor musunuz?	Sayı	Yüzde
Evet	64	32,0
Hayır	88	44,0
Kısmen	36	18,0
Fikrim yok	12	6,0
Toplam	200	100,0

Örneklem grubunun %44'ü kendilerini kentli olarak görmediklerini, %32'si ise gördüklerini, %18'i de kısmen gördüklerini ifade etmişlerdir. GENAR'ın Bursa'da ve Konya'da yaptıkları çalışmalarda bireylerin kendilerini kentli olarak görme düzeyleri yüksek oranlarda çıkmıştır. Bursalılar üzerinde yapılan çalışmada örneklemin %78.1'i, Konyalılar üzerine yapılan çalışmada ise örneklemin 68.9'u kendilerini kentli olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Daha öncede sözü edildiği gibi araştırmamızın yapıldığı birim gerek ekonomik gerek sosyal gerekse fiziki açıdan diğer çalışmaların yapıldığı birimlerden ayrı niteliklere sahiptir. Dolayısıyla farklı sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 26: Kentlilik ve Kent Gelişimi Hakkında Söylenen Önermelere Katılım Durumu

Aşağıdaki ifadelere ne derece katılıyorsunuz?	1 Sayı yüzde	2 Sayı yüzde	3 Sayı yüzde	4 Sayı yüzde	5 Sayı yüzde	Toplam
Kentli, doğma büyüme kentli olanlardır.	33 16,5	60 30,0	7 3,5	72 36,0	28 14,0	200 100,0
Kentli, kentini sahiplenen ve koruyandır.	13 6,5	74 37,0	30 15,0	65 32,5	18 9,0	200 100,0
Kentli, kent kültürüne sahip olanlardır.	9 4,5	30 15,0	17 8,5	109 54,5	35 17,5	200 100,0
Kendini kentli hisseden herkes kentlidir.	41 20,5	43 21,5	13 6,5	55 27,5	48 24,0	200 100,0
Kentli, zengin ve sosyetik olanlardır.	86 43,0	58 29,0	8 4,0	36 18,0	12 6,0	200 100,0
Kentte yaşayan herkes kentlidir.	64 32,0	59 29,5	7 3,5	54 27,0	16 8,0	200 100,0
Kentin gelişmesinde en büyük sorumluluk kentte yaşayanlara aittir	33 16,5	82 41,0	6 3,0	50 25,0	29 14,5	200 100,0

1. Hiç katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Tamamen katılıyorum

Tabloya bakıldığında bireylerin kentliliği bir kültür işi olarak kavradıkları rahatlıkla söylenebilir, fakat kent gelişiminde öncelikli olana ilişkin ifade edilenler, kentliliğin teoride kaldığının henüz pratiğe dönüşmediğini göstermektedir. “Kentli, kentini sahiplenen ve koruyandır” önermesine verilen yanıtlara bakıldığında ciddi bir kentlilik bilinci eksikliğine tanık olunmaktadır. Bu da kent kültürüne uyumun tam anlamıyla sağlanamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcılık duygusunun gelişemediği de verilerde göze çarpan bir diğer husustur.

Tablo 27: Bireylerin İstanbul'da Yaşamaktan Duydukları Mutluluk Düzeyleri

İstanbul'da yaşamaktan mutlu musunuz?	Sayı	Yüzde
Çok mutluyum	8	4,0
Mutluyum	79	39,5
Hiç mutlu değilim	22	11,0
Mutlu değilim	55	27,5
Kararsızım	36	18,0
Toplam	200	100,0

Örneklem grubumuzun %39.5'i İstanbul'da yaşamaktan mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Çok mutluyum diyenlerin oranı ise yalnızca %4'tür. %38.5'lik bir kesimse mutlu olmadıklarını, %18'i de kararsız olduklarını beyan etmişlerdir. GENAR'ın Bursa ve Konya'da kentlilik bilincine ilişkin yaptıkları çalışmalarda Bursa'lı bireylerin %83.8'i, Konyalı bireylerin ise %89.9'u mutlu olduklarını ifade etmişlerdir.

Örneklemimizde genel olarak mutlu olma oranları daha yüksektir. Fakat mutlu olmadıklarını beyan edenlerin ve kararsızların oranı da azımsanmayacak ölçüdedir. Mutlu olduklarını ifade eden bireylerin çoğunluğu kırdaki yaşam koşullarına oranla kentte daha iyi konumda olduklarını, en azından çocuklarının konumlarının kendi konumlarından daha iyi bir düzeye eriştiğini ve gelecekte daha da iyi olabileceği fikrine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Mutlu olmadıklarını belirten bireylerin birçoğu da İstanbul'da yaşamamanın maddi ve manevi açıdan birtakım zorlukları bulunduğunu, buraya göç etmeden önce daha farklı beklentiler içinde olduklarını ve beklentilerinin gerçekleşmemesinden dolayı üzüntü duyduklarının altını çizmişlerdir. Bireyler özellikle

yaşadıkları maddi sıkıntılara, geçimlerini sağlamak dışında herhangi bir kazanç elde edemediklerine ve kentte yaşayan orta ve üst sınıftaki bireylere oranla yaşam standartlarının düşük olduğuna vurgu yapmışlardır.

Tablo 28: Bireylerin Çocuklarını İstanbullu ya da Memleketleriyle Tanımlama İstekleri

Çocuklarınızın kendilerini İstanbullu mu yoksa memleketinizle mi tanımlamalarını istersiniz?	Sayı	Yüzde
İstanbullu olarak tanımlamalarını isterim	30	15,0
Memleketimizle tanımlamalarını isterim	143	71,5
Fark etmez	27	13,5
Toplam	200	100,0

Bireylerin çoğunluğu, %71.5'i, çocuklarının kendilerini memleketleriyle, %15'i İstanbullu olarak tanımlamalarını istediklerini, %13.5'i de bu tercihi çocuklarına bıraktıklarını belirtmişlerdir. Çocuklarının kendilerini İstanbullu olarak tanımlamalarını isteyen grupta genç bireylerin oranı daha fazladır, orta yaş ve üstü grupta ise memleketleriyle tanımlasınlar isteğinin daha fazla olduğu gözlenmiştir. Bursalı bireylerin ise %60.8'i çocuklarının kendilerini Bursalı olarak tanımlamalarını istediklerini ifade etmişlerdir. Memleketiyle tanımlamasını isteyenlerin oranı ise %36.9'dur.

Memleketimizle tanımlasınlar diyen gruba "Neden" sorusu yöneltilmiş, buna karşılık olarak bireyler çocuklarının geldikleri yeri, oranın kültürünü, değerlerini ve "özünü" unutmamaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca bireylerin bir çoğu "zaten kim İstanbullu ki? ", "İstanbullu olan kimse yok ki burada", "İstanbul'un bir kültürü de yok, memleketimizin belli bir kültürü var" söylemlerini sıkça yinelemişlerdir. "Kendilerini memleketimizle tanımlasınlar" görüşünü ifade eden bireylerin çoğunluğu kendini İstanbullu olarak tanımlamanın kendi memleketlerinin değerlerinin, kültürünün ya da geçmişin yitirileceği endişesini yani kimlik kaygısı yaşamaktadır. Her iki kimliğin bir arada taşınabileceği ve muhafaza edilebileceği fikrine ya da bu durumun olabileceği ihtimaline bireylerin algılamalarında rastlanılmamıştır. Mevlana Mahallesi sakinlerinde

kimlik kaygısının bulunduğu, bireylerin İstanbul ile duygusal bağı kuramadıkları gözlenmektedir.

3.1.4. Kenti Sahiplenme

Tablo 29: İstanbul Bir Ev Olarak Düşünüldüğünde Bireylerin Kendilerini Bu Evin Nesi Olarak Gördükleri

İstanbul'u bir ev olarak düşündüğünüzde, kendinizi bu evin nesi olarak görüyorsunuz?	Sayı	Yüzde
Evin kiracısı	100	50,0
Evin sahibi	23	11,5
Evin misafiri	51	25,5
Evin yabancıları olarak görüyorum	26	13,0
Toplam	200	100,0

Kentlilik bilincinin göstergelerinden biri de kuşkusuz kişinin yaşadığı kenti sahiplenme duygusudur. Bu hissin örneklem grubumuzun çoğunluğunda bulunmayışı kentlilik bilinci gelişiminin önündeki dikkate değer engellerden biridir. Yalnızca %11.5'lik bir dilim kendilerini kentin sahibi olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Kendilerini kiracı olarak görenlerin oranı %50, misafir olarak görenlerin oranı %25.5, yabancı olarak görenlerin oranı ise %13'tür. Bursalı bireylerin %70.2'si, Konyalı bireylerin ise %83'ü kendisini kentin sahibi olarak gördüklerini belirtmiştir.

Sahiplenmeye ilişkin bu veriler bireylerin kentsel entegrasyonda yaşadıkları problemin izleri olarak da algılanabilir. Bunun temel nedeni ise sosyo-ekonomik konumlanıştan kaynaklanmaktadır. Mülakat yaptığımız bir birey "Büyük şehirde yaşıyoruz ama imkanlarımız kısıtlı, kısıtlı imkanlar da kısıtlı yaşama mahkum ediyor sizi. İstanbul'un kiracısı sayılıyorum. Sahibi olabilmek bizim gibileri için zor..." ifadesiyle sahiplenmemeyi ekonomik durumunu gerekçelendirerek açıklamıştır.

Bireylerin kent yaşamına tam olarak katıldıklarını ifade etmek güçtür. Gerek sosyal gerekse ekonomik açıdan bir takım sıkıntıların yaşanması bireylerin kenti yalnızca geçimleri için bir araç olarak algılamalarına neden olmaktadır. Bir şehirde, mukimlerin kendilerini ev sahibi gibi görmeleri entegrasyon sürecinin başarıyla devam ettiğine

işaret ederken, misafir gibi görme o kişilerin entegrasyon sürecine giremediklerini, belki uyarlama veya uyum süreçlerinde olduğunu imler. Gerçekte, bu süreçler uzun ve sancılı süreçlerdir. Kendini bir şehrin sahibi gibi görmenin sosyal boyutundan başka ekonomik boyutu da vardır (GENAR, 2006: 129). Dolayısıyla kenti sahiplenme duygusunu arttıracak temel faktörlerden biri olarak bireylerin sosyo-ekonomik koşullarını iyileştirici tedbirlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Tablo 30: İstanbul için Söylenen Bazı Önermelere Katılım Durumu

Aşağıdaki ifadeler ne derece katılıyorsunuz?	1	2	3	4	5	
	Sayı yüzde	Sayı yüzde	Sayı yüzde	Sayı yüzde	Sayı yüzde	Toplam
İstanbul hiçbir şekilde ayrılmayacağım bir şehirdir.	80 40	68 34	7 3,5	38 19	7 3,5	200 100
Mecbur kalırsam ayrılabilirim bir şehirdir.	1 0,5	9 4,5	8 4	122 61	60 30	200 100
İstanbul'un benim için herhangi bir bağlayıcılığı yok.	30 15	99 49,5	3 1,5	45 22,5	23 11,5	200 100
İlk fırsatta ayrılmayı düşündüğüm bir şehirdir.	31 15,5	61 30,5	7 3,5	79 39,5	22 11	200 100

1. Hiç katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Tamamen katılıyorum

Örneklem grubumuzun % 91'i mecbur kaldıklarında şehirden ayrılabilirim % 50.5'i ilk fırsatta İstanbul'dan ayrılmayı düşündüklerini, ifade etmişlerdir. "İstanbul'u hiçbir şekilde ayrılmayacağım bir şehirdir" önermesine katılım oranı ise sadece %22.5'dir. Bursa'lı bireylerin %42.2'isi, Konyalı bireylerin ise %64.4'ü yaşadıkları kentten hiçbir şekilde ayrılmayacaklarını belirtmişlerdir. Bursa'dan ilk fırsatta ayrılmayı düşünenlerin oranı %2.9'dur. Konya'dan ilk fırsatta ayrılmayı düşünenlerin oranı ise 3.1'dir.

Örneklemimizde mecbur kaldığı takdirde şehirden ayrılma oranlarının yüksek olması mantıklı görünmektedir, çünkü ayrılma zorunlu nedenlere dayandırılmıştır. Öte yandan % 50.5'i ilk bir kesimin ilk fırsatta şehirden ayrılacaklarını ifade etmeleri bu grubun kent ile sağlıklı bağlar kuramadıklarını ve kentte yaşamaktan memnun olmadıklarını

göstermektedir. Önermelere verilen yanıtlar karşısında “İstanbul’un benim için herhangi bir bağlayıcılığı yok” önermesine %64.5’inin katılmadıklarını ifade etmeleri de bir çelişki olarak görülmemelidir, çünkü görüşmeler esnasında bu önermeye katılmadıklarını belirtenlerin çoğunluğu kendilerini kente bağlayan gerekçeler olarak çocuklarını, ailesini ve akrabalarını öne sürmüşlerdir. Yani, kentin bağlayıcı yanı kentin kendisinden kaynaklanmamaktadır.

Tablo 31: Bireylerin İstanbul’un Tarihini,Kültürel ve Coğrafi Özelliklerini Bilme Düzeyleri

İstanbul’un tarihi,kültürel ve coğrafi özelliklerini biliyor musunuz?	Sayı	Yüzde
Evet	45	22,5
Hayır	102	51,0
Kısmen	53	26,5
Toplam	200	100,0

Örneklem grubumuzun %51’i İstanbul’un tarihi, kültürel ve coğrafi özelliklerini bilmediklerini, %26.5’i kısmen bildiklerini, %22.5’i de bildiklerini belirtmişlerdir. Kent kimliği hakkındaki bilgi düzeyi genç nüfusta daha fazladır, yaş düzeyi arttıkça bilgi düzeyi düşmektedir. Bu da genç nüfusun eğitim düzeyinden ve sosyal yaşam farklılığından kaynaklanmaktadır.

Tablo 32: İstanbul'un Ayırt Edici Özelliği Hakkında Bireylerin Verdikleri Yanıtlar

Sizce İstanbul’u diğer kentlerden ayıran en önemli özellik hangisi?	Sayı	Yüzde
Geçmiş	8	4,0
Boğaz	9	4,5
Doğal güzellikleri	16	8,0
Tarihi eserleri	12	6,0
Kalabalık nüfusu	41	20,5
Gelişmiş bir yer olması	104	52,0
Diğer	10	5,0
Toplam	200	100,0

İstanbul'un ayırt edici özelliğine örneklem grubumuzun %52'si gelişmiş olması, %20,5'i de kalabalık nüfusu yanıtını vermişlerdir. Bu nitelikler hiç kuşkusuz İstanbul için doğru ifadelerdir. Yalnız onun ayırt edici niteliği tarihinde, boğazında, yapılarında ve doğal güzelliklerinde saklıdır. Tarih bilinci ne yazık ki örneklem grubumuzun çoğunda bulunmamaktadır. Örneklem grubumuzun çoğunluğu eğitim düzeyi düşük ve alt gelir gruplarından oluşmaktadır. Onların bilgisel açıklarının kapatılması kentlilik bilinci oluşumunu hızlandıracak temel öğeler arasındadır. Birey yaşadığı kentin niteliklerinin ne derece farkındalığına sahip olursa o derece kentini değerli bulma, ona sahip çıkma düzeyi de yükselecektir. Bu da kuşkusuz kent kültürünün aşılmasında ve kent yaşamına uygun sosyo-ekonomik koşulların yaratılmasından geçmektedir. Kent kültürüne sahip olabilmekse belli başlı nitelikleri gerektirir. Bu niteliklerin birey tarafından karşılanması mümkün olmayan durumlarda yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının uygulamaları faydalı olacaktır.

Tablo 33: İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti Seçilmesinin Bireyler İçin Anlamı

İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinin sizin için anlamı nedir?	Sayı	Yüzde
Benim için hiç bir anlamı yok	77	38,5
İstanbul için iyi bir gelişme	55	27,5
Fikrim yok	43	21,5
Diğer	25	12,5
Toplam	200	100,0

1999 yılında Avrupa Kültür Başkenti unvanının AB üyesi olmayan ülkelerin kentlerine de verilmesi kararının ardından, İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti yolculuğu başladı. Bu kararı öğrenen bir grup sivil toplum gönüllüsü 2000 yılı Temmuz ayında İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti adayı olması için gerekli adımları atacak "Girişim Grubu"nu oluşturdular. Girişim Grubu, İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti olması için yerel ve merkezi yönetimin desteğini aldıktan sonra üniversiteler ve diğer sivil toplum örgütleriyle, kültür – sanat kuruluşlarıyla, kentin yaratıcı insanlarıyla temaslarda bulundu. 13 Mart 2005 günü, başvuru dosyası Avrupa Komisyonu'na teslim edildi. 14

Mart 2006 günü, Avrupa’da kültür ve sanat alanında uzman yedi kişiden oluşan seçici kurulun önünde başarılı bir sunum gerçekleştirildi. 13 Kasım 2006 günü Avrupa Parlamentosu’nun görüşü ve Avrupa Birliği Kültür Bakanları Konseyi’nin onayıyla İstanbul’un, 2010 Avrupa Kültür Başkenti olduğu ilan edildi (www.istanbul2010.org/SSS/index.htm).

Bu unvan hiç kuşkusuz İstanbul, İstanbul sakinleri ve Türkiye’nin bugünü ve geleceği için önemli bir gelişmedir. Bu durumun önemini kavrayabilmekse başlı başına bir kentlilik bilincini gerektirir. Kentlilik bilincine sahip birey yaşadığı kentin tarihi ve kültürel bilincine sahiptir, kenti sahiplenmesinin, kente karşı sorumlu olmasının getireceği katkının da bilincindedir, kısaca neden bilinçli olması gerektiğinin bilincindedir.

İstanbul’un 2010 Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinin sizin için anlamı nedir? şeklinde yönelttiğimiz açık uçlu sorumuzu bireylerin verdiği yanıtlar çerçevesinde dört başlık altında topladık. Bireylerin %38,5’i bunun kendileri için hiçbir anlam taşımadığını, %27,5’i İstanbul açısından iyi bir gelişme olduğunu, %21,5’i bu durumdan habersiz olduklarını, yorumsuz bırakmayı tercih etmişlerdir, %12,5’i ise diğer durumları (“insanlar daha da bilinçlenir”, “geçmiş bilinir, önemi artar”, “gurur verici bir gelişme”, “kültürümüzü tanıtır, bize de katkı sağlar”, “iyi yönde kullanılırsa güzel şeyler olabilir, ülkemize katkı sağlar”, “insanlar bu konuda daha da bilgilendirilmeli”, “bence İstanbul’un kendisi zaten bir Avrupa sayılır” cümlelerini ifade etmişlerdir.) İstanbul’un 2010 Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinden haberi olmayan grubun çoğunluğu orta yaş ve üstü kadın cevaplayıcılardan oluşmaktadır, bu durumun İstanbul için olumlu bir gelişme olduğunu ifade edenlerin çoğunluğu da genç bireylerden oluşmaktadır, bu ünvanın kendileri için herhangi bir anlam taşımadığını öne sürenlerde erkek cevaplayıcıların oranları daha fazladır. Bireylerin açık uçlu sorumuza verdikleri yanıtları genel olarak aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz;

*Benim için hiçbir anlamı yok, çünkü...“Bize herhangi bir katkısı olmayacak.”, “Durumumuzda herhangi bir değişiklik olacak mı?”, “Oturduğumuz yer Avrupa Kültür başkenti seçilmiş bir yere benziyor mu?”, “Bu işe harcadıkları paraları halka harcasalardı bir anlamı olurdu.”, “Bu ünvanı verirken buraya da bakmışlar mı acaba, baksalardı vermezlerdi.”, “Kim seçmiş doğrusu çok merak ediyorum, bu kadar sorunlu

bir şehir nasıl başkent seçilir, anlamadım.”, “Bu haliyle nasıl seçilmiş şaşırdım, bence İstanbul sadece işsizler ve yoksullar ordusunun başkenti olabilir.”, “Bunla uğraşacaklarına insanlar arasındaki uçurumu kapatmaya çalışsınlar.”, “Tamamen siyasi çıkarlar.”, “Bunca sorun çözülmeden bunun bir anlamı olmaz.”, “Nasıl seçilmiş inanmıyorum.”, “Anlamsız bence, İstanbul’un bir bölümü bu ünvana sahip, her yeri değil.”, “Bu durum belli sınıfların çıkarına hizmet ediyor, bize bir katkısı olacağını düşünmüyorum.”, “Ne değişti hayatımızda? Hiçbirşey.”, “Boşa masraf yapıyorlar. Bir işlevi olacağını düşünmüyorum.”, “Bu ünvana değer ne var İstanbul’da?”, “Bunu hissedecek bir şey göremedik biz.”, “Sabahları otobüslerde insanların haline bakın, bu durumda başkent olsa ne çıkar!”, “Bize katkısı oldu mu ki bir anlamı olsun.”, “Görüntü açısından değişiklik yapıldıkça anlamsız olacak tabii.”, “Şehirdeki insanların haline bir bakın bide verilen ünvana bakın, oldukça alakasız.”

*İstanbul için iyi bir gelişme, çünkü...”İstanbul’u bütün dünya tanıyacak”,”İstanbul’a yatırımlar artar”, “Daha fazla turist gelir”, ”İstanbul’un insanları daha da medenileşir”, “Uluslar arası ilişkiler artar”, “İş imkanları artar”, “Daha çağdaş bir kent olur”, “İstanbul daha fazla gelişir”, “Bize İstanbul’un önemini hatırlatır, değerini arttırır”, “İstanbul daha önemli bir şehir olur”,”İstanbul’un değerini bütün dünya öğrenir.”

Sorulara verilen yanıtlardan yola çıkarak genel anlamda kentlilik bilincinin noksanlığından ya da eksik gelişiminden söz etmek mümkündür. Bireylerin çoğunluğu İstanbul’a atfedilen bu ünvanı kendileri için anlamsız olarak gördüklerini ifade etmişlerdir, bunun kaynağında faydacı anlayışın izleri rahatlıkla görülmektedir, çoğunluk bu durumun kendilerine katkı sunmadıklarını düşünmektedirler ya da mevcut durumlarını iyileştirici bir gelişme olmadığını ileri sürmektedirler. Bu ünvanın dolaylı katkısı bireylerin çoğunluğu tarafından dikkatten kaçmıştır. Bireylerin %27,5’inin bu durumun yalnızca İstanbul’a bir katkı sağlayacağını düşünmeleri, %21,5’lik bir kesimin de bu durumdan habersiz olması ise ayrı bir sorun olarak değerlendirilmelidir.

3.1.5. Kent Kurumlarına Katılım

Tablo 34: Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumu

Üye olduğunuz herhangi bir kuruluş var mı?	Sayı	Yüzde
Yok	165	82,5
Sendika/meslek örgütleri	3	1,5
Siyasi parti	16	8,0
Hemşehri derneği	13	6,5
Gönüllü kuruluşlar	3	1,5
Toplam	200	100,0

Bireylerin %82.5'i hiçbir kuruluşa üye değildir. Bu sonuç kentlilik bilinci üzerine yapılan diğer çalışmalarla örtüşmektedir. Güçlü'nün Antalya'da yaptığı çalışmada örneklemin %73.63'ü, GENAR'ın Konya'da yaptığı çalışmada örneklemin %93.4'ü herhangi bir STK'ya üyelikleri bulunmamaktadır. Bursa'da yapılan çalışmada ise hemşehri dernekleri dışında herhangi bir derneğe veya vakfa üye olmayanların sayısı %92.1'dir. Bu veriler Türkiye'nin STK'lara ilişkin genel tutumunu yansıtan bir tablodur.

Kentli bireyin belki de en önemli niteliklerinden biri katılımcı olması ve bu katılımını eylemsel olarak sergileyebilmesidir. Kentler artık dünden daha fazla sivil toplum kuruluşlarına ihtiyaç duymaktadır. Sivil toplumun gelişmesi demek demokratik toplumun, değerlerin ve ilkelerinin de gelişmesi demektir. Kahvede, sokakta, mahallede, okulda, üniversitede ya da mecliste kim bu konuya ilişkin bir görüş beyan etse demokrasinin, sivil toplumun yokluğundan ve gücünden, olması gerektiğinden sıkça söz eder fakat güçlü bir demokrasinin varlığını gerçekleştirecek olan katılımcılık söylemlerden eylemlere geçişini bir türlü tamamlayamaz.

Kentsel yaşam içinde sivil toplumun somutluk kazanması yalnızca kent kararlarına, yerel yönetimlerin uygulamalarına ortaklık olarak algılanmamalıdır. Kent içinde sivil toplum kuruluşlarının artması ve çeşitlenmesi kent sakinlerinin maddi ve manevi ihtiyaçlarını destekleyici projeler için de oldukça önemlidir. Bu duruma örnek olarak Osmanlı döneminde birer sivil toplum kuruluşu niteliğindeki vakıflar verilebilir. Cami yapımından su getirmeye, eğitimden sağlığa, yoksullara aş dağıtımından kütüphane

kurmaya, kervansaraylardan hanlara ve dükkanlara kadar her türlü kamu hizmeti vakıf sistemi içinde işliyordu. Vakıf, dinsel ve sosyal nitelikli bireysel bir eylem ya da bir hayırdı(Kuban, 2000: 197). İstanbul'daki vakıfların sayısı oldukça fazlaydı. Fetihten bir yüzyıl sonra 1546'da, Ayasofya nahiyesindeki 17 mahallede 191 vakıf vardı. Bu sayı 1596'da 345'e ulaşmıştı. 1546'da Fatih bölgesindeki 41 mahallede vakıf sayısı 372 iken, bu sayı 1596'da 681'çıkmişti (İnalçık'tan aktaran Kuban, 2000: 197). Vakıflar çok sayıda insana iş, yatak ya da bazen yiyecek sağlıyordu. 18.yüzyılın ikinci yarısında, yalnızca İstanbul'da 30.000 kişiye halk mutfaklarında günde iki öğün yemek veriliyordu (Kuban, 2000: 198).

Kentlilik bilinci ve kentle entegrasyon vb.konularda da sivil toplum kuruluşları büyük başarılar sağlayabilir. Kuruluşlar hem kentlilik bilinci oluşumunu hem de kentlilere iş olanakları, maddi kazanç elde imkanı,ekonomik açıdan gelişmeyi de mümkün kılacak projeler yaratabilir. İngiltere'deki yerel koruma dernekleri kentin tarihi dokusunu muhafaza etmenin yanında kentlerine maddi kazanç sağlayan faaliyetleri de gerçekleştirmektedir. Aygen bu duruma verilebilecek en güzel örneklerden birinin de İngiltere'nin güneyindeki kent bölgesinde yer alan Faversham kentindeki Faversham adlı yerel derneğin olduğunu söyler. Faversham'ın 1547'de belediye başkanı olan, 1551 yılında eşinin tuttuğu kiralık katiller tarafından Abbey street'te ki evinde öldürülen Thomas Arden'in bu hikayesi 'Faversham'lı Arden''adlı bir tiyatro oyunuyla sahnelenir ve kent bütün Britanya'da ün kazanır. 1962 yılında kurulan Faversham Derneği de bu fırsatı iyi değerlendirmiş ve Arden'in evini restore ederek restorasyon sayesinde kente akın akın turist gelebileceğini herkese kanıtlamıştır (Aygen, 2009: 53).

Tıpkı Hollanda'da olduğu gibi Britanya koruma sisteminde de sivil toplum kuruluşlarının etkisi çok büyüktür. National Trust bunların en ünlüsü olup kendi mülkiyetinde yüzlerce tarihi yapıyı barındırmakta ve bunları işletmektedir. Aldığı yardım ve bağışların yanı sıra katalog sistemiyle hediyeleşme eşya pazarlayarak ülkenin en yüksek satış cirosu olan pazarlama şirketleriyle yarışır duruma gelmiştir (Aygen, 2009: 52). Bu örneklerin tümü gösteriyor ki sivil toplum kuruluşlarının niceliksel ve niteliksel artışı birçok problemin çözüm aracı olabilmektedir.

Tablo 35: Bireylerin Belediyenin Meslek Edindirme Kurslarından Yararlanma Durumları

Ailenizde belediyenin meslek edindirme kurslarından faydalanan bireyler var mı?	Sayı	Yüzde
Evet	39	19,5
Hayır	161	80,5
Toplam	200	100,0

Kent yaşamı bireye ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan geniş olanaklar sunar ve bu olanaklar bireyin kent yaşamına uyumunu kolaylaştırır. Yerel yönetimlerin kent sakinlerine bu olanakları sunması kadar, kent sakinlerinin de bu olanaklardan yararlanma isteği ve girişimi oldukça önemlidir. Örneklem grubumuzun %80.5'i bu tür hizmetlerden faydalanmadıklarını, %19.5'i ise faydalandıklarını belirtmişlerdir. Yerel yönetimler ve diğer kuruluşlar tarafından ücretsiz olarak sunulan bu hizmetler gerek sosyal gerekse ekonomik işlevleri göz önünde bulundurulduğunda özellikle kırsal göçmenler açısından büyük önem taşımaktadır. Bu tür hizmetler ile bireyler yetenekleri ölçüsünde gelişmekte, iş bulabilme imkanları artmakta, onlara yeni bir sosyal çevre, dolayısıyla yeni değer ve davranış kalıplarını kazandırmaktadır.

Tablo 36: Bireylerin İlçedeki Kültür Merkezine Gitme Durumları

İlçenizdeki kültür merkezine gittiniz mi?	Sayı	Yüzde
Evet	42	21,0
Hayır	158	79,0
Toplam	200	100,0

Bireylerin %21'i ilçelerindeki kültür merkezlerine gittiklerini, %79'u ise gitmediklerini ifade etmişlerdir. Bu veriler bireylerin kentin kültürel yaşamına ilişkin pratikleri hakkında bizleri aydınlatmaktadır. %21'lik dilim içinde yer alan bireylerin birçoğu çocuklarının ya da kardeşlerinin okul yıl sonu gösterileri ya da yakınlarının nikah törenleri için bu merkezlere ve sadece bir iki kez gittiklerini vurgulamışlardır.

Sancaktepe'de Samandıra ve Genco Erkal kültür merkezi olmak üzere toplam iki adet kültür merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde konferans, seminer, konser, tiyatro, okul

programları ve nikâh faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Örneklem grubumuzun kültürel etkinliklere katılım oranları oldukça düşüktür. Bu durum onların kentle olan sosyal ve kültürel bağı kurmalarına da engel olmaktadır. Örneklem grubumuzda bu tür kültürel etkinliklere hiç katılmayanların sayısı (%64) azımsanmayacak ölçüdedir.

Kent sakinlerinin kültürel faaliyetlerle olan etkileşimlerinin boyutu kentlilik bilinci oluşumuna katkıda bulunacak önemli faktörlerden biridir. Bu nedenle kentli olma bilincinin gelişiminde kültürel faaliyetler etkin bir rol oynamakla birlikte yalnızca bireyi kentliliğe yakınlaştırmaz aynı zamanda onun fikir ve eylem dünyasında da olumlu yönde değişimlerin meydana gelmesini sağlar.

Tablo 37: Tiyatro, Sinema, Konferans vb. Etkinliklere Katılım Durumu

Hangi sıklıkla sinema, tiyatro, konferans vb. etkinliklere katılırsınız?	Sayı	Yüzde
Haftada 2-3 kez	7	3,5
Haftada 1 kez	5	2,5
Ayda bir kez	24	12,0
Yılda 2-3 kez	36	18,0
Hiç katılmıyorum	128	64,0
Toplam	200	100,0

Kültürel ve sanatsal etkinliklere katılım düzeyi bireylerin kent kültürüne olan mesafelerinin önemli bir işaretidir. Örneklem grubunun %64'ünün kültürel etkinliklere katılımları bulunmamaktadır. Katıldıklarını ifade eden grubun çoğunluğu da yalnızca sinemaya gittiklerini belirtmişlerdir. Bu durum kent kültürüne yabancı kalmayı arttıran faktörlerden yalnızca biridir. Görüşmeler esnasında bireylerin bir kısmı bu tür etkinliklere katılım için yeterli vakte sahip olmadıklarını belirtirken bir kısmı da bu tür etkinliklerin kendileri için ayrı bir masraf hatta lüks bir tüketim olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 38: Gazete Okuma Sıklığı

Hangi sıklıkla gazete okursunuz?	Sayı	Yüzde
Her zaman	62	31,0
Hiç okumam	35	17,5
Bazen	103	51,5
Toplam	200	100,0

Gazete okuma sıklıklarına ilişkin örneklem grubumuzun %51.5'i bazen, %31'i her zaman, %17.5'i de hiç okumadıklarını ifade etmişlerdir. Gazete okuma oranlarının yüksek olmasının nedeni gazetenin diğer materyallere oranla ulaşılmasının görece olarak daha kolay olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 39: Gazete Dışında Kitap, Dergi vb. Materyallerin Okunma Sıklığı

Gazete dışında kitap, dergi vb. materyalleri okur musunuz?	Sayı	Yüzde
Her zaman	18	9,0
Hiç okumam	137	68,5
Bazen	45	22,5
Toplam	200	100,0

Örneklem grubumuzun gazete dışındaki materyalleri okuma oranı oldukça düşüktür. Bireylerin %68.5'i gazete dışındaki dergi, kitap vb. kaynakları hiç okumadıklarını ifade etmişlerdir.

3.1.6. Kent Sorunlarıyla İlgilenme

Tablo 40: Bireylerin İstanbul ile İlgili Kentsel Projeleri Takip Etme Durumları

İstanbul'la ilgili kentsel projeleri takip eder misiniz?	Sayı	Yüzde
Evet	22	11,0
Hayır	148	74,0
Bazen	30	15,0
Toplam	200	100,0

Bireylerin %74'ü İstanbul ile ilgili kentsel projelerle ilgilenmediklerini, %11'i ilgilendiklerini, %15'i de bu projelere kısmen ilgi duyduklarını belirtmişlerdir. Kentsel projelerin takip edilmesi, kente ilişkin yapılan düzenlemelerin hangi boyutta olduğunun ve bu uygulamaların kente olan katkı ya da zararlarının değerlendirilmesi kentlilik bilinci düzeyiyle yakından ilişkilidir. Kentlilik bilinci aynı zamanda kente karşı sorumluluk duymaktır, dolayısıyla bu sorumluluğa sahip bireyler kentle ilgili projeler ile daha büyük oranda ilgileneceklerdir.

Tablo 41: Bireylerin Mahallelerinin Gelişmesine Yönelik Projelere Katılım Durumları

Mahallenizin gelişmesine yönelik projeler olsa nasıl katkıda bulunursunuz?	Sayı	Yüzde
Gönüllü olarak çalışırım.	56	28,0
Ücret karşılığı katılırım.	40	20,0
İlgi duymuyorum.	41	20,5
Bu tür işler devletin ve/veya belediyenin görevidir.	56	28,0
Diğer	7	3,5
Toplam	200	100,0

Bireylerin mahallenin gelişimine yönelik projelere ilişkin katılım durumlarında sadece %28'si gönüllü olarak çalışacağını belirtmiştir. %28'i bu tür işlerin devletin ya da belediyenin görevi olduğunu, %20.5'i ilgi duymadıklarını, %20'si de ücret karşılığında katılacağını ifade etmişlerdir. Bu veriler bireylerin "kentli birey" niteliğine yakın bir mesafe de olmadıklarını göstermektedir. Kentli birey kentin sosyal ve fiziki gelişimine karşı duyarlı ve katılımcıdır. Bu tür sorumlulukları yalnızca devlete ya da belediyeye ait olarak algılamak da yine kentlilik bilinci eksikliğinin göstergelerinden biri olarak görülebilir.

Tablo 42: Mahallenin En Önemli Problemine İlişkin Verilen Yanıtlar

Mahallenizin en önemli problemi nedir?	Sayı	Yüzde
Alt yapı	33	16,5
Temizlik	6	3,0
Park ve yeşil alan yetersizliği	18	9,0
Sağlık kuruluşlarının az olması	90	45,0
Plansız yapılaşma	23	11,5
Resmi kurumların az olması	6	3,0
Eğitim kurumlarının yetersiz olması	8	4,0
Fikrim yok	5	2,5
Diğer	11	5,5
Toplam	200	100,0

Araştırma esnasında yaptığımız gözlemlerimiz bireylerin mahallelerinin problemine yönelik tespitleriyle örtüşmektedir. Bireylerin mahallelerindeki eksikliklerin bilincinde oldukları rahatlıkla ifade edilebilir. Örneklem grubunun çoğunluğu (%45) sağlık kuruluşlarının yetersizliğini, %16.5'i alt yapı eksikliğini, %11.5'i plansız yapılaşmayı, %9'u park ve yeşil alan eksikliğini, %5'i diğer (büyük alışveriş merkezleri,kültür merkezi, kadın sığınma evi vb.), %4'ü eğitim kurumlarının yetersizliğini, %3'ü resmi kurumların azlığını, %3'ü de temizliği mahallenin en önemli problemi olarak belirtmişlerdir. Bu tür eksiklikler ne yazık ki bireyleri kentte yaşadıkları hissinden uzaklaştırmaktadır. Bireylerin çoğunluğu “buranın bazen köyden pek bir farkı olmadığını düşünüyorum”, ”burası bana İstanbul’da yaşadığımı hissettirmiyor”, ”arkadaşlarım burayı gördüklerinde burada nasıl yaşayabildiğime şaşırıyorlar” ifadelerini sıkça dillendirmişlerdir.

Mahalle nüfusuna bakıldığında (11.730) gerekli hizmetlerin bulunmayışı büyük bir problem.Mahalle sakinleri günlük ihtiyaçlar dışındaki birçok gereksinimi ilçenin merkezinden karşılamaktadır. Sağlık ocağının bu yıla kadar bulunmayışı dikkate değer bir eksikliktir. Evhanımları gerekli kültürel etkinliklerden uzak olduklarını en azından çocuklarıyla rahatça oturacakları parkların bulunmasının kendileri için önemli olduğunu sıklıkla vurgulamışlardır. Mahallenin alt yapı, özellikle yollarına bakıldığında ana cadde

dışındaki birçok sokağın yürünemeyecek halde olduğuna tanık olunmuştur. Plansız yapılaşmanın varlığını ayrı bir sorun olarak mahallede yer almaktadır.

Bireylerin kentlilik bilinci oluşumuna aracı olarak kurumlardan biri de yerel yönetimlerdir. Belediyeler yurttaşlarının kentlilik bilinci düzeylerinin yüksek oranlarda bulunmasının hem kendilerine hem de kentlerine katkı sağlayacak nitelikte olacağının bilincindedir ise şayet, öncelikle idare ettikleri birimdeki insanlara kentte yaşadıkları hissini uyandıracak belli başlı düzenlemeleri gerçekleştirmelidirler. Nasıl ki kentlilik bilinci kentli bireyde mevcut olabilir, bireyin kentte yaşadığını hissetmesi de kent görünümüne sahip olan birimlerde mevcut olabilir. Mahalle sakinleri buldukları birimin İstanbul'un sınırları dışında kalan, sahipsiz hatta dışlanmış bir alan olarak algılamaktadırlar. Bu algılayış biçiminin değişimi gerçekleşmeden yerel yönetimlerin kentlilik bilinci oluşumuna yönelik adımları onların yolun sonuna varmalarını güçleştirecektir.

Tablo 43: Mahalledeki Sorunlar için Belediyeye Başvuran Birey Sayısı

Belirttiğiniz sorunlar için belediyenize başvurduğunuz mu?	Sayı	Yüzde
Evet	52	26,0
Hayır	148	74,0
Toplam	200	100,0

Bireylerin %74'ü mahalledeki sorunlar için belediyeye müracaat etmediklerini, %26'sı ise başvurduklarını beyan etmişlerdir. Örneklem grubunda yer alan bireylerin bu konularda aktif olmadıkları belirgindir. Fakat, bireyler bu tür bir durumun yaşanmasının tek kaynağı olarak görülmemelidir. Çünkü soruyu “hayır” olarak yanıtlayan bireylerin çoğunluğu “nasılsa bir işe yaramayacak” düşüncesiyle bu tutumlarının gerekçesini açıklamışlardır.Öte yandan bireylerin ısrarlı olmayışları da olumsuz bir nitelik olarak görülebilir. Bu noktada gerek bireylere gerekse idarecilere büyük sorumluluklar düşmektedir. Bireylerin yurttaş olarak kentli haklarının neler olduğu bilincine varmış olmaları gerekmektedir. Bununla birlikte sorunların çözümünü yalnızca yöneticilerde görme algısının da bir an önce değiştirilmesi oldukça önemlidir. Bu bilincin yokluğu eğitim çağında olan bireyler için okul aracılığıyla, yetişkin bireylerde de yerel

yönetimler ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla varlığa dönüşebilir. Belediyelerinde yurttaşlarının sorunlarına karşı duyarlı olmaları ve sorunların çözümü için gerekli çalışmaları yapmaları gerekmektedir.Yapılmadığı taktirde bireylerin sorunlarını iletmelerindeki istek ve eylemler giderek azalacaktır. Mahallenin sorunlarına karşı duyarsızlaşan bireyin kentsel problemlere karşı duyarlılığı hiç olmayacaktır. Kentsel problemlere karşı kayıtsızlıkse kentin gerek sosyal gerekse ekonomik gelişimini engelleyici bir durumdur. Bu da ilerleyen zamanlarda kenti, kent insanını, yöneticisini ve geleceğini risklerle karşı karşıya bırakacaktır.

Tablo 44: Bireyler için Önemli Olan Dayanışma Biçimi

Aşağıdaki dayanışma biçimlerinden hangisi sizin için daha önemli?	Sayı	Yüzde
Akraba dayanışması	41	20,5
Hemşehri dayanışması	10	5,0
Komşuluk dayanışması	115	57,5
Mahalle dayanışması	34	17,0
Toplam	200	100,0

Bireylerin %57.5'i komşuluk dayanışmasının, %20.5'i akraba dayanışmasının, %17'si mahalle dayanışmasının, %5'i de hemşehri dayanışmasının daha önemli ve öncelikli olduğunu ifade etmişlerdir. Gerekçelerine ilişkin bireylerin verdikleri yanıtlar ise genellikle benzer şekildedir. Komşunun daha yakında olduğunu, herhangi bir problem karşısında hemen yardımda bulunduğunu ve uzun zaman yan yana yaşayarak akrabalastıklarını sıkça vurgulamışlardır. Komşularla alış-verişin ve yardımlaşmanın sıkça yapıldığı da araştırma esnasında gözlemlenen olgulardan biridir.

“Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme” adlı makalesinde Louis Wirth, birincil ilişkilerin yerini ikincil ilişkilerin almasını, akrabalık bağlarının zayıflamasını, komşuluğun kaybolmaya başlamasını ve toplumsal dayanışmanın geleneksel temelini zayıflamasını kentsel yaşam biçiminin belirgin nitelikleri olarak sıralar ve bunların tümünün nesnel göstergeler aracılığıyla doğrulanabileceğini öne sürer. Araştırmamızdan elde ettiğimiz nesnel göstergeler Wirth'in ileri sürdüğü görüşü doğrular mahiyette çıkmamıştır.

Mevlana Mahallesi sakinlerinde “yerel köken” (kırdan gelme) yakın çevre ilişkilerinde belirleyici bir unsurdur. Bireylerin kır kökenli olmaları onların bu ortak payda aracılığıyla cemaat türü ilişkileri kentsel ortamlarda sürdürmelerine olanak tanımıştır.

Tablo 45: Mahalle Dayanışmasının Olup Olmadığı Hakkında Verilen Yanıtlar

Mahalledeki sorunlarınıza karşı ortak dayanışma sağlayabiliyor musunuz?	Sayı	Yüzde
Evet	32	16,0
Hayır	122	61,0
Kısmen	46	23,0
Toplam	200	100,0

Bireylerin %61’i mahalle dayanışmasının bulunmadığını, %23’ü kısmen bulunduğunu, %16’sı ise bulunduğunu ifade etmişlerdir. Kentlilik bilinci oluşumu temelden başlar. Dolayısıyla mahalle dayanışması oluşmadan kent dayanışması oluşamaz. Mahalle dayanışmasının sağlanabilmesinin ön koşulu da duyarlı olabilmekten geçer. Yaşadıkları yerin gelişimi ancak dayanışmacı bir anlayışla mümkün olabilir. Mahalleliyi bir araya getirecek, onları ortak noktalarda buluşturacak etkinliklerin olması şarttır. Ayrıca mahalle dayanışmasının katkı sağlayıcı yanı bireyler tarafından hissedilmelidir. Aksi takdirde bireylerde dayanışmanın işe yarar bir yanı olmadığı algısı oluşur.

3.2. Çapraz Tablolar ve Değerlendirmeler

3.2.1. Kendini İstanbullu Olarak Hissetme

Tablo 46: Yaş Gruplarına Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri

		Kendinizi İstanbullu olarak görüyor musunuz?			Toplam	
		Evet	Hayır	Kısmen		
Yaş	18-24	Sayı	11	14	8	33
		% Satır	33,3	42,4	24,2	100,0
		% Sütun	73,3	8,6	34,8	16,5
	25-29	Sayı	2	26	6	34
		% Satır	5,9	76,5	17,6	100,0
		% Sütun	13,3	16,0	26,1	17
	30-34	Sayı	0	41	3	44
		% Satır	0	93,2	6,8	100,0
		% Sütun	0	25,3	13,0	22,0
	35-39	Sayı	1	21	0	22
		% Satır	4,5	95,5	0	100,0
		% Sütun	6,7	13,0	0	11,0
	40-44	Sayı	0	23	2	25
		% Satır	0	92,0	8,0	100,0
		% Sütun	0	14,2	8,7	12,5
	45-49	Sayı	0	24	3	27
		% Satır	0	88,9	11,1	100
		% Sütun	0	14,8	13,0	13,5
	50-54	Sayı	0	4	0	4
		% Satır	0	100,0	0	100,0
		% Sütun	0	2,5	0	2,0
	55-59	Sayı	1	7	0	8
		% Satır	12,5	87,5	0	100,0
		% Sütun	6,7	4,3	0	4,0
60+	Sayı	0	2	1	3	
	% Satır	0	66,7	33,3	100,0	
	% Sütun	0	1,2	4,3	1,5	
Toplam		Sayı	15	162	23	200
		% Satır	7,5	81,0	11,5	100,0
		% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0

$$X^2=58.17 \quad SD = 16 \quad P < 0,05$$

Yaş gruplarına göre kendini İstanbullu görme durumu genç nüfusta daha fazladır. Kendini İstanbullu olarak gören bireylerin %73.3'ü 18-24 yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır.

Yaş ve kendini İstanbullu görme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Gençlerin kent yaşamındaki konumları ile orta yaş ve üstü grupların konumları

birbirinden farklıdır. Ayrıca gençlerin düşünce ve eylem dünyasında geleneksel öğelerden çok modern öğeler daha baskındır. Bu durum genç nüfusun kent yaşamına uyumunu ve kente aidiyeti kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte örneklemimizde yer alan 18-24 yaş grubunda yer alan bireylerin bir kısmının İstanbul doğumlu olması onların kendilerini İstanbullu olarak görmelerini olumlu yönde etkileyen bir diğer faktördür.

Tablo 47: Cinsiyete Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri

		Kendinizi İstanbullu olarak görüyor musunuz?			Toplam	
Cinsiyet		Evet	Hayır	Kısmen		
Cinsiyet	Kadın	Sayı	8	77	15	100
		% Satır	8,0	77,0	15,0	100,0
		% Sütun	53,3	47,5	65,2	50,0
	Erkek	Sayı	7	85	8	100
		% Satır	7,0	85,0	8,0	100,0
		% Sütun	46,7	52,5	34,8	50,0
Toplam		Sayı	15	162	23	200
		% Satır	7,5	81,0	11,5	100,0
		% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0

$$X^2 = 2.59$$

$$SD = 2$$

$$P > 0,05$$

Kadınların % 8,0'i kendini İstanbullu olarak görürken % 77,7 'si kendini İstanbullu olarak görmemektedir, %15,0'i ise kendilerini kısmen İstanbullu olarak görmektedir. Erkeklerin % 7,0 'si kendini İstanbullu olarak görürken % 85,0'i kendilerini İstanbullu olarak görmemektedir, % 8,0'i ise kendilerini kısmen İstanbullu olarak görmektedir.

Cinsiyet ile kendini İstanbullu görme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla cinsiyet değişkeninin kendini İstanbullu olarak hissetme üzerinde farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 48: Medeni Duruma Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri

			Kendinizi İstanbullu olarak görüyor musunuz?			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Medeni Durumu	Evli	Sayı	3	135	12	150
		% Satır	2,0	90,0	8,0	100,0
		% Sütun	20,0	83,3	52,2	75,0
	Bekar	Sayı	12	27	11	50
		% Satır	24,0	54,0	22,0	100,0
		% Sütun	80,0	16,7	47,8	25,0
Toplam		Sayı	15	162	23	200
		% Satır	7,5,0	81,0	11,5	100,0
		% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0

$$X^2=36.59$$

$$SD = 2$$

$$P < 0,05$$

Evli olan bireylerin % 2,0'si kendini İstanbullu olarak görürken kendini İstanbullu olarak görmeyenlerin oranı ise % 90,0' dir. % 8,0' i ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir.

Bekar olan bireylerin % 24,0'ü kendini İstanbullu olarak görürken % 54,0'ü kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 22,2' si ise kısmen İstanbullu olarak görmektedir. Bekarların kendini İstanbullu görme oranları evli bireylerden daha yüksektir. Medeni durum ile kendini İstanbullu görme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yaş ile kendini İstanbullu olarak hissetme arasında bulunan anlamlı ilişki, medeni durum ile kendini İstanbullu olarak hissetme arasındaki anlamlı ilişkiye açıklık kazandırmaktadır. Bu durum genç bireylerin çoğunun bekar olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 49: Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri

			Kendinizi İstanbullu olarak görüyor musunuz?			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Eğitim Durumu	Okur yazar değil	Sayı	0	14	1	15
		% Satır	0	93,3	6,7	100,0
		% Sütun	0	8,6	4,3	7,5
	Sadece okur yazar	Sayı	0	3	0	3
		% Satır	0	100,0	0	100,0
		% Sütun	0	1,9	0	1,5
	İlkokul mezunu	Sayı	1	73	3	77
		% Satır	1,3	94,8	3,9	100,0
		% Sütun	6,7	45,1	13,0	38,5
	Orta okul mezunu	Sayı	2	24	4	30
		% Satır	6,7	80,0	13,3	100,0
		% Sütun	13,3	14,8	17,4	15,0
	Lise mezunu	Sayı	11	33	9	53
		% Satır	20,8	62,3	17,0	100,0
		% Sütun	73,3	20,4	39,1	26,5
	Üniversite mezunu	Sayı	1	14	6	21
		% Satır	4,8	66,7	28,6	100,0
		% Sütun	6,7	8,6	26,1	10,5
	Diğer	Sayı	0	1	0	1
		% Satır	0	100,0	0	100,0
		% Sütun	0	0,6	0	0,5
Toplam	Sayı	15	162	23	200	
	% Satır	7,5	81,0	11,5	100,0	
	% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	

$$X^2=34.56$$

$$SD = 12$$

$$P < 0,05$$

Okur yazar olmayan bireylerin % 93,3 ‘ ü kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 6,7 ‘ si ise kendilerini kısmen İstanbullu olarak görmektedir. İlkokul mezunu olan bireylerin % 1,3 ‘ü kendini İstanbullu olarak görürken % 94,8 ‘i kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 3,9’u ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir.

Ortaokul mezunu olan bireylerin % 6,7’si kendini İstanbullu olarak görürken % 80,0’ni kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 13,3’ ü ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir. Lise mezunu olan bireylerin % 20,8’ si kendini İstanbullu olarak görürken % 62,3’ ü kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 17,0’si ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir. Üniversite mezunlarının % 4,8’i kendini

İstanbullu olarak görürken % 66,7' si kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 28,6'sı ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir.

Eğitim durumu ile kendini İstanbullu görme arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı söz konusu olsa da tabloda lise ve üniversite mezunu olan grupların verileri karşılaştırıldığında eğitim düzeyi ile kendini İstanbullu görme arasında doğrusal bir artışın olmadığı görülmektedir. Bu durum bireyin kendini yaşadığı kente ait hissetmede eğitim faktöründen beklenen etkinin dışında bir tablodur.

Tablo 50: Gelir Gruplarına Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri

			Kendinizi İstanbullu olarak görüyor musunuz?			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Aylık Gelir	500 TL' den az	Sayı	5	43	4	52
		% Satır	9,6	82,7	7,7	100,0
		% Sütun	33,3	26,5	17,4	26,0
	500-750 TL	Sayı	6	43	7	56
		% Satır	10,7	76,8	12,5	100,0
		% Sütun	40,0	26,5	30,4	28,0
	800-1000 TL	Sayı	2	40	4	46
		% Satır	4,3	87,0	8,7	100,0
		% Sütun	13,3	24,7	17,4	23,0
	1050-1300 TL	Sayı	0	14	4	18
		% Satır	0	77,8	22,2	100,0
		% Sütun	0	8,6	17,4	9,0
	1350-1500 TL	Sayı	0	10	3	13
		% Satır	0	76,9	23,1	100,0
		% Sütun	0	6,2	13,0	6,5
	1550-1800 TL	Sayı	2	9	0	11
		% Satır	18,2	81,8	0	100,0
		% Sütun	13,3	5,6	0	5,5
1800 TL üzeri	Sayı	0	3	1	4	
	% Satır	0	75,0	25,0	100,0	
	% Sütun	0	1,9	4,3	2,0	
Toplam		Sayı	15	162	23	200
		% Satır	7,5	81,0	11,5	100,0
		% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0

$$X^2 = 12,63$$

$$SD = 12$$

$$P > 0,05$$

Aylık geliri 500 TL'den az olan bireylerin % 9,6'sı kendini İstanbullu olarak görürken % 82,7'si kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 7,7'si ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir. Aylık geliri 500-750 TL arasında olan bireylerin % 10,7'si kendini İstanbullu olarak görürken % 76,8'ı kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 12,5'i ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir.

Aylık geliri 800-1000 TL arasında olan bireylerin % 4,3'ü kendini İstanbullu olarak görürken % 87,0'si kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 8,7'si ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir. Aylık geliri 1050-1300 TL arasında olan bireylerin %77,8'i kendini İstanbullu olarak görmemektedir, % 22,8'i ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir. Aylık geliri 1350-1500 TL arasında olan bireylerin %76,9'u kendini İstanbullu olarak görmemektedir, % 23,1'i ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir.

Aylık geliri 1550-1800 TL arasında olan bireylerin % 18,2'si kendini İstanbullu olarak görmektedir, % 81,8'i ise kendini İstanbullu olarak görmemektedir. Aylık geliri 1800 TL'den fazla olan bireylerin %75,0'i kendini İstanbullu olarak görmemektedir, % 25,0'i ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir.

Gelir durumu ile kendini İstanbullu görme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Örneklem grubumuzun %78.5'i için İstanbullu, birkaç nesli İstanbul'da yaşayanlar, %66.5'i içinse İstanbul'da doğup büyüyenlerdir. Örneklemin %79.5'i için İstanbul'da yaşamak, %65'i içinse kendini İstanbullu olarak hissetmek İstanbullu olmak için yeterli görülmemektedir. Örneklemimizin çoğunluğu tarafından İstanbullu olma kriteri doğuma ve geçmiş kuşakların İstanbul'da yaşamalarına bağlanılmıştır. İstanbullu olmak bireyler tarafından bir bilinç meselesi olarak algılanmamaktadır. Dolayısıyla bireylerin gelir düzeylerindeki farklılığın dahi bu algılamalarında herhangi bir değişiklik yaratmadığı söylenebilir.

Tablo 51: Meslek Durumuna Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri

			Kendinizi İstanbullu olarak görüyor musunuz?			Toplam
			Evet	Hayır	Kısmen	
Şu andaki İşiniz	İşçi	Sayı	8	44	4	56
		% Satır	14,3	78,6	7,1	100,0
		% Sütun	53,3	27,2	17,4	28,0
	Esnaf	Sayı	1	8	0	9
		% Satır	11,1	88,9	0	100,0
		% Sütun	6,7	4,9	0	4,5
	Ev hanımı	Sayı	1	62	7	70
		% Satır	1,4	88,6	10,0	100,0
		% Sütun	6,7	38,3	30,4	35,0
	Geçici işçi	Sayı	2	11	2	15
		% Satır	13,3	73,3	13,3	100,0
		% Sütun	13,3	6,8	8,7	7,5
	Öğrenci	Sayı	1	0	2	3
		% Satır	33,3	0	66,7	100,0
		% Sütun	6,7	0	8,7	1,5
	Emekli	Sayı	0	6	1	7,0
		% Satır	0	85,7	14,3	100,0
		% Sütun	0	3,7	4,3	3,5
	Memur	Sayı	0	3	1	4
		% Satır	0	75,0	25,0	100,0
		% Sütun	0	1,9	4,3	2,0
	İşsiz	Sayı	2	12	3	17
		% Satır	11,8	70,6	17,6	100,0
		% Sütun	13,3	7,4	13,0	8,5
	Profesyonel meslek	Sayı	0	8	2	10
		% Satır	0	80,0	20,0	100,0
		% Sütun	0	4,9	8,7	5,0
	Diğer	Sayı	0	8	1	9
		% Satır	0	88,9	11,1	100,0
		% Sütun	0	4,9	4,3	4,5
Toplam		Sayı	15	162	23	200
		% Satır	7,5	81,0	11,5	100,0
		% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0

$X^2=28,48$

$SD = 18$

$P > 0,05$

İşçi olan bireylerin % 14,3'ü kendini İstanbullu olarak görürken % 78,6'sı kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 7,1'i ise kendini kısmen İstanbullu olarak

görmektedir. Esnaf olan bireylerin % 11,1'i kendini İstanbullu olarak görürken % 88,9'u kendini İstanbullu olarak görmemektedir.

Ev hanımı olan bireylerin % 1,4'ü kendini İstanbullu olarak görürken % 88,6'sı kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 10,0'u ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir.

Geçici işçi olan bireylerin % 13,3'ü kendini İstanbullu olarak görürken % 73,3'ü kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 13,3'ü ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir. Öğrencilerin % 33,3'ü kendini İstanbullu olarak görmektedir, % 66,7'si ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir.

Emekli olan bireylerin % 85,7'si kendini İstanbullu olarak görmemektedir, %14,3'ü ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir. Memur olan bireylerin % 75,0'i kendini İstanbullu olarak görmezken %25,0'i ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir.

İşsiz olan bireylerin % 11,8'i kendini İstanbullu olarak görürken % 70,6'sı kendini İstanbullu olarak görmemektedir. % 17,6'sı ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir. Profesyonel meslek sahibi olan bireylerin % 80,0'i kendini İstanbullu olarak görmemektedir, %20,0'si ise kendini kısmen İstanbullu olarak görmektedir.

Meslek ile kendini İstanbullu görme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Örneklem grubumuzun niteliksel durumlarındaki farklılıklarına rağmen İstanbulluluk algılarında değişiklik olmadığı gözlenmektedir. Bu durum bireylerin kente ait olma duygularının yaratılmasında öncelikli olarak bilinç değişiminin yaratılmasının gerektiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla kente aidiyetin öncelikle bir bilinç meselesi olduğunun kent sakinlerine aşılması gerekmektedir.

Tablo 52: Kentte Kalış Süresine Göre Bireylerin Kendilerini İstanbullu Hissetme Düzeyleri

		Kendinizi İstanbullu olarak görüyor musunuz?			Toplam	
		Evet	Hayır	Kısmen		
Kaç Yıldır İstanbul'da Yaşıyorsunuz?	Bir yıldan az	Sayı	1	3	1	5
		% Satır	20,0	60,0	20,0	100,0
		% Sütun	6,7	1,9	4,3	2,5
	1-3 yıl	Sayı	0	6	0	6
		% Satır	0	100,0	0	100,0
		% Sütun	0	3,7	0	3,0
	4-6 yıl	Sayı	0	16	3	19
		% Satır	0	84,2	15,8	100,0
		% Sütun	0	9,9	13,0	9,5
	7-10 yıl	Sayı	2	28	2	32
		% Satır	6,3	87,5	6,3	100,0
		% Sütun	13,3	17,3	8,7	16,0
	11-15 yıl	Sayı	0	37	3	40
		% Satır	0	92,5	7,5	100,0
		% Sütun	0	22,8	13,0	20,0
	16-20 yıl	Sayı	7	38	7	52
		% Satır	13,5	73,1	13,5	100,0
		% Sütun	46,7	23,5	30,4	26,0
	21-25 yıl	Sayı	3	19	5	27
		% Satır	11,1	70,4	18,5	100,0
		% Sütun	20,0	11,7	21,7	13,5
25 yıldan fazla	Sayı	2	15	2	19	
	% Satır	10,5	78,9	10,5	100,0	
	% Sütun	13,3	9,3	8,7	9,5	
Toplam	Sayı	15	162	23	200	
	% Satır	7,5	81,0	11,5	100,0	
	% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	

$$X^2 = 15.30$$

$$SD = 14$$

$$P > 0,05$$

Kentte kalış süresi bir yıldan az olan bireylerin %20,0'si, 7-10 yıl olan bireylerin 6,3'ü, 16-20 yıl olan bireylerin 13,5'i, 21-25 yıl olan bireylerin 11,1'i, 25 yıldan fazla olan bireylerin 10,5'i kendini İstanbullu olarak görmektedir. Kentte kalış süresi ile kendini İstanbullu görme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Örneklemimizin İstanbullu olma kriterleri geleneksel anlayışın sürdürdüğüne işaret etmektedir. Kente aidiyetin sağlıklı gelişimi için İstanbulluluğu doğum yeri kriterine ya da geçmiş kuşaklara bağlama fikrinin dönüşüme uğraması gerekmektedir. Bu geleneksel anlayış değişmedikçe İstanbulluluk algısı da değişmeyecektir.

3.2.2. Kenti Sahiplenme

Tablo 53: Yaş Gruplarına Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri

			İstanbul'u bir ev olarak düşündüğünüzde kendinizi bu evin nesi olarak görüyorsunuz?				Toplam
			Evin kiracısı	Evin sahibi	Evin misafiri	Evin yabancıısı	
Yaş	18-24	Sayı	15	2	7	9	33
		% Satır	45,5	6,1	21,2	27,3	100,0
		% Sütun	15,0	8,7	13,7	34,6	16,5
	25-29	Sayı	12	8	10	4	34
		% Satır	35,3	23,5	29,4	11,8	100,0
		% Sütun	12,0	34,8	19,6	15,4	17,0
	30-34	Sayı	24	7	10	3	44
		% Satır	54,5	15,9	22,7	6,8	100,0
		% Sütun	24,0	30,4	19,6	11,5	22,0
	35-39	Sayı	14	2	3	3	22
		% Satır	63,6	9,1	13,6	13,6	100,0
		% Sütun	14,0	8,7	5,9	11,5	11,0
	40-44	Sayı	13	1	8	3	25
		% Satır	52,0	4,0	32,0	12,0	100,0
		% Sütun	13,0	4,3	15,7	11,5	12,5
	45-49	Sayı	13	2	9	3	27
		% Satır	48,1	7,4	33,3	11,1	100,0
		% Sütun	13,0	8,7	17,6	11,5	13,5
	50-54	Sayı	3	0	1	0	4
		% Satır	75,0	0	25,0	0	100,0
		% Sütun	3,0	0	2,0	0	2,0
	55-59	Sayı	3	1	3	1	8
		% Satır	37,5	12,5	37,5	12,5	100,0
		% Sütun	3,0	4,3	5,9	3,8	4,0
	60+	Sayı	3	0	0	0	3
		% Satır	100,0	0	0	0	100,0
		% Sütun	3,0	0	0	0	1,5
Toplam		Sayı	100	23	51	26	200
		% Satır	50,0	11,5	25,5	13,0	100,0
		% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$$X^2 = 24,89$$

$$SD = 24$$

$$P > 0,05$$

Yaşı 18-24 arasında olan bireylerin % 45,5'i kendini İstanbul'un kiracısı, % 6,1'i sahibi, % 21,1'i misafiri, %27,3'ü ise yabancıısı olarak görmektedir. Yaşı 25-29 arasında olan

bireylerin % 35,3'ü kendini İstanbul'un kiracısı, % 23,5'i sahibi, %29,4'ü misafiri, %11,8'i ise yabancı olarak görmektedir.

Yaşı 30-34 arasında olan bireylerin % 54,5'i kendini İstanbulun kiracısı, % 15,9'u sahibi, % 22,7'si misafiri, %6,8'i ise yabancı olarak görmektedir. Yaşı 35-39 arasında olan bireylerin % 63,6'sı kendini İstanbul'un kiracısı, % 9,1'i sahibi, % 13,6'sı misafiri, %13,6'ü ise yabancı olarak görmektedir.

Yaşı 40-44 arasında olan bireylerin % 52,0'i kendini İstanbul'un kiracısı, % 4,0'i sahibi, % 32,0'i misafiri, %12,0'ü ise yabancı olarak görmektedir. Yaşı 45-49 arasında olan bireylerin % 48,1'i kendini İstanbul'un kiracısı, % 7,4'ü sahibi, %33,3'ü misafiri, %11,1'i ise yabancı olarak görmektedir.

Yaşı 50-54 arasında olan bireylerin % 75,0'i kendini İstanbul'un kiracısı, % 25,0'i ise misafiri olarak görmektedir. Yaşı 55-59 arasında olan bireylerin % 37,5'i kendini İstanbul'un kiracısı, % 12,5'i sahibi , % 37,5'i misafiri, %12,5'i ise yabancı olarak görmektedir.

Yaş ile kenti sahiplenme arasındaki anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Örneklem grubumuzun yalnızca %11,5'i kendini kentin sahibi olarak görmektedir. Bu veri örneklem grubumuzun genel olarak kenti sahiplenme konusunda sıkıntı yaşadıklarını göstermektedir. Bu durumun temel nedenlerinden biri bireylerin kent ile güçlü bağlar kuramamalarından kaynaklanmaktadır. Bireylerin kent içi pratiklerine baktığımızda kentin kültürel yaşamına tam anlamıyla uyum sağlayamadıkları gözlenmektedir. Başka bir deyişle,onların kentle sağlıklı bağlar kurabilecek gerekli koşullardan yoksun olmaları bireylerin kenti kendi evi gibi görmelerini zorlaştırmaktadır.

Tablo 54: Cinsiyete Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri

			İstanbul'u bir ev olarak düşündüğünüzde kendinizi bu evin nesi olarak görüyorsunuz?				Toplam
			Evin kiracısı	Evin sahibi	Evin misafiri	Evin yabancı	
Cinsiyet	Kadın	Sayı	56	10	26	8	100
		% Satır	56,0	10,0	26,0	8,0	100,0
		% Sütun	56,0	43,5	51,0	30,8	50,0
	Erkek	Sayı	44	13	25	18	100
		% Satır	44,0	13,0	25,0	18,0	100,0
		% Sütun	44,0	56,5	49,0	69,2	50,0
Toplam		Sayı	100	23	51	26	200
		% Satır	50,0	11,5	25,5	13,0	100,0
		% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$X^2=5,68$

$SD = 3$

$P > 0,05$

Kadınların % 56,0'ı kendini İstanbul'un kiracısı, % 10,0'u sahibi % 26,0'sı misafiri, %8,0'i ise yabancı olarak görmektedir. Erkeklerin % 44,0'ü kendini İstanbul'un kiracısı, % 13,0'ü sahibi % 25,0'i misafiri, %18,0'i ise yabancı olarak görmektedir. Cinsiyet ile kenti sahiplenme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 55: Medeni Duruma Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri

			İstanbul'u bir ev olarak düşündüğünüzde kendinizi bu evin nesi olarak görüyorsunuz?				Toplam
			Evin kiracısı	Evin sahibi	Evin misafiri	Evin yabancı	
Medeni Durumu	Evli	Sayı	81	18	36	15	150
		% Satır	54,0	12,0	24,0	10,0	100,0
		% Sütun	81,0	78,3	70,6	57,7	75,0
	Bekar	Sayı	19	5	15	11	50
		% Satır	38,0	10,0	30,0	22,0	100,0
		% Sütun	19,0	21,7	29,4	42,3	25,0
Toplam		Sayı	100	23	51	26	200
		% Satır	50,0	11,5	25,5	13,0	100,0
		% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$X^2=6,73$

$SD = 3$

$P > 0,05$

Evli olan bireylerin % 54,0'ü kendini İstanbul'un kiracısı, % 12,0'si sahibi % 24,0'ü misafiri, %10,0'u ise yabancı olarak görmektedir. Bekar olan bireylerin % 38,0'i kendini İstanbul'un kiracısı, %10,0'u sahibi % 30,0'u misafiri, %22,0'si ise yabancı olarak görmektedir. Medeni durum ile kenti sahiplenme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 56: Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri

			İstanbul'u bir ev olarak düşündüğünüzde kendinizi bu evin nesi olarak görüyorsunuz?				Toplam
			Evin Kiracısı	Evin sahibi	Evin misafiri	Evin yabancı	
Eğitim durumu	Okur yazar	Sayı	6	0	7	2	15
		% Satır	40,0	0	46,7	13,3	100,0
	değil	% Sütun	6,0	0	13,7	7,7	7,5
		Sayı	3	0	0	0	3
	Sadece okur yazar	% Satır	100,0	0	0	0	100,0
		% Sütun	3,0	0	0	0	1,5
	İlkokul mezunu	Sayı	45	6	18	8	77
		% Satır	58,4	7,8	23,4	10,4	100,0
		% Sütun	45,0	26,1	35,3	30,8	38,5
	Orta okul mezunu	Sayı	10	2	10	8	30
		% Satır	33,3	6,7	33,3	26,7	100,0
		% Sütun	10,0	8,7	19,6	30,8	15,0
	Lise mezunu	Sayı	27	8	13	5	53
		% Satır	50,9	15,1	24,5	9,4	100,0
		% Sütun	27,0	34,8	25,5	19,2	26,5
	Üniversite mezunu	Sayı	8	7	3	3	21
		% Satır	38,1	33,3	14,3	14,3	100,0
		% Sütun	8,0	30,4	5,9	11,5	10,5
	Diğer	Sayı	1	0	0	0	1
		% Satır	100,0	0	0	0	100,0
% Sütun		1,0	0	0	0	0,5	
Toplam		Sayı	100,0	23	51	26	200
		% Satır	50,0	11,5	25,5	13,0	100,0
		% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$$X^2 = 30,3$$

$$SD = 18$$

$$P < 0,05$$

Okur yazar olmayan bireylerin % 40,0'ı kendini İstanbul'un kiracısı, % 46,7'si misafiri, %13,3'ü ise yabancı olarak görmektedir. İlkokul mezunu olan bireylerin % 58,4'ü kendini İstanbul'un kiracısı, % 7,8'i sahibi % 23,4'ü misafiri, %10,4'ü ise yabancı olarak görmektedir.

Ortaokul mezunu olan bireylerin % 33,3'ü kendini İstanbul'un kiracısı, % 6,7'si sahibi % 33,3'ü misafiri, %26,7'si ise yabancı olarak görmektedir. Lise mezunu olan bireylerin % 50,9'u kendini İstanbul'un kiracısı, % 15,1'i sahibi % 24,5'i misafiri, %9,4'ü ise yabancı olarak görmektedir. Üniversite mezunu olan bireylerin % 38,1'ü kendini İstanbul'un kiracısı, % 33,3'ü sahibi, % 14,3'ü misafiri, % 14,3'ü ise yabancı olarak görmektedir.

Eğitim durumu ile kenti sahiplenme arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim bireyin kişisel ve sosyal açıdan gelişimine aracı olan önemli mekanizmalardan biridir. Gerekli eğitimi tamamlamış bireylerin kent yaşamına katkıda bulunacak sahiplenme duygusu konusunda daha duyarlı olmaları beklenecektir.

Tablo 57: Gelir Gruplarına Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri

			İstanbul'u bir ev olarak düşündüğünüzde kendinizi bu evin nesi olarak görüyorsunuz?				Toplam
			Evin kiracısı	Evin sahibi	Evin misafiri	Evin yabancı	
Aylık gelir	500 TL' den az	Sayı	24	0	18	10	52
		% Satır	46,2	0	34,6	19,2	100,0
		% Sütun	24,0	0	35,3	38,5	26,0
	500-750 TL	Sayı	27	0	18	11	56
		% Satır	48,2	0	32,1	19,6	100,0
		% Sütun	27,0	0	35,3	42,3	28,0
	800-1000 TL	Sayı	33	1	9	3	46
		% Satır	71,7	2,2	19,6	6,5	100,0
		% Sütun	33,0	4,3	17,6	11,5	23,0
	1050-1300TL	Sayı	8	6	3	1	18
		% Satır	44,4	33,3	16,7	5,6	100,0
		% Sütun	8,0	26,1	5,9	3,8	9,0
	1350-1500TL	Sayı	3	8	2	0	13
		% Satır	23,1	61,5	15,4	0	100,0
		% Sütun	3,0	34,8	3,9	0	6,5
	1550-1800TL	Sayı	2	7	1	1	11
		% Satır	18,2	63,6	9,1	9,1	100,0
		% Sütun	2,0	30,4	2,0	3,8	5,5
	1800 TL üzeri	Sayı	3	1	0	0	4
		% Satır	75,0	25,0	0	0	100,0
		% Sütun	3,0	4,3	0	0	2,0
Toplam		Sayı	100	23	51	26	200
		% Satır	50,0	11,5	25,5	13,0	100,0
		% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$X^2 = 102,15$

$SD = 18$

$P < 0,05$

Aylık geliri 500 TL'den az olan bireylerin % 46,2'u kendini İstanbul'un kiracısı, % 34,6'sı misafiri, % 19,2'si ise yabancı olarak görmektedir. Aylık geliri 500-750 TL arasında olan bireylerin % 48,2'u kendini İstanbul'un kiracısı, % 32,1'i misafiri, % 19,6'sı ise yabancı olarak görmektedir.

Aylık geliri 800-1000 TL arasında olan bireylerin % 71,7'si kendini İstanbul'un kiracısı,% 2,2'si sahibi, % 19,6'sı misafiri, % 6,5'i ise yabancı olarak görmektedir. Aylık geliri 1050-1300 TL arasında olan bireylerin % 44,4'ü kendini İstanbul'un kiracısı,% 33,3'ü sahibi, % 16,7'si misafiri, % 5,6'sı ise yabancı olarak görmektedir.

Aylık geliri 1350-1500 TL arasında olan bireylerin % 23,1'i kendini İstanbul'un kiracısı, % 61,5'i sahibi, % 15,4'ü misafiri olarak görmektedir. Aylık geliri 1550-1800 TL arasında olan bireylerin % 18,2'i kendini İstanbul'un kiracısı, % 63,6'sı sahibi, % 9,1'i misafiri, % 9,1'i ise yabancı olarak görmektedir. Aylık geliri 1800 TL'den fazla olan bireylerin % 75,0 kendini İstanbul'un kiracısı, % 25,0'i ise sahibi olarak görmektedir.

Gelir durumu ile kenti sahiplenme arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kentlilik bilincinin önemli göstergelerinden biri olan sahiplenme duygusu üzerinde bireylerin ekonomik düzeylerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Kent gibi büyük yerleşim birimlerinde bireylerin sahip oldukları olanaklar onların kente alışmalarında ve kentin imkanlarından yararlanmalarında oldukça etkilidir. Ev sahipliği, işten ya da mülkiyetlerden elde edilen gelir vb. maddi olanaklar bireylerin yaşadıkları şehirden memnuniyet duymalarını, mutlu olmalarını, kentte kalış sürelerini, geleceğe dönük planlarını ve kentle ilgili diğer algılamalarını büyük ölçüde etkilemektedir.

Ayrıca alt gelir grubunda yer alan bireylerin sahiplenme oranlarının hiç bulunmadığı ve yabancılaşma olgusunun özellikle alt gelir grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Kente uyum sürecinin başarıya ulaşmasında temel ölçütlerden biri bireyin kentsel yaşama uyumunu kolaylaştıracak sosyo-ekonomik koşulların varlığıdır. Gerekli şartlardan yoksunluk bireyin kent ile bütünleşmesini geciktirmektedir. Bu durum da bireylerin yabancılaşmasına zemin hazırlamaktadır.

Tablo 58: Meslek Durumuna Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri

			İstanbul'u bir ev olarak düşündüğünüzde kendinizi bu evin nesi olarak görüyorsunuz?				Toplam
			Evin Kiracısı	Evin Sahibi	Evin misafiri	Evin yabancı	
Su andaki işiniz	İşçi	Sayı	28	2	14	12	56
		% Satır	50,0	3,6	25,0	21,4	100,0
		% Sütun	28,0	8,7	27,5	46,2	28,0
	Esnaf	Sayı	3	4	1	1	9
		% Satır	33,3	44,4	11,1	11,1	100,0
		% Sütun	3,0	17,4	2,0	3,8	4,5
	Ev hanımı	Sayı	41	8	17	4	70
		% Satır	58,6	11,4	24,3	5,7	100,0
		% Sütun	41,0	34,8	33,3	15,4	35,0
	Geçici işçi	Sayı	9	1	3	2	15
		% Satır	60,0	6,7	20,0	13,3	100,0
		% Sütun	9,0	4,3	5,9	7,7	7,5
	Öğrenci	Sayı	3	0	0	0	3
		% Satır	100,0	0	0	0	100,0
		% Sütun	3,0	0	0	0	1,5
	Emekli	Sayı	4	0	1	2	7
		% Satır	57,1	0	14,3	28,6	100,0
		% Sütun	4,0	0	2,0	7,7	3,5
	Memur	Sayı	2	1	1	0	4
		% Satır	50,0	25,0	25,0	0	100,0
		% Sütun	2,0	4,3	2,0	0	2,0
	İşsiz	Sayı	5	1	7	4	17
		% Satır	29,4	5,9	41,2	23,5	100,0
		% Sütun	5,0	4,3	13,7	15,4	8,5
	Profesyonel meslek	Sayı	4	3	3	0	10
		% Satır	40,0	30,0	30,0	0	100,0
		% Sütun	4,0	13,0	5,9	0	5,0
Diğer	Sayı	1	3	4	1	9	
	% Satır	11,1	33,3	44,4	11,1	100,0	
	% Sütun	1,0	13,0	7,8	3,8	4,5	
Toplam	Sayı	100	23	51	26	200	
	% Satır	50,0	11,5	25,5	13,0	100,0	
	% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

$$X^2 = 44,56$$

$$SD = 27$$

$$P < 0,05$$

Kendini kentin sahibi olarak gördüklerini ifade eden bireylerin %44,4'ü esnaf, %25,0'i memur, %30,0'u profesyonel meslek sahipleridir. Kendini kentin yabancı olarak görenlerin %28,6'sı emekli, %21,4'ü işçi, %23,5'i ise işsiz grubunda yer alan bireylerdir. Meslek ile kendini İstanbullu görme arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Esnaf, memur ve profesyonel meslek sahiplerinin kenti kendi evi gibi görme oranlarının işçilere ve işsizlere oranla daha yüksek olması beklenen bir sonuçtur. Çalışma şartları, yapılan işin niteliği, elde edilen gelir vb. durumlar açısından birbirinden farklılıklar

gösteren bu meslek gruplarının mevcut niteliklerinden dolayı kent ile olan alış-verişleri de birbirinden farklılıklar göstermektedir. Emekli olan bireylerin bir kısmının kendilerini kentin yabancıları olarak görmelerinin birden fazla nedeni olabilir. İş hayatından uzak olmaları, gelir düzeylerinin tatminsizliği, sosyal yaşamda aktif olmama vb. durumlar yabancılaşmanın kaynağı olabilir.

Tablo 59: Kentte Kalış Süresine Göre Bireylerin Kenti Sahiplenme Düzeyleri

			İstanbul'u bir ev olarak düşündüğünüzde kendinizi bu evin nesi olarak görüyorsunuz?				Toplam
			evin Kiracısı	evin sahibi	evin misafiri	evin yabancıları	
Kaç yıldır İstanbul'da oturuyorsunuz?	Bir yıldan az	Sayı	2	0	2	1	5
		% Satır	40,0	0	40,0	20,0	100,0
		% Sütun	2,0	0	3,9	3,8	2,5
	1-3 yıl	Sayı	2	0	3	1	6
		% Satır	33,3	0	50,0	16,7	100,0
		% Sütun	2,0	0	5,9	3,8	3,0
	4-6 yıl	Sayı	5	3	5	6	19
		% Satır	26,3	15,8	26,3	31,6	100,0
		% Sütun	5,0	13,0	9,8	23,1	9,5
	7-10 yıl	Sayı	25	3	2	2	32
		% Satır	78,1	9,4	6,3	6,3	100,0
		% Sütun	25,0	13,0	3,9	7,7	16,0
	11-15 yıl	Sayı	19	2	12	7	40
		% Satır	47,5	5,0	30,0	17,5	100,0
		% Sütun	19,0	8,7	23,5	26,9	20,0
	16-20 yıl	Sayı	26	8	11	7	52
		% Satır	50,0	15,4	21,2	13,5	100,0
		% Sütun	26,0	34,8	21,6	26,9	26,0
	21-25 yıl	Sayı	14	1	10	2	27
		% Satır	51,9	3,7	37,0	7,4	100,0
		% Sütun	14,0	4,3	19,6	7,7	13,5
25 yıldan fazla	Sayı	7	6	6	0	19	
	% Satır	36,8	31,6	31,6	0	100,0	
	% Sütun	7,0	26,1	11,8	0	9,5	
Toplam	Sayı	100	23	51	26	200	
	% Satır	50,0	11,5	25,5	13,0	100,0	
	% Sütun	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

$$X^2 = 39,32$$

$$SD = 21$$

$$P < 0,05$$

Kentte kalış süresi 16-20 yıl aralığında olanların %15,4'ü ,25 yıldan fazla olanların %31,6'sı kendini kentin sahibi olarak görmektedirler. Kentte kalış süresi bir yıldan az ve 1-3 yıl aralığında olan bireylerin ise kenti hiç sahiplenmedikleri görülmektedir.

Kentte kalış süresi ile kenti sahiplenme arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kentte kalış süresi 25 yıldan fazla olan bireylerde kendini kentin yabancıları olarak gören birey bulunmamasından hareketle kentte kalış süresinin uzamasının yabancılaşmayı azalttığı söylenebilir. Örneklem grubumuzda yer alan bireylerden kentte kalış süresi

uzun olanların birçoğunun ev sahipliği ve iş gücüne katılım oranlarının daha yüksek olduğunu gözlemledik. Kırdan kente göç eden bireyler ilk zamanlarda yaşadıkları problemlerin bazılarını zaman içinde çözüme kavuşturabilmektedirler. Problemlerin çözümü ya da daha aza inmesi bireylerin kente alışmalarını ve yaşadıkları yeri sahiplenmelerini kolaylaştırabilmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İstanbul ‘un Sancaktepe ilçesinde yer alan Mevlana Mahallesi’nde ikamet eden kırdan kente göç etmiş bireylerin kentlilik bilinci düzeylerinin ve kentlilik bilincini etkileyen sosyo-ekonomik ve demografik değişkenlerin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular kentlilik bilinci üzerine yapılan diğer çalışmalarla benzer sonuçlardan ziyade farklı bulgulara ulaşılmıştır.

Örnekleminizde yer alan bireylerin yalnızca %7.5’i kendilerini İstanbullu olarak hissetmektedir. Örnekleminizin %78.5’i için İstanbullu, birkaç nesli İstanbul’da yaşayanlar, %66.5’i içinse İstanbul’da doğup büyüyenlerdir. İstanbullunun kim olduğuna ilişkin verilen yanıtlar bireylerin geleneksel anlayışlarının sürdüğüne işaret etmektedir. İstanbullu olma kriterinin, doğum yerine ve geçmiş kuşakların İstanbul’da yaşamalarına bağlanılmış olmasından kaynaklı olarak İstanbul doğumlu olmayan bireylerin çoğunluğu kendilerini İstanbullu olarak görmemektedir. Araştırma bulgularına göre kırsal göçmenlerin kendilerini yerel köken ile tanımlama eğilimlerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum kırsal göçmelerin yerleştikleri birimlerde ancak kuşaklar sonra değişebilir.

Ayrıca İstanbul ‘un kalabalık bir nüfusu bünyesinde taşıması, çeşitli bölgelerden, şehirlerden ve köylerden göç alması bireylerin kendilerini İstanbullu olarak hissetmelerini zorlaştırmaktadır.

Örneklemin %43.5’i İstanbul’da yaşamaktan mutludur. %38.5’i ise mutlu değildir. Mutlu olanların oranı mutlu olmayanlardan fazla olsa da %38.5’nin memnuniyetsiz olmaları bireylerin kentlilik bilinci gelişimlerinin önündeki engellerden biri olarak görülmelidir. Çünkü bu durum kent ile güçlü bir duygusal bağın kurulmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca bireylerin %50.5’inin ilk fırsatta İstanbul’dan ayrılmayı düşünmeleri onların kente karşı olan memnuniyetsizliğin bir diğer göstergesidir.

Bireylerin %71.5’i çocuklarının kendilerini memleketleriyle, %15’i İstanbullu olarak tanımlamalarını istediklerini belirtmişlerdir. Bu durum bireylerin kimlik kaygısı duyduklarının bir göstergesidir. Bireyin kendisini yaşadığı kent ile tanımlamasının ya da oranın bir yerlisi gibi görmesi örneklem grubumuz tarafından kent yaşamının bir parçası

olarak değil, geldikleri yerlerin kimliksel niteliğinin kaybolacağı şeklinde algılanmaktadır.

Kent ile köy arasındaki farklılıkların neler olduğuna ilişkin bireylerin %39.5'inin iş imkanlarının fazla olmasını belirtmeleri onların kenti yalnızca maddi nitelikleri ile değerlendirdiklerini göstermektedir. Dolayısıyla kentin manevi unsurlar üzerindeki etkileri göz ardı edilmiştir.

Bireylerin yalnızca %11.5'i kendilerini kentin sahibi olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu oran bireylerin kentlilik bilinci hakkında bize ipucu sağlayan önemli bir veridir. Çünkü kentin sahiplenmesi kentlilik bilincinin olmazsa olmaz niteliklerinden biridir. Örnekleminizin çoğunluğunun bu nitelikten yoksun olması kentlilik bilinci gelişimi için olumsuz bir faktör oluşturmaktadır. Bireylerin %74'ü İstanbul ile ilgili kentsel projelerle ilgilenmemektedir. Bu bulgu örneklemin kentlilik bilinci düzeyinin bir diğer göstergesidir. Kentin sahiplenilmemesi ve kent ile ilgili uygulamaların takipsizliği kente karşı olan kayıtsızlığın yansımalarıdır.

Bireylerin %52'i için gelişmişlik, %20,5'i için ise kalabalık nüfus İstanbul'un ayırt edici özelliğidir. Örneklem grubumuzun %51'i İstanbul'un tarihi, kültürel ve coğrafi özelliklerini bilmemektedir, bildiklerini ifade edenlerin oranı ise %22.5'dir. Bu veriler örneklemin kentin tarihi bilincine sahip olmadıklarına işaret etmektedir.

Bireylerin yalnızca %17'si mahalle dayanışmasının önemli olduğunu ifade etmiştir. Bireylerin %61'ine göre mahalle dayanışmaları bulunmamaktadır. Kentlilik bilinci açısından mahalle dayanışmasının varlığı oldukça önemlidir. Güçlü bir mahalle dayanışması kurulmadıkça kentli dayanışması ve kentin sosyal ve fiziki açıdan gelişimi istenilen düzeyde gerçekleşmeyecektir.

Örneklem grubunun %44'ü kendilerini kentli olarak görmemektedir. Bu durumun hem maddi hem de manevi gerek bireyden gerekse birey dışı unsurlardan kaynaklı birçok gerekçesi bulunmaktadır. "Kentlilik" kavramı örnekleminizin yalnızca %27.5'i için önemli görülmektedir. Kentliliği önemsemeyen bireylerin ve kentliliğin önemsenmediği sosyal mekanlarda kentlilik bilincinin önemseneceğinden söz etmek mümkün değildir.

Bireylerin %82.5'i hiçbir kuruluşa üye değildir. Bireylerin mahallenin gelişimine yönelik projelere ilişkin katılım durumlarında sadece %28'si gönüllü olarak çalışacağını belirtmiştir. Katılımcılık gerek teorik gerekse pratik açıdan oldukça düşüktür. Kentlilik bilincinin varlığı beraberinde aktif katılımcılığı getirmektedir. Katılımcı birey sayısının artması da kentsel gelişim açısından son derece önemlidir.

Bireylerin mahallerindeki eksikliklerin bilincinde olmalarına rağmen örneklem grubunun yalnızca %26'sı mahalledeki sorunlar için belediyeye müracaat ettiklerini beyan etmişlerdir. Bu da aktif kentliliğin bulunmadığına işaret eden bir diğer önemli bulgudur.

Gazete okuma sıklıklarına ilişkin örneklem grubumuzun %51.5'i bazen,%31'i her zaman okuduklarını, %17.5'i de gazete, %68.5'i ise gazete dışındaki dergi, kitap vb.kaynakları hiç okumadıklarını ve %64'ü de kültürel etkinliklere hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bireylerin yalnızca %21'i ilçelerindeki kültür merkezlerine gitmişlerdir. Bu bulgular örneklem grubumuzun kentin sosyo-kültürel yaşantısından uzak olduklarını göstermektedir. Kent kültürüne olan mesafeleri bireylerin kentlilik bilinci gelişimlerini sekteye uğratmaktadır. Kentlilik bilinci gelişiminde özellikle kentin kültürel değerlerinin aşılması ve bu değerlerin uygulamalı olarak kent yaşamı içinde varılması son derece önemlidir.

Bireylerin %38,5'i İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinin kendileri için hiçbir anlam taşımadığını ifade etmeleri kentlilik bilincinin göstergeleri açısından son derece karamsar bir tablo yaratmaktadır. Örneklem grubumuz gerek bu ünvanın niteliğinden gerekse kendileri ve kentleri açısından taşıdığı önemden habersizdirler.

Araştırmamızın temel hipotezi olan kentlilik bilinci düzeyi üzerinde demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlerin etkili olduğu savı elde edilen bulgularla doğrulanmıştır. Temel hipotezler doğrultusunda araştırmada kentlilik bilincinin göstergelerinden olan kendini İstanbullu olarak görme/hissetme ve kenti sahiplenme üzerinde bağımsız değişkenlerin (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve gelir düzeyi, meslek, kentte yaşama süresi) etkisi çapraz tablolar aracılığıyla incelenmiştir.

“Genç nüfusta kendini İstanbullu hissetme düzeyi diğer yaş gruplarına oranla daha yüksektir” hipotezi doğrulanmıştır. Yaş faktörünün kendini İstanbullu olarak görme

üzerinde etkili olduğu başka bir deyişle genç nüfusun diğer yaş gruplarına göre kendini İstanbullu olarak görme oranlarının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmakla birlikte, bu olgunun daha çok doğum yeri faktörü ile açıklık kazandığı görülmüştür. Yani bireylerin genç olmalarından daha çok İstanbul doğumlu olmaları kendilerini İstanbullu olarak görmelerine etken olan temel faktördür. Yaş ve kendini İstanbullu görme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, yaş ile kenti sahiplenme arasındaki anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. "Genç nüfusta kenti sahiplenme düzeyi diğer yaş gruplarına oranla daha yüksektir" hipotezi doğrulanmamıştır.

Cinsiyet değişkeninin kentlilik bilinci üzerinde belirgin bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet ile kendini İstanbullu görme ve cinsiyet ile kenti sahiplenme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Medeni durum açısından bakıldığında bekar bireylerin kendini İstanbullu olarak görme düzeyleri daha fazladır. Bu durum ise genç bireylerin çoğunluğunun bekar olmalarından kaynaklanmaktadır. Medeni durum ile kendini İstanbullu görme arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, medeni durum ile kenti sahiplenme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Eğitim durumu ile kendini İstanbullu görme/hissetme arasında ve eğitim durumu ile kenti sahiplenme arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. "Eğitim düzeyi arttıkça kentlilik bilinci düzeyi artmaktadır" hipotezi doğrulanmıştır. Bununla birlikte eğitim düzeyindeki artışa paralel olarak kentlilik bilinci düzeyinin beklenen oranda artış göstermediği de bulgularda ortaya çıkan bir diğer önemli noktadır.

Gelir durumu ile kendini İstanbullu hissetme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. "Gelir düzeyi arttıkça kendini İstanbullu hissetme düzeyi artmaktadır" hipotezi doğrulanmamıştır. Kendini İstanbullu olarak görme durumunun bireylerin çoğunluğu tarafından doğum yeri faktörüne ve nesillere bağlanılmış olması ve kendilerini yerel köken ile tanımlama eğilimleri ve istekleri bu durumun nedeni olarak ifade edilebilir. "Gelir düzeyi arttıkça kenti sahiplenme düzeyi artmaktadır" hipotezi ise doğrulanmıştır. Gelir durumu ile kenti sahiplenme arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bireylerin kentte kalış sürelerinin onların konut sahipliği ve iş bulma durumlarında olumsuz bir etki yaratması ve kent olanaklarından yararlanma durumlarının da yine kentte kalış süresinin uzamasına paralel olarak artış gösterebilmesi

bu durumun nedeni olarak görülebilir. Bununla birlikte alt gelir grubunda yer alan bireylerin diğer gruptaki bireylere göre kendini kentin yabancıları olarak görme oranlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Meslek ile kendini İstanbullu hissetme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Meslek ile kenti sahiplenme arasında ise anlamlı ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla bireyin sahip olduğu işin niteliğinin kentin sahiplenilmesinde olumlu bir etki yarattığı sonucuna varılabilir.

Kentte kalış süresi ile kendini İstanbullu hissetme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. “Kentte yaşama süresi arttıkça kendini İstanbullu hissetme düzeyi artmaktadır” hipotezi doğrulanmamıştır. Kentte kalış süresi ile kendini kenti sahiplenme arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. “Kentte yaşama süresi arttıkça kenti sahiplenme düzeyi artmaktadır” hipotezi doğrulanmıştır. Bireyin kentte kalış süresinin uzamasına paralel olarak kent ile etkileşiminin artması ve mevcut koşullarının zaman içinde iyileşmesi bu durumun nedenleri olarak görülebilir. Bununla birlikte araştırmanın bulgularında kentte yaşama süresi uzadıkça yabancılaşma olgusunun azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Elde ettiğimiz veriler araştırma alanımızda ikamet eden bireylerin kentlilik bilinci düzeylerinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumun temel nedeni yerleşim biriminin gerek sosyo-ekonomik gerekse fiziki açıdan az gelişmiş bir mekan olmasından kaynaklanmaktadır. Bireylerin çoğu alt gelir grubunda yer alan ve kentlileşme sürecini tam anlamıyla tamamlayamamış kırsal göçmenlerden oluşmaktadır. Kırsal kökenli olmalarından dolayı daha çok kır kültürünün manevi unsurları ile kent kültürünün maddi unsurlarının taşıyıcıları olarak sayılabilirler. Kentin maddi kültürel değerlerinin bazılarına göreli olarak ulaşılma ile birlikte manevi değerlerine tam olarak ulaşamadığı gözlemlenmiştir. Kentlilik bilincinin gerektirdiği temel niteliklerin bir çoğundan yoksun olmalarının kaynağında kent algılamaları, kenti algılayış biçimlerinin kaynağında da sosyo-ekonomik düzeyleri yatmaktadır.

Bireylerin çoğu göç ederken kenti maddi değişimin bir köprüsü olarak görmüştür, yani kent daha en başından bireyler için bir “araç” niteliğine bürünmüştür. Fakat araçsallaştırılan kent, bireylerin beklentilerini tam anlamıyla karşılayamamıştır. Bireylerin mevcut konumlarına bakıldığında önceki yaşam alanları olan kır ile

karşılaştırma yapıldığı vakit görece olarak iyi bir konuma ulaşabildikleri söylenebilir öte yandan mevcut konumları kentsel alan içinde değerlendirildiğinde konumları kent ile bütünleşmelerini sağlıklı bir şekilde kurmalarına uygun değildir. Kırsal göçmenlerin beklentilerini gerçekleştirmek niyetiyle varış yeri olarak belirleyip yerleştikleri kent(İstanbul) bugün milyonlarca insanı bünyesinde barındırmaktadır. Kentin niceliksel boyutu hızla genişlerken nitelikselliği ne yazık ki benzer hızda artmamaktadır ve bu durum yaklaşık olarak 65 yıldır varlığını korumaktadır.Mevcut durumu değiştirebilecek geniş kapsamlı ve etkili politikalarsa hala gerçekleşmeyi beklemektedir. Bu beklenti karşılanmadan kent geleceğini beklentilerini karşılayamamış bireylerden beklemek son derece yanlıştır. Kentlilik bilinci yüksek yurttaşlara ihtiyaç duyan bir kent öncelikle bireylere özellikle de kırsal göçmenlere onların kentte yaşadıkları hissini uyandırmayı başarmalıdır. Kırdan kente göç etmiş bireylerin kendilerini İstanbullu olarak hissetmeleri için uzun bir zaman dilimine ihtiyaç duyulsa da onların sosyo-ekonomik koşullarının kent olanaklarından yararlanabilecek düzeye ulaştırılması bireylerin kentin kültürel etkinliklerine katılımında, sivil toplum kuruluşlarına üyeliklerinde ve kenti sahiplenmelerinde olumlu bir etki yaratabilir.

Kentlilik bilinci, kentte yaşayan bireyin kendisini o kentin bir parçası olarak algılaması, kentine sahip çıkması,sorumluluk alması, kentini sevmesidir ve hangi şehirden hatta ülkeden gelmiş olursa olsun bireyin içinde bulunduğu kenti biçimlendirecek, geleceğini inşa edecek asıl kişilerin kendileri olduğunun farkındalığına sahip olmasıdır. Bu farkındalığın yaratılmasında gözden kaçırılmaması gereken önemli bir husus bulunmaktadır; o da kentlilik bilincinin oluşturulması sürecinde tüm sorumluluğun sadece bireye ya da sadece yerel yönetimlere, devlete ya da sivil toplumlara ait olmadığıdır. Bu noktada bütün ile parça arasındaki ilişkinin doğru bir şekilde kavranılmış olması gerekmektedir. Bütünü oluşturan parçaların yalnızca birinin dahi aksaklığı bütünün niteliğini sarsmaya yetecektir. Dolayısıyla her bir parça sorumluluk alanına dahil olanları itinayla yerine getirdiği vakit sağlıklı bir bütünden söz edilebilir.

KAYNAKÇA

- AKGÜR, Zeynep Gökçe (1997), *Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgelerarası Dengesizlik (1970-1993)*, Ankara, Kültür Bakanlığı.
- AYGEN, Zeynep (2009), ”Kentlerin Tarihi Dokusu Korunmalı mıdır?”, Editör: COGİTO, *Kent ve Kent Kültürü*, 5.Baskı, Yapı Kredi Yayınları, s.71-80.
- ALTUNIŞIK, R., R. Coşkun, S. Bayraktaroğlu ve E. Yıldırım (2007), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 5.Baskı, Sakarya Yayıncılık, Adapazarı.
- BAL, Hüseyin (2008), *Kent Sosyolojisi*, 4.Baskı, Fakülte Kitabevi Yayınları, İsparta
- BEGEL, Egon Ernest (2009),” Kentlerin Doğuşu”, COGİTO, *Kent ve Kent Kültürü*, 5.Baskı,Yapı Kredi Yayınları, s.7-16.
- BİROL, Gaye (2007), “ *Bir Kentin Kimliği Ve Kervansaray Otelini Üzerine Bir Değerlendirme*”, <http://w3.balikesir.edu.tr/~birol/kervansaray.pdf>18.09.2009
- BİROL, Gaye (2008), “ *Kentlilik Bilinç ve Balıkesir’den Yarım Asırlık Bir Örnek: Yeni Çarşı Deneyimi*”, http://w3.balikesir.edu.tr/~birol/kentlilik_bilinci.pdf 18.09.2009
- CHİLDE, Gordon (1995), *Tarihte Neler Oldu*, Çev.,Musa Ceylan ve Alâeddin Şenel, 6.Baskı, Bakış Yayınları, İstanbul.
- DEMİRKAN, Tarık (2009), ” Tarih Boyunca Kuşatılan Özgürlük Adaları; Kentler”, COGİTO, *Kent ve Kent Kültürü*, 5.Baskı,Yapı Kredi Yayınları, s.17-22
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI (2008), ” *Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965 2000)*”, <http:// ekutup. dpt.gov. tr/nufus kocamant/ icgoc.pdf> 08.05.2009

ERDER, Sema (2006), *İstanbul'a Bir Kent Kondu: Ümraniye*, 3.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

GENAR (2006), *Konya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*, İstanbul

GENAR (2006), *Bursa da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*, İstanbul

GIDDENS, Anthony (2008), *Sosyoloji*, Çev., Cemal Güzel, Kırmızı Yayınları, İstanbul.

GÜÇLÜ, Sevinç (2002), *Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya 'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*, Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara

GÜVENÇ, Bozkurt (2005), *İnsan ve Kültür*, 11.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul

HATT, P.K., A.J. Reiss (2002), "Kentsel Yerleşimlerin Tarihi", Editörler: DURU Bülent ve A. Alkan, *20.Yüzyıl Kenti*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

HELLE, Hans Jürgen (2009), "Kentleşmiş İnsan", COGİTO, *Kent ve Kent Kültürü*, 5.Baskı, Yapı Kredi Yayınları, s.71-80.

İSTANBUL, (http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul_Tanitim/konum/Pages/Cografi_Konum_ve_Stratejik_Onem.aspx)

(http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul_Tanitim/konum/Pages/Ekonomi.aspx) 05.12.2009

İSTANBUL 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ,
(www.istanbul2010.org/SSS/index.htm) 06.01.2010

KARAKAŞ, Mehmet (2001),”Tarihsel Gelişim Sürecinde Krnt Kısıtlı Tarihsellik Anlayışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım”,
<http://www.sosbil.aku.edu.tr/dergi/III1/9.pdf> 15.12.2009

KARTAL, Kemal (1983), *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme*, Yurt Yayınları, Ankara

KARTAL, Kemal (1978), *Kentleşme ve İnsan: Kentleşme sürecinde insan tutum ve davranışlarında meydana gelen değişmeler: Çankırı köylerinden Ankara'ya göç edenler üzerinde bir araştırma*, TODAİE, Ankara.

KARPAT, Kemal (2003), *Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm*, Çev., Abdulkerim Sönmez, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

KELEŞ, Ruşen (2008), *Kentleşme Politikası*, 10.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

KELEŞ, Ruşen (1998), *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, 2.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

KIRAY, Mübeccel (2007): *Kentleşme Yazıları*, 3.Basım, Bağlam Yayınları, İstanbul

KIRAY, Mübeccel (2006), *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme*, 2.Basım, Bağlam Yay.İstanbul

KİPER, Perihan (2004), “Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekanları ve Yitirilen Kent Kimlikleri”,
http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/31c83db8d2ff01b_ek.pdf 04.01.2010

KONGAR, Emre (2008), *21.Yüzyılda Türkiye*, 42.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul

KONGAR, Emre (1996), *Türkiye Üzerine Araştırmalar*, 2.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul

KÖKDEN, Uğur (2009),”Kentler Üreten Tarih-Tarih Üreten Kentler”, COGİTO, *Kent ve Kent Kültürü*, 5.Baskı,Yapı Kredi Yayınları, s.37-42.

KUBAN, Doğan (2000), *İstanbul bir kent tarihi: Bizantion, Kostantinopolis*, Çev., Zeynep Rona İstanbul, 2.Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

MANTRAN, Robert (2005), *İstanbul Tarihi*, Çev.Teomen Tunçdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul.

MUMFORD, Lewis (2007), *Tarih Boyunca Kent, Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, Çev., Gürol Koca ve Tamer Tosun,Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

ÖZER, İnan (2004), *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi, Bursa.

PIRENNE, Henry (1994), *Ortaçağ Kentleri*. Şadan Karadeniz, İletişim Yayınları.

SANCAKTEPE (<http://www.sancaktepe.bel.tr/con/242/129/Sancaktepe-Ilcesi-Nufusu>) 12.02.2010

SHAUKLAND, Graeme (2009),” Tarihi Değeri Olan Kentlere Neden El Atmalıyız”, COGİTO, *Kent ve Kent Kültürü*, 5.Baskı,Yapı Kredi Yayınları, s.23-36.

SJOBERG, Gideon (2002),”Sanayi Öncesi Kenti”, Editörler: DURU Bülent ve A.Alkan, *20.Yüzyıl Kenti*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, s.37-54

ŞAN, MUSTAFA KEMAL (2008), “Kent Kültürü ve Kente Aidiyet Bilincinin Oluşturulması Süreçleri” Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, (2008), 3. Yöresel Kültürler Fuarı ve Sempozyumu: 27 Haziran- 4 Temmuz 2008 Kentleşme ve Kentlilik Bilinci, Yöresel Kültürler Fuarı ve Sempozyumu, Kocaeli, s.1-9

TATLIDİL, Ercan (2009), “Kent ve Kentli Kimliği; İzmir Örneği”,
http://eab.ege.edu.tr/pdf/9_1/C9-S1-M18.pdf (2009) 17.02.2010

TEKELİ, İlhan (2008), *Göç ve Ötesi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

TOPRAKÇI E., A. Üstün, E. Nural, H. Demirtaş, İ. Çınar, M. Üstüner, M. Uras, N. Konan, S. Öztürk ve Z.D. Yöndem, 2.Basım, Ütopya Yay. Eğitim Üzerine, 2005, Ankara

TUNA, Korkut (1987), *Şehirlerin Ortaya Çıkış ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

TÜRK SOSYAL BİLİMLER DERNEĞİ, 7.Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, (2002) :
Kentleşme Göç ve Yoksulluk, Ankara, İmaj Yayıncılık

YALÇIN, Cemal (2004), *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık ,Ankara

ZÜLFİKAR, Hamza, ”Doğru Yazalım Doğru Konuşalım (Kent, Şehir, Ana kent)”
<http://www.tdk.org.tr/TR/Genel/dg.ashx?DIL=1&BELGEANAH=2425&DOSY AISIM=ham043.html> 02.12.2009

WEBER, Max (2000), *Şehir (Modern Kentin Oluşumu)*, Çev., Musa Ceylan, Bakış Yayınları, İstanbul.

WIRTH, Louis (2002), "Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlilik", Editörler: DURU Bülent ve A. Alkan, *20.Yüzyıl Kenti*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, s.77-106

EKLER

Bu araştırmada Sancaktepe ilçesi Mevlana Mahallesi'nde ikamet eden kırsal kökenli bireylerin kentlilik bilinci düzeyleri ve kentlilik bilinci oluşumuna etki eden temel faktörler tespit edilmeye çalışılacaktır. Duyarlılığınız ve vereceğiniz bilgiler için şimdiden teşekkür ederim.

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ
SELDA GEYİK

1)Cinsiyetiniz

- 1) Kadın 2) Erkek

2)Medeni durumunuz?

- 1)Evli 2)Bekar 3)Boşanmış 4)Eşi vefat etmiş

3)Yaşınız?

- 1) 18-24 2) 25-29 3) 30-34 4) 35-39 5) 40-44
6) 45-49 7) 50-54 8)55-59 9)60+

4) Eğitim durumunuz?

- 1) Okur-yazar değil 2) Sadece okur-yazar 3) İlkokul mezunu 4) Orta okul mezunu
5) Lise mezunu 6) Üniversite mezunu 7) Diğer...

5)Şu andaki işiniz?

- 1)İşçi 2) Esnaf 3) Evhanımı 4) Geçici işçi 5)Öğrenci
6)Emekli 7)Memur 8)İşsiz 9) Profesyonel meslek 10) Diğer...

6)Aylık gelirin ne kadar?

- 1) 500 TL'den az 2)500-750 TL 3)800-1000 TL 4)1050-1300 TL
5)1350-1500 TL 6)1550-1800 TL 7) 1800 TL ve üzeri

7)Belirttiğiniz aylık gelir kime ait?

- 1)Kendi gelirim 2) Eşimin geliri 3) Babamın geliri 4)Aile bireylerinin geliri

8)Oturduğunuz ev size mi ait?

- 1)Evet 2) Kiracıyım 3)Tanıdıklarımın evi,kira vermiyorum.

9)Ailedeki kişi sayısı?

- 1)1-2 kişi 2) 3-4 kişi 3) 5-6 kişi 4) 7-8 kişi 5) 9-10 kişi 6) 11 kişi ve daha fazla

10) Sosyal güvenceniz var mı, varsa hangisi?

1)Yok 2) SGK 3)Bağ-kur 4)Yeşil Kart 5) Emekli Sandığı 6) Özel sigorta

11) Doğum yeriniz?

1)Doğu Anadolu Bölgesi 2) Güneydoğu Anadolu Bölgesi 3)Karadeniz Bölgesi

4) İç Anadolu Bölgesi 5) Akdeniz Bölgesi 6)Ege Bölgesi

7)Marmara Bölgesi

12) Göç etmenizdeki en önemli nedeniniz hangisi?

1)İşsizlik 2)Terör ve güvenlik 3)Daha iyi yaşam koşulları(eğitim,sağlık vd.)

4)Daha önce akraba ve hemşehrilerimin göç etmesi 5) Evlilik 6)Geçim sıkıntısı

7)Daha fazla kazanma isteği 8) Diğer...

13)Göç etmek için İstanbul'u tercih etmenizin temel nedeni ?

1) Akrabalarımın burda olması 2) Hemşehrilerimin burda olması

3) İş olanaklarının çokluğu 4) Büyük kent oluşu 5) Gelişmiş bir yer olması

6) Yaşamak istediğim kentlerden biri olması 7) Daha önce İstanbul'da iş bulmam

8)Diğer...

14) Kaç yıldır İstanbul'da oturuyorsunuz?

1) Bir yıldan az 2) 1-3 yıl 3) 4-6 yıl 4) 7-10 yıl

5) 10-15 yıl 6) 16-20 yıl 7) 21-25 yıl 8) 25 yıldan fazla

15)Kendinizi İstanbullu olarak görüyor musunuz?

1)Evet 2)Hayır 3)Kısmen

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
16)Aşağıdaki ifadelere ne derece katılıyorsunuz?					
1)İstanbullu,İstanbul'da doğup büyüyenlerdir.	1	2	3	4	5
2)İstanbul'da yaşayan herkes İstanbulludur.	1	2	3	4	5
3)Kendini İstanbullu olarak hisseden herkesdir.	1	2	3	4	5
4)Birkaç nesildir İstanbul'da yaşayanlardır.	1	2	3	4	5

17)İstanbul'da yaşamaktan mutlu musunuz?

1)Çok mutluyum 2) Mutluyum 3) Hiç mutlu değilim 4) Mutlu değilim 5) Kararsızım

18)Çocuklarınızın kendilerini İstanbullu olarak mı yoksa memleketinizle mi tanımlamalarını istersiniz?

1)İstanbullu olarak tanımlamalarını isterim. 2)Memleketimizle tanımlamalarını isterim.

19)Daimi olarak memleketinize/köyünüze geri dönmek istiyor musunuz?

1)Evet 2)Hayır 3)Bazen

20)Sizce kenti köyden farklı kılan /ayıran temel özellikler nelerdir?

.....
.....

21)İstanbul'u bir ev olarak düşündüğünüzde kendinizi bu evin nesi olarak görüyorsunuz?

1)Evin kiracısı 2)Evin sahibi 3)Evin misafiri 4)Evin yabancıları olarak görüyorum

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
22)Aşağıdaki ifadelere ne derece katılıyorsunuz?					
1)İstanbul hiçbir şekilde ayrılamayacağım bir şehirdir.	1	2	3	4	5
2)Mecbur kalırsam ayrılabilirim bir şehirdir.	1	2	3	4	5
3)İstanbul'un benim için herhangi bir bağlayıcılığı yok.	1	2	3	4	5
4)İlk fırsatta ayrılmayı düşündüğüm bir şehirdir.	1	2	3	4	5

23)Sizce İstanbul'u diğer kentlerden ayıran en önemli özellik hangisidir?

1)Geçmişi 2)Boğazı 3) Doğal güzellikleri
4)Tarihi eserleri 5)Kalabalık nüfusu 6)Gelişmiş bir yer olması 8)Diğer...

24)İstanbul'un tarihini,kültürel ve coğrafi özelliklerini biliyor musunuz?

1)Evet 2)Hayır 3)Kısmen

25)İstanbul ile ilgili kentsel projeleri takip eder misiniz?

1)Evet 2)Hayır 3)Bazen

26)İstanbul'a geldikten sonra hayatınızda nasıl bir değişim yaşandı? (Birden fazla şık işaretlenebilir.)

- 1)Hiçbir değişiklik olmadı   2)Hayat tarzım değişti
3)Konuşmam-şivem değişti   4)Değer yargılarım değişti
5)Siyasi görüşüm değişti   6)Maddi durumum değişti
7)Sosyal çevrem(arkadaş,komşu vb.) değişti

27)İstanbul'a geldikten sonra ekonomik durumunuz nasıl bir değişim gösterdi?

- 1)Olumlu yönde değişti   2)Olumsuz yönde değişti   3)Herhangi bir değişiklik olmadı

28)İstanbul'a geldikten sonra aile yaşantınızda nasıl bir değişim meydana geldi?

(Birden fazla şık işaretlenebilir.)

- 1)Aile bireyleri vaktinin çoğunu aile dışında geçirmeye başladı.
2)Aile bireylerinin çoğu iş hayatına katıldı.   3)Aile bireylerinin eğitim düzeyi yükseldi.
4)Ailenin gelir düzeyi yükseldi.   5)Aile içi iletişimde demokratik eğilimler oluşmaya başladı.
6)Diğer...   7)Hiçbir değişiklik olmadı.

29)İstanbul'da en sık kimlerle görüşürsünüz?

- 1)Akrabalarım   2)Hemşehrilerim   3)Mahalle arkadaşlarımla
4)Komşularım   5)İş arkadaşlarımla   6)Akrabalarım ve komşularım
7)Akrabalarım ve hemşehrilerimle   8)Hepsiyle aynı sıklıkta

	Hiç önemi yok	Önemsiz	Fark etmez	Önemi	Çok önemi
30)Aşağıdaki kavramların sizin için önem derecesi hangisidir?					
1)Akrabalık	1	2	3	4	5
2)Komşuluk	1	2	3	4	5
3)Hemşehrilik	1	2	3	4	5
4)Arkadaşlık	1	2	3	4	5
5)Zenginlik	1	2	3	4	5
6)Başarı	1	2	3	4	5
7)Kanaatkarlık	1	2	3	4	5
8)Yardımlaşma	1	2	3	4	5
9)Haline şükretme	1	2	3	4	5
10)Şehirlilik	1	2	3	4	5
11)Köyle bağıını devam ettirme	1	2	3	4	5

31)Komşularınız ve arkadaşlarınız için aşağıdaki ifadelerden hangisi size daha uygun düşmektedir?

- 1)Komşularım ve arkadaşlarım genellikle akrabalarımından oluşur.
- 2)Komşularım ve arkadaşlarım genellikle hemşehrilerimden oluşur.
- 3)Komşularım ve arkadaşlarımın içinde akraba ve hemşehrim olanların sayısı oldukça az.

32)Aşağıdaki dayanışma biçimlerinden hangisi sizin için daha öncelikli ve önemlidir?

- 1)Akraba dayanışması
- 2)Hemşehri dayanışması
- 3)Komşuluk dayanışması
- 4)Mahalle dayanışması

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
33)Aşağıdaki ifadelere ne derece katılıyorsunuz?					
1)Kentli,doğma büyüme kentli olanlardır.	1	2	3	4	5
2) Kentli,kentini sahiplenen ve koruyandır.	1	2	3	4	5
3)Kentli,kent kültürüne sahip olanlardır.	1	2	3	4	5
4)Kendini kentli hissedeni herkes kentlidir.	1	2	3	4	5
5)Kentli,zengin ve sosyetik olanlardır.	1	2	3	4	5
6)Kentte yaşayan herkes kentlidir.	1	2	3	4	5
7)Kentin gerek fiziki gerekse sosyal açıdan gelişmesinde, daha düzenli ve yaşanılabilir bir yer olmasında en büyük sorumluluk kentte yaşayanlara aittir.	1	2	3	4	5
8)Kentin gerek fiziki gerekse sosyal açıdan gelişmesinde, daha düzenli ve yaşanılabilir bir yer olmasında en büyük sorumluluk genelde devlete,özelde belediyeye aittir.	1	2	3	4	5

34)Kendinizi kentli (şehirli) olarak görüyor musunuz?

- 1)Evet
- 2)Hayır
- 3)Kısmen
- 4)Fikrim yok

35)Üye olduğunuz herhangi bir kuruluş var mı, varsa hangisi?

- 1)Yok
- 2)Sendika/meslek örgütleri
- 3)Siyasi parti
- 4)Hemşehri derneği
- 5)Gönüllü kuruluşlar
- 6)Diğer...

36) Oturduğunuz mahallenin gelişmesi için projeler olsa nasıl katkıda bulunursunuz?

- 1) Gönüllü olarak çalışırım.
- 2) Ücret karşılığı katılırım.
- 3) İlgilenecek kişiler olduğunu düşünüyorum, ilgi duymuyorum.
- 4) Bu tür işler devletin veya belediyenin görevidir.
- 5) Diğer...

37) Sizce mahallenizin “en önemli” sorunu nedir?

- 1) Alt yapı (Yol, su, elektrik, kanalizasyon)
- 2) Temizlik
- 3) Ulaşım
- 4) Park ve yeşil alan yetersizliği
- 5) Sağlık kuruluşlarının azlığı
- 6) Plansız yapılaşma
- 7) Resmi kurumların az oluşu
- 8) Eğitim kurumlarının yetersiz olması
- 9) Fikrim yok
- 9) Diğer...

38) Bu sorunlarınız için belediyenize herhangi bir talepte bulundunuz mu?

- 1) Evet
- 2) Hayır

39) Mahallenizdeki sorunlara karşı ortak bir duyarlılık ve dayanışma sağlayabiliyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Kısmen

40) Hangi sıklıkla tiyatro, sinema, konferans v.b. etkinliklere katılırsınız?

- 1) Haftada 2-3 kez
- 2) Haftada 1 kez
- 3) Ayda bir kez
- 4) Yılda 2-3 kez
- 5) Hiç katılmıyorum

41) Hangi sıklıkla gazete, okursunuz?

- 1) Her zaman
- 2) Hiç okumam
- 3) Bazen

42) Gazete dışında kitap, dergi vb. yazılı materyalleri okur musunuz?

- 1) Her zaman
- 2) Hiç okumam
- 3) Bazen

43) Ailenizde belediyenin meslek edindirme kurslarından faydalanan bireyler var mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır

44) İlçenizde bulunan kültür merkezlerine hiç gittiniz mi?

- 1) Evet
- 2) Hayır

45) İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti seçilmesinin sizin için anlamı nedir?

.....
.....

ÖZGEÇMİŞ

Selda Geyik, 1983 yılında Pülümür'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2001 yılında Kadıköy Hayrullah Kefoğlu Süper Lisesi'ni, 2007 yılında Uludağ Üniversitesi Felsefe bölümünü bitirdi. 2008 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyoloji anabilim dalında yüksek lisans eğitime başladı.

